

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalous / Taloushallinto

Satu Viik

SEURAKUNNAN LEIRIKESKUSTEN KÄYTTÖ JA KUSTANNUKSET

Opinnäytetyö 2012

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalouden koulutusohjelma

VIIK, SATU	Seurakunnan leirikeskusten käyttö ja kustannukset
Opinnäytetyö	80 sivua
Työn ohjaaja	Lehtori Wenla Väisälä
Toimeksiantaja	Haminan seurakunta
Toukokuu 2012	
Avainsanat	kustannus, käyttöaste, leirikeskus, seurakunta

Kuntien yhdistyessä yhdistyvät usein kuntien seurakunnatkin joko muodostaen uuden seurakunnan tai seurakuntayhtymän, koska kirkkolain mukaan yksittäisen kunnan alueella voi olla vain yksi seurakunta. Yhdistyvillä seurakunnilla on omaisuutta: kirkkoja, hautausmaita, leirikeskuksia, seurakuntataloja ja niin edelleen. Haminan seurakunta syntyi vuoden 2011 alussa entisten Hamina-Vehkalahden ja Virolahden seurakuntien yhdistyessä. Seurakunnalla on muiden kiinteistöjen ohella yhteensä kolme leirikeskusta.

Tämän työn tarkoituksena oli selvittää leirikeskusten käyttöä vuosina 2008 - 2010 sekä leirikeskusten tuloja ja menoja. Opinnäytetyö toteutettiin osin kvalitatiivisena, osin kvantitatiivisena. Seurakuntien tietojärjestelmistä saatiin koottua tiedot eri leirikeskusten käyttöasteista. Tutkimusta täydennettiin keskusteluin sekä Haminan nykyisen että Virolahden entisen talouspäällikön kanssa. Kustannusten selvittämisessä käytettiin seurakuntien leirikeskusten toteutumavertailuja ja tilinpäätöksiä.

Yhteistä leirikeskuksilla oli kesäajan tiivis käyttö, mutta talvikaudella käyttö oli melko satunnaista. Rippikoululeirit veivät suurimman osan kesäviikoista. Seurakunnan ulkopuolisia käyttäjiä oli jonkin verran, ja he myös useimmiten yöpyvät.

Kaikki leirikeskukset ovat tappiollisia, mutta niiden ei oletetakaan tuovan taloudellista voittoa. Suurin osa ylläpitokuluista tulee seurakunnan saamista verotuloista erilaisten sisäisten siirtojen myötä eri toimialoilta. Leirikeskusten tulorakenne oli erilainen, ja myös menojen puolella oli eroja leirikeskusten välillä. Henkilöstökulut aiheuttivat suurimmat kustannukset.

Leirikeskusten käyttöastetta voitaisiin lisätä esimerkiksi markkinoimalla tehokkaammin kohdennetuille ryhmille. Myös yhteistoimintaa esimerkiksi kaupungin kanssa voisi tehostaa. Jos seurakunnassa päädytään luopumaan yhdestä leirikeskuksesta, on otettava huomioon myös sen muita leirikeskuksia kuormittava vaikutus.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Business Administration

VIIK, SATU

Bachelor's Thesis

Supervisor

Commissioned by

May 2012

Keywords

RUNNING COSTS AND USAGE OF CHURCH CAMPS

80 pages

Wenla Väisälä, Senior lecturer

The Parish of Hamina

cost, utilisation rate, church camp, parish

The consolidation of municipalities creates also federations of parishes. According to The Church Code there can be only one parish in the area of the municipality. The parishes have real property such as churches, cemeteries, church camps and church halls. The parish of Hamina was established in the beginning of year 2011 and it has now, alongside other property, three church camps.

The aim of this thesis was to find out the usage of church camps during 2008 - 2010 and to clarify their running costs and revenues. The information of the usage was collected from the data system of the parish. Discussions with the present financial manager of the parish of Hamina and with the former financial manager of the joined parish Virolahti gave more information. The costs and revenues were taken out from financial statements.

During summer the church camps were full, but in winter there were random users only. The summer weeks were occupied by the Confirmation Classes. There were also some users who were not from the parish of Hamina. The outside users often stayed the night. All three church camps made losses, but they were not expected to make financial profit. The maintenance costs were covered by the taxes the parish has collected with internal transfers from other divisions. The revenues and the costs varied with the church camps. The highest was staff cost.

To increase the use of the church camps the parish of Hamina could implement a marketing campaign for marketing groups. Also co-operation for example with the city on Hamina could be intensified. If the parish of Hamina decides to sell one of the camps the effect to the remaining ones should be considered.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	7
1.1	Opinnäytetyön tausta	7
1.2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	7
1.3	Opinnäytetyön rakenne	8
2	KUNTA- JA SEURAKUNTALIITOKSET	9
2.1	Kuntaliitokset	9
2.2	Seurakuntaliitokset	11
3	EVANKELIS-LUTERILAINEN KIRKKO	12
3.1	Kirkkoon kuuluminen	13
3.2	Gallup Ecclesiastica 2007	14
4	SEURAKUNNAT	15
4.1	Seurakuntien hallinto	15
4.1.1	Kirkkovaltuusto ja -neuvosto	16
4.1.2	Talous- ja toimintasuunnitelma	17
4.2	Seurakuntien talous	17
4.2.1	Verotulot	17
4.2.2	Seurakuntien muut tulot	18
4.2.3	Seurakuntien menot	18
4.3	Seurakuntien kiinteistöt	19
4.3.1	Kiinteistöjen kustannukset	20
4.3.2	Kiinteistöt kirkkolaissa	20
4.3.3	Maankäyttö- ja rakennuslaki	21
4.3.4	Kirkon ympäristödiplomi	21
5	TALOUDEN HALLINTA	22
5.1	Kustannuslaskennan tehtävä	22

5.2	Aiheuttamisperiaate	23
5.3	Kapasiteetti	24
5.4	Laskennan tarkoitus ja kohde	24
5.5	Kustannusten jaottelu	26
5.5.1	Kiinteät ja muuttuvat kustannukset	26
5.5.2	Välittömät ja välilliset kustannukset	27
5.5.3	Erillis- ja yhteiskustannukset	28
5.5.4	Toteutuneet ja mahdollisesti tulevat kustannukset	28
5.6	Perinteinen kustannuslaskenta	28
5.6.1	Kustannuspaikat	29
5.6.2	Jako- ja lisäyslaskenta	30
5.6.3	Tulosityksiköt	31
5.7	Toimintolaskenta	31
6	HAMINAN SEURAKUNTA	32
6.1	Historia	33
6.2	Talous	33
6.3	Kiinteistöt	34
6.4	Leirikeskukset	34
7	TIEDON HANKINTA JA ANALYSOINTI	35
7.1	Varaustietojen hankinta ja tulkinta	35
7.2	Leirikeskusten tuottojen ja kustannusten selvittäminen ja analysointi	36
8	LEIRIKESKUSTEN TUOTOT JA KUSTANNUKSET	37
8.1	Horisontaalinen vertailu leirikeskusten tuotoista	39
8.2	Leirikeskusten tuotot pääryhmittäin	39
8.3	Horisontaalinen vertailu leirikeskusten kustannuksista	41
8.4	Leirikeskusten menot pääryhmittäin	42
8.5	Henkilöstökulut	46
8.6	Leirikeskusten toimintakatteiden horisontaalinen vertailu	47
9	LEIRIKESKUSTEN KÄYTTÖ	48
9.1	Käyttö varattujen päivien mukaan	48

9.2 Käyttöasteet	49
9.3 Seurakunnan oma käyttö ja ulkopuolisten käyttö sekä varaamaton aika	50
9.4 Leirikeskusten eri tilojen käyttö	53
9.5 Yövytyt yöt	54
10 LEIRIKESKUSTEN KUSTANNUSTEN JA KÄYTTÖASTEIDEN VERTAILU	56
11 LEIRIKESKUSTEN KÄYTTÄJÄT	58
11.1 Seurakunnan omat käyttäjät	59
11.1.1 Rippikoulu	59
11.1.2 Lapsi- ja nuorisotyö	60
11.1.3 Diakonia ja aikuistyö	61
11.2 Oman seurakunnan ulkopuoliset käyttäjät	61
12 TOISTEN SEURAKUNTIEN RATKAISUJA	63
12.1 Leirikeskukset vertailuseurakunnissa	64
12.2 Markkinointi internetissä	65
13 SEURAKUNTALAISTEN ÄÄNI	65
14 PARANNUSEHDOTUKSIA	66
14.1 Käyttöasteet	67
14.2 Kustannusten seuranta	67
14.3 Henkilöstökulujen pienentäminen	67
14.4 Myyminen	68
14.5 Yhteiskäyttö	69
14.6 Oman käytön lisääminen	69
14.7 Ulkopuolisen käytön lisääminen	70
14.8 ATK-ohjelma	71
15 PÄÄTELMÄT JA POHDINTA	71
15.1 Reliabiliteetti ja validiteetti	72
15.2 Käytetyt lähteet	72
15.3 Käytetyt tutkimusmenetelmät	73
15.4 Jatkotutkimukset	73
LÄHTEET	75

1 JOHDANTO

1.1 Opinnäytetyön tausta

Suomessa on käynnissä mittava kuntarakenneuudistus, joka liittää kuntia yhteen parantaakseen kuntien mahdollisuuksia tarjota asukkailleen palveluja (Paras-hanke 2011). Kuntaliitosten seurauksena moni seurakuntakin joutuu yhdistymään, koska kirkkolain (1993/1054, 3:3) mukaan kunnan alueella voi olla vain yksi evankelis-luterilainen seurakunta tai seurakuntayhtymä. Seurakunnat voivat yhdistyä kokonaan uudeksi seurakunnaksi tai muodostaa seurakuntayhtymän.

Seurakunnilla on huomattavasti omaisuutta, kuten kiinteistöjä. Kirkot, kappelit ja seurakuntatalot vanhenevat ja vaativat peruskorjauksia ja parannuksia normaalin ylläpidon lisäksi. Akaan seurakunnassa tilanne on päässyt niin pitkälle, että homeongelman vaivaama kirkkorakennus on asetettu käyttökieltoon. Kirkko on rakennettu vuonna 1900, ja sen korjausarvio on yli 2 miljoonaa euroa. Jos korjauksiin ei löydy rahaa, kirkko voidaan joutua purkamaan. (Karilainen 2011.)

Seurakunnat saavat tulonsa kirkollisveroina ja osuutena yhteisöverosta (Kauppinen, Särkkiö & Hiilamo 2006, 142.) Viime vuosina yhteisöverotuotot ovat laskeneet muun muassa yrityksiä konkurssien ja tehtaiden lakkauttamisten vuoksi. Myös kirkollisverotuotot laskevat irtisanomisten, lomautusten ja myös kirkosta eroamisten seurauksena. Muuttotappiopaikkakuntien seurakunnissa kuluihin menee enemmän varoja kuin saadaan tuottoja. (Monikasvoinen kirkko 2008, 12, 346.)

Suurin osa seurakuntien menoista muodostuu henkilöstön palkoista ja kiinteistöjen ylläpidosta (Monikasvoinen kirkko 2008, 351, 357). Henkilöstöstä ei pystytä oikein vähentämään kuin jättämällä eläköityvien virkoja täyttämättä, sillä henkilöstöstä on jo nyt pulaa monessa seurakunnassa. Säästökohteiksi tulevatkin usein kiinteistöt.

1.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Haminan seurakunta syntyi alkuvuodesta 2011, kun Hamina-Vehkalahden ja Virolahden seurakunnat yhdistyivät ja muodostivat uuden seurakunnan. Uudella seurakunnalla on lukuisia kiinteistöjä, muun muassa viisi kirkkoa, kolme kappelia ja kolme leirikeskusta. Seurakunnan kiinteistöt on hankittu seurakunnan omaan toimintaan. Toi-

minnan luonteen mukaisesti monet tilaisuudet ovat normaaliin työaikaan ulkopuolella, mikä asettaa haasteita tilojen käytölle. Seurakuntien tilojen käyttöaste jää helposti alle 50 %:n, isoissa tiloissa jopa alle 30 %:n. (Kauppinen ym. 2006, 149.) Opinnäytteen tavoitteena oli selvittää leirikeskusten käyttöasteet. Tarkasteluajankohdaksi tarkentui kolme yhdistymistä edeltävää vuotta eli vuodet 2008 - 2010. Tarkoituksena oli selvittää myös oman seurakunnan ja seurakunnan ulkopuolisten käytön suhde sekä yöpymisvuorokaudet leirikeskuksissa.

Toisena tavoitteena opinnäytetyössä oli leirikeskusten kustannusten selvittäminen. Päädyttiin tekemään kustannusrakenteista prosenttimuotoista vertailua, koska kustannukset pääpiirteittäin olivat jo saatavilla. Prosenttimuotoinen vertailu antaisi tietoa, kuinka suuri osuus eri kustannuksilla olisi kunkin leirikeskuksen kokonaiskustannuksista, ja myös mahdollistaisi vertailun vuosien ja leirikeskusten kesken (Niskanen & Niskanen 2004, 87.)

Tavoitteena oli myös haastatella muutaman muun lähivuonna yhdistyneen seurakunnan tai seurakuntayhtymän edustajia ja saada selville, mitä muissa vastaavaan tilanteeseen joutuneissa seurakunnissa oli tehty. Muutamalta samojen seurakuntien jäseneltä oli tarkoitus kysellä heidän käsityksestään leirikeskuksista ja niiden merkityksestä. Vertailuseurakunnat valikoituivat opinnäytteen tekijän henkilöhistorian kautta.

1.3 Opinnäytetyön rakenne

Opinnäytteessä on ensin selvitetty hieman Suomen väestön yleistä kehitystä sekä muutoksia esimerkiksi arvoissa ja asenteissa. Kunta- ja seurakuntaliitoksia on tarkasteltu tarkemmin. Evankelis-luterilaisella kirkolla on Suomessa vankka ja vakiintunut asema ei pelkästään kirkkona vaan osana kansallista identiteettiä. Kirkon yksikköjä ovat seurakunnat, ja niiden kannalta on selvitetty taloutta ja hallintoa sekä kiinteistöjä. Kustannusten laskennan roolia ja erilaisia tapoja laskea ja erotella kustannuksia esitellään luvussa 5 esimerkkeineen. Sen jälkeen esitellään Haminan seurakunta; historiaa, yhdistyvien seurakuntien taloutta ja leirikeskukset. Leirikeskuksista on selvitetty tulot ja kustannukset, joita analysoidaan ja kommentoidaan. Käyttöasteita tarkastellaan niin prosentuaalisesti kuin varausmäärällisestikin sekä suhteessa kustannuksiin. Lopuksi on esitelty leirikeskusten käyttäjiä. Toisten seurakuntien ratkaisuja kiinteistöjen kustannusongelmiin ja seurakuntalaisten mielipiteitä leirikeskuksista ja rippikoulusta on

luvuissa 12 ja 13. Kehitysehdotuksia esitellään luvussa 14, ja viimeisenä tulee pohdintoja itse opinnäytetyöstä sekä jatkotutkimusaiheita.

2 KUNTA- JA SEURAKUNTALIITOKSET

Suomalaisessa yhteiskunnassa on menossa voimakas rakennemuutos. Syinä muutokseen ovat muuttoliike, väestön ikääntyminen, työn ja elinkeinorakenteen muutos sekä kansalaisten elämäntyylin muuttuminen (Seurakuntaliitokset ja rakennemuutos 2011). Suomen väkiluku vuoden 2012 alussa oli 5,4 miljoonaa henkeä (Väestörakenne 2011, 2012). Vuodesta 2007 lähtien väkiluvun kasvu on ollut enemmän ulkomailta tulleiden muuttajien kuin syntyvyyden ansiota (Monikasvoinen kirkko 2008, 12; Väestörakenne 2011, 2012). Suurin osa väestöstä on jo nyt yli 50-vuotiaita, ja yli 65-vuotiaiden osuuden arvioidaan nousevan jopa 26 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä (Monikasvoinen kirkko 2008, 12; Väestörakenne 2011, 2012).

Vuosina 2004 - 2012 vuosittain paikkakuntaa vaihtoi noin 280 000 henkilöä (Monikasvoinen kirkko 2008, 13; Väestörakenne 2011, 2012). Suurimmat syyt muuttoihin olivat työ ja opiskelupaikka (Monikasvoinen kirkko 2008, 14; Väestörakenne 2011, 2012). Muuttoliike suuntautui kasvukeskuksiin ja pääkaupunkiseudulle, kun vastavasti maamme pohjoisosissa väki harveni. Suurinta muuttoliike seurakuntiin oli Helsingin hiippakunnassa. (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2009, 12.)

2.1 Kuntaliitokset

Vuonna 2004 huomattiin suuri epätasapaino kuntien lakisääteisten tehtävien ja kuntien tuloperustan välillä. Sisäasiainministeriöltä pyydettiin selvitys siitä, mitkä ovat yksittäisten kuntien taloudelliset mahdollisuudet selviytyä niille kuuluvista tehtävistä ja velvollisuuksista. Selvisi, että lähes kaikilla kunnilla oli taloudellisia vaikeuksia. (Paras-hanke 2011; Ryynänen 2008, 21 - 27.)

Selvityksestä seurasi niin sanottu kunta- ja palvelurakennemuutoksen nimellä tunnettu hanke eli Paras-hanke. Hankkeen tarkoituksena oli varmistaa laadukkaiden palveluiden saaminen koko maassa ja saavuttaa toimintakykyinen ja elinvoimainen kuntarakenne. (Paras-hanke 2011.) Tämä saavutettaisiin yhdistämällä kuntia ja liittämällä osia kunnista toisiin kuntiin (Ryynänen 2008, 138). Tarkoituksena oli siis parantaa kuntapalveluja, mutta pian asia käsitettiin kuntarakennemuutoksena. Annetulla lailla

(Laki kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta 169/2007) säädettiin suuntaviivat uudistukseen tarvittavalle työlle. Jokaisen kunnan piti laatia selvitys ja toimeenpanosuunnitelma palveluiden turvaamiseksi. (Ryynänen 2008, 21 - 27.) Hankkeen toteuttamista ohjaava puitelaki on voimassa vuoden 2012 loppuun (Paras-hanke 2011).

Taulukko 1. Kuntien lukumäärät vuosina 2001 - 2011 (Kuntarakenteen muutokset 2001 - 2011)

Vuosi	Kuntien lukumäärä
2011	336
2010	342
2009	348
2008	415
2007	416
2006	431
2005	432
2004	444
2003	446
2002	448
2001	448

Kuten kuntien määristä kertovasta taulukosta 1 käy ilmi, kuntien lukumäärä on vähentynyt 2000-luvulla 112 kunnalla. Vuoden 2012 alussa kuntia oli 336. Yli puolet eli 67 kuntien yhdistymistä tapahtui vuonna 2009. Ennen tätä tapahtuneista kuntaliitoksista suurin osa oli kahden kunnan yhdistymisiä, mutta vuonna 2009 niin sanottuja monikuntaliitoksia oli peräti 16. Useamman kuin kahden kunnan liitoksissa kuntien määrä väheni 51:llä. (Yli sadan kunnan vähennys 2000-luvulla 2011.)

Nykyisen hallitusohjelman mukaan toteutettava kuntauudistus on jatkoa Paras-hankkeelle, ja se on käynnissä vuoteen 2017 asti. Kuntauudistuksen tavoitteena on vahvoihin peruskuntiin ja työssäkäyntialueisiin pohjautuva kuntarakenne, jossa kunnat pystyvät itsenäisesti vastaamaan peruspalveluista pois lukien erikoissairaanhoidon ja vaativat sosiaalihuollon palvelut. (Paras-hanke 2011.) On esitetty laskelmia, joissa ta-

voitteena olisi supistaa Suomen kuntamäärä peräti 70:neen (Kunnallishallinnon rakenne -työryhmä 2012).

2.2 Seurakuntaliitokset

Kirkkolain (1993/1054) 3. luvun 3 §:ssä todetaan, että seurakuntajaon tulee noudattaa kuntajakoa siten, että kukin kunta on kokonaisuudessaan saman seurakunnan tai saman seurakuntayhtymän alueella (Kirkkolaki 3:3). Vuonna 2009 evankelis-luterilaisessa kirkossa oli yhteensä 466 seurakuntaa. Näistä 175 kuului paikallisseurakuntina 37 seurakuntayhtymään. (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2009, 12.)

Kirkon alueellisen hallinnon muodostavat yhdeksän hiippakuntaa, joihin seurakunnat kuuluvat. Hiippakunnista kahdeksan on suomenkielisiä, ja ne on muodostettu alueellisten rajojen mukaan. Porvoo hiippakunta on ruotsinkielinen, ja siihen kuuluvat Suomen kaikki ruotsinkieliset seurakunnat. (Kauppinen ym. 2006, 34; Kirkkolaki 3:3.) Hiippakunnat on jaettu rovastikuntiin, joihin kuuluu kymmenkunta seurakuntaa kuhunkin (Rovastikunnat 2011). Kuntarajojen muutokset aiheuttavat keskustelua myös rovasti- ja hiippakuntien rajoista varsinkin ruotsin- ja suomenkielisten kuntien yhdistyessä, koska kunnan pääkieli voi vaihtua. Rovastikuntia yhdistettiin vuonna 2009, jolloin määrä väheni kuudella nykyiseen 72:een. (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2009, 12.)

Taulukko 2. Seurakuntien lukumäärät vuosina 2005 - 2011 (Seurakuntaliitokset 2011)

Vuosi	Seurakuntien lukumäärä
2011	449
2010	465
2009	466
2008	515
2007	517
2006	548
2005	562

Vuonna 2011 seurakuntien määrä oli vähentynyt jo 449 seurakuntaan. Seurakuntien määrä on vähentynyt vuodesta 2005 vuoteen 2011 saman verran kuin kuntia on vähentynyt koko 2000-luvulla, eli 113 (kuntia 112), kuten näkyy oheisesta taulukosta 2. Monia yhdistymisneuvotteluja on edelleen käynnissä. (Seurakuntaliitokset 2011.)

Aina yhdistymisissä ei ole kyse kuntaliitoksen mukana tulleesta pakkoliitoksesta, vaan seurakunnissa mietitään yhdistymisiä myös taloudellisin perustein kuntarajoista piittaamatta. Helsingin Sanomien verkkosivuilla kerrottiin 8.9.2009 päivätyssä artikkelissa, että silloisessa 446 seurakunnassa peräti 85:ssä oli pohdittavana kuntaliitosselvityksien vaikutus seurakuntaan. Lisäksi lähes 30 seurakunnassa suunniteltiin yhdistymistä muista syistä. Etenkin muuttotappiokunnissa kirkollisverot ja osuudet yhteisöveroista riittivät huonosti kirkon toiminnan pyörittämiseen. Vielä huonommin meni niissä seurakunnissa, joiden alueelta oli lakkautettu suuria tehtaita, ja yhteisöverotulot olivat suorastaan romahtaneet. (Joka neljännessä seurakunnassa pohditaan yhdistymistä 2009.)

Seurakuntien, kuten kuntienkin, toiminta on rakentunut parokiaaliperiaatteen mukaan eli käsittämään tietyn alueen. Seurakunnan jäsenyys määräytyy siis asuinpaikan mukaan. Keskusteluun on tullut mukaan myös ajatus henkilöseurakunnasta, jossa jäsenyys olisi jokaisen seurakuntalaisen oma valinta. (Huokuna 2008, 16.) Porvoon piispa Björn Vikström (2011, 2) esittää kirjoituksessaan Helsingin Sanomissa myös ajatuksen, että suurkuntien alueella toimisikin kaksi tai useampi seurakunta.

3 EVANKELIS-LUTERILAINEN KIRKKO

Evankelis-luterilaisella kirkolla on maassamme julkisoikeudellinen asema. Muista Pohjoismaista poiketen kirkolla on itsenäinen asema ja oikeus kerätä jäseniltään veroja sekä säätää kirkon elämää ohjaavia lakeja. Vaikka presidentti on kirkon pää, ei hän, eduskunta tai hallitus voi päätöksillään ohjailta kirkon toimintaa. Kouluissa opetetaan uskontoa, mutta se ei ole sidottu luterilaisen kirkon oppiin, vaan ennemminkin osa suomalaista identiteettiä. (Kauppinen ym. 2006, 14 - 18.)

Suomalaisista evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuului vuonna 2010 Tilastokeskuksen mukaan 78 %, ortodoksikirkkoon 1 % ja muihin rekisteröityihin uskonnollisiin yhdyskuntiin, kuten Jehovan todistajiin, Vapaakirkkoon ja katoliseen kirkkoon, hieman yli 1 %. Kirkkoon kuuluvien määrä on pudonnut huomattavasti viimeisten kahdenkymme-

nen vuoden aikana, sillä vuonna 1990 siihen kuului vielä 90 % suomalaisista. (Väestörakenne 2010, 2011.)

3.1 Kirkkoon kuuluminen

Nyky-yhteiskunnassa auktoriteettien asema on vähentynyt. Enemmän korostuu jokaisen yksilön oma tapa toimia ja elää. Tämä näkyy muun muassa siinä, että kuuluminen esimerkiksi puolueisiin, yhdistyksiin ja ammattiliittoihin on vähentynyt. Jos liitytään johonkin, se tapahtuu enemminkin halusta liittyä samoin ajatteleviin kuin perinteestä. Kirkkoonkin kuuluminen nähdään yhä enemmän valintana. Vaikka uskonnollisuus ei ole vähentynyt, moni kokee, ettei sitä varten tarvitse kuulua mihinkään kirkolliseen yhteisöön. Toisaalta vapaaehtoisten määrä järjestöissä ja yhdistyksissä on lisääntynyt, mutta yhä useampi haluaa olla mukana vain silloin tällöin, eikä osallistua säännöllisiin kokoontumisiin. (Hauta-aho & Tornivaara 2009, 42 - 46; Halava, Helin & Salmi 2009, 22 - 23.)

Kirkkoon liittyi vuonna 2011 enemmän ihmisiä kuin koskaan aiemmin, yli 14 000 henkilöä. Kirkosta eronneiden henkilöiden määrä näyttää vaihtelevan vuosittain suuressikin, sillä vuonna 2011 kirkosta erosi noin 42 500 henkilöä, mikä oli puolet vähemmän kuin vuonna 2010. (Auttamistyö on tärkein syy kuulua kirkkoon 2012.) Tilastokeskuksen mukaan kirkkoon kuuluvien osuus on suurinta rippikouluikäisissä ja yli 80-vuotiaissa, viimeksi mainittujen osuus on jopa noin 90 % (Väestörakenne 2010 2011). Kirkkoon kuuluvien osuus on laskenut 2000-luvulla varsinkin nuorten aikuisien keskuudessa, vaikka vuosina 2000–2007 laskua tapahtui oikeastaan joka ikäluokassa (Monikasvoinen kirkko 2008, 55 - 56).

Suomalaisten enemmistön ydinarvoja ovat diakonisuus eli heikommassa asemassa olevien auttaminen, demokraattisuus ja suvaitsevaisuus, ja arvot näkyvät ihmisten odotuksissa kirkkoa kohtaan (Halava ym. 2009, 39). Kirkon tutkimuskeskuksen marraskuussa 2011 teettämän tutkimuksen mukaan kirkkoon kuulumisen syissä on tapahtunut muutosta. Kirkon tekemä auttamistyö vanhusten ja vammaisten sekä köyhien ja syrjäytyneiden parissa on noussut tärkeimmäksi syyksi kuulua kirkkoon. Valtaosalle suomalaisista syynä ovat kirkolliset toimitukset eli vihkiminen, hautaan siunaaminen ja kaste, kuten aiemmissakin tutkimuksissa on ilmennyt. Muiksi tärkeiksi syiksi suomalaiset mainitsivat hautausmaiden ja kirkkorakennusten ylläpidon, kristillisten kirkkopyhiin perinteen sekä mahdollisuuden kummiuteen. Kirkon myös koetaan opetta-

van lapsille ja nuorille oikeita elämänarvoja ja lähimmäisenrakkautta. Hengellisten syiden merkitys sen sijaan vähenee. (Auttamistyö on tärkein syy kuulua kirkkoon 2012.)

Kirkosta eroamisen syiksi vuosina 2010 – 2011 on noussut pettymys kirkon päätökseen tai kannanottoon, esimerkiksi seksuaalisia vähemmistöjä kohtaan. Aiempina vuosina eroamisen syistä erityisesti oli noussut se, ettei kirkon opetuksilla tai kirkolla instituutiona koettu olevan merkitystä. (Auttamistyö on tärkein syy kuulua kirkkoon 2012.)

Vuonna 2007 oli lueteltuna noin 800 erilaista taustaltaan uskonnollista yhdistystä tai yhdyskuntaa muun muassa helluntaiseurakuntia, itämaisia tai länsimaisesta perinteestä nousevia yhteisöjä (Monikasvoinen kirkko 2008, 28). Myös maahanmuuttajat ovat useimmiten uskonnoltaan muita kuin luterilaisia, ja saatuaan suomen kansalaisuuden he ovat pienentämässä luterilaiseen kirkkoon kuuluvien lukumäärää. Vuonna 2010 Suomessa asuvista vieraskielisistä henkilöistä peräti 82 % ei kuulunut mihinkään Suomessa listattuun uskonnolliseen yhdyskuntaan. Uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomien määrä ylitti vuonna 2010 miljoonan. Luku on kaksinkertaistunut kahdes- sa vuosikymmenessä. (Katsaus Suomen väestöön 2010, 2011.) Ilmeisesti moni luterilaisesta kirkosta eronnut kuuluu tähän ryhmään.

3.2 Gallup Ecclesiastica 2007

Kirkon tutkimuskeskus teetti vuonna 2007 suuren tutkimuksen suomalaisten suhteesta kirkkoon, Gallup Ecclesiastica 2007 -kyselyn (Gallup Ecclesiastica 2007, 2007). Suomalaiset eivät osallistu ahkerasti kirkollisiin tilaisuuksiin, vaan se kuuluu osana vuoden suuriin juhlapyhiin tai elämän taitekohtiin. Suurin osa on kuitenkin sitä mieltä, että on turvallista tietää kirkon olevan apuna itselle tai muille, jos sellaista tarvitsee. (Kauppinen et al. 2006, 14 – 18.) Gallup Ecclesian mukaan suurin syy seurakunnan tilaisuuksiin osallistumattomuuteen oli, että vastaajat hoitavat suhdettaan jumalaan mieluiten yksityisesti ilman kirkkoa, peräti 68 % vastaajista sukupuolesta riippumatta. Seuraavaksi tärkein syy oli ajankäyttö, ja liki kolmasosa (29 %) ilmoitti, ettei seurakunnan toiminta yksinkertaisesti kiinnostanut tai heidän mielestään ei löytynyt heille itselleen mielekästä toimintaa. (Gallup Ecclesiastica 2007, 2007; Monikasvoinen kirkko 2008, 39 - 40.)

Eri-ikäisten kiinnostukset kirkon toimintamuotoja kohtaan vaihtelivat suuresti. Nuoremmat olivat kiinnostuneita erilaisista musiikki- ja gospel-tilaisuuksista. Jumalanpalvelukset kiinnostivat heitä vähiten, kun taas yli 65-vuotiaiden keskuudessa ne olivat kärkisijalla. Huomattavaa on, että samassa elämäntilanteessa eläville suunnattu ryhmätoiminta oli kaikissa ikäryhmissä viiden kiinnostavimman toimintamuodon joukossa. Retket ja leirit -vaihtoehto kiinnosti vastaajista 27 % ainakin jonkin verran ja 28 % vähän (Gallup Ecclesiastica 2007, 2007; Monikasvoinen kirkko 2008, 38 - 39.)

4 SEURAKUNNAT

Vaikka luterilaista kirkkoa leimaavat tietyt yhteiset piirteet, on jokaisella seurakunnalla omat erityispiirteensä. Syynä voivat olla muun muassa alueelliset ja väestölliset erot. Seurakunnilla on laaja itsemääräämisoikeus; ne päättävät veroprocentista, perustavat tarvitsemansa virat ja rakennuttavat omat rakennuksensa. Seurakunnat painottavat toimintaansa paikallisten tarpeiden mukaisesti esimerkiksi lapsityöhön tai jumalanpalveluksiin. Myös toimintatavoissa on eroavaisuuksia johtuen muun muassa paikakkaintien perinteistä, taloudellisista resursseista tai seurakunnassa työskentelevien kyvyistä. (Kauppinen ym. 2006, 34.)

Kirkkolain 4. luvun 1 § toteaa, että seurakunnan tehtäviin kuuluvat jumalanpalvelusten pitäminen, kasteen ja ehtoollisen toimittaminen sekä muista kirkollisista toimituksista huolehtiminen. Lisäksi seurakunta huolehtii kristillisestä kasvatuksesta ja opetuksesta, sielunhoidosta, diakoniasta ja lähetystyöstä sekä muista kristilliseen sanomaan perustuvista julistus- ja palvelutehtävistä. (Kirkkolaki 4:1.) Yrity maailmasta poiketen seurakunnissa hallinnolla tai taloudella ei siis ole itsenäistä tai erillistä tarkoitusta, vaan ne ovat olemassa ainoastaan palvelemaan ja tukemaan seurakunnissa tehtävää työtä (Kauppinen ym. 2006, 108).

4.1 Seurakuntien hallinto

Kirkon toiminnan ja hallinnon perustaso on paikallisseurakunta, joka hoitaa itse asioitaan ja omaisuuttaan. Seurakunnalla on palveluksessaan viranhaltijoita ja työntekijöitä sekä luottamushenkilöitä. (Kurronen & Aspegrén 2002, 33 - 35.) Seurakunnan johtaminen poikkeaa yritysten ja kuntien johtamisesta siinä, että seurakunnassa toimii kaksi toisiinsa nivoutuvaa järjestelmää. Luottamushenkilöt eli seurakuntalaisten keskuudessaan valitsemat edustajat sekä kirkkoherran johtama papisto johtavat yhdessä seura-

kuntaa. Työntekijät ja luottamushenkilöt määrittelevät yhdessä seurakunnan toiminnalle tavoitteet ja painopisteet. Tämän jälkeen luottamushenkilöt päättävät käytettävistä resursseista ja seurakunnan työntekijät vastaavat käytännön työstä. (Kauppinen ym. 2006, 11 - 12, 50.) Seurakuntien toiminnassa on mukana myös suuri joukko vapaaehtoisia, joiden merkitys tulevaisuudessa vain korostuu (Kurronen & Aspegrén 2002, 35).

4.1.1 Kirkkovaltuusto ja -neuvosto

Seurakunnat voivat olla joko itsenäisiä seurakuntia tai ne voivat kuulua seurakuntayhtymään. Yksittäisen seurakunnan hallintoelimiä ovat kirkkovaltuusto ja kirkkoneuvosto. Kirkkovaltuustoon valitaan seurakuntavaaleilla 11 - 39 jäsentä seurakunnan jäsenmäärästä riippuen. Kirkkovaltuustolla on ylin päätösvalta seurakunnassa, mutta se voi siirtää sitä kirkkoneuvostolle, sen jaostoille tai johtokunnille. Kirkkolain mukaan kirkkovaltuuston tehtäviä ovat talousarvion hyväksyminen, tilinpäätöksen vahvistaminen ja vastuuvapaudesta päättäminen. Kirkkovaltuustossa päätetään myös kirkollisverosta, viroista ja rakentamisesta sekä kiinteän omaisuuden luovuttamisesta. (Kirkkolaki 9:1 - 3; Kurronen & Aspegrén 2002, 36 - 37; Kauppinen ym. 2006, 110.)

Kirkkovaltuusto valitsee varapuheenjohtajan ja 5 - 11 muuta jäsentä henkilökohtaisine varajäsenineen kirkkoneuvostoon, jonka puheenjohtajana toimii kirkkoherra. Kirkkoneuvosto johtaa seurakunnan toimintaa. Se edustaa seurakuntaa ja tekee sen puolesta muun muassa sopimukset. Kirkkoneuvoston tehtäviin kuuluu johtaa seurakunnan hallintoa sekä seurakunnan talouden ja omaisuuden hoitoa, ja valvoa seurakunnan etua. Se myös valmistele ja toimeenpanee kirkkovaltuustossa käsiteltävät asiat. (Kirkkolaki 10:1; Kurronen & Aspegrén 2002, 36 - 37.)

Seurakuntayhtymän muodostavat saman kunnan alueella olevat seurakunnat, mutta sen voivat muodostaa myös kahden tai useamman kunnan alueella olevat seurakunnat (Kirkkolaki 11:1). Seurakuntayhtymä hoitaa asiat, jotka koskevat kirkollisverotusta, tulojen jakoa ja kirkon keskusrahastoon suoritettavia maksuja. Yhtymä hoitaa myös seurakuntien henkilöstöasioita kuten palkanlaskennan ja työterveyshuollon. Yhtymän hoidettaviksi voidaan sopia myös muita hallintoon ja talouteen kuuluvia sekä seurakunnalliseen toimintaan liittyviä tehtäviä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi perheneuvonta, sairaalasielunhoito, hautaustoimi ja yhteinen lapsityö. Seurakuntayhtymässä asioista huolehtivat yhteinen kirkkovaltuusto, yhteinen kirkkoneuvosto ja jokaisessa

seurakunnassa oma seurakuntaneuvosto. (Kirkkolaki 11:2; Kurronen & Aspegrén 2002, 38 - 39; Kauppinen ym. 2006, 111.)

4.1.2 Talous- ja toimintasuunnitelma

Talousarvion hyväksymisen yhteydessä kirkkovaltuuston tai yhteisen kirkkovaltuuston on hyväksyttävä myös vähintään kolmea vuotta koskeva toiminta- ja taloussuunnitelma. Kirkkoneuvoston on laadittava kalenterivuositain seurakunnan hallinnosta, taloudesta ja toiminnasta toimintakertomus, josta selviää tavoitteiden toteutuminen. Toiminta- ja taloussuunnitelma sekä toimintakertomus muodostavat kokonaisuuden, jonka avulla voidaan tavoitteellisesti suunnata seurakunnan toimintaa. (Kurronen & Aspegrén 2002, 36 - 37.)

4.2 Seurakuntien talous

4.2.1 Verotulot

Suomessa seurakuntien talouden perustana on kirkon verotusoikeus. Sen ansioista evankelis-luterilaisen kirkon talous maassamme on vakaammalla pohjalla ja toiminta monipuolisempaa kuin monella muulla kirkolla. Seurakuntien jäsenet maksavat kirkollisveroa omien vahvistettujen verotulojensa mukaan. Kirkollisveroprosentti vaihtelee seurakunnittain yhdestä kahteen prosenttiin. (Kauppinen ym. 2006, 142; Kirkon tilastollinen vuosikirja 2009, 163.)

Seurakunnat saavat myös osuuden valtion keräämästä yhteisöverosta. Yhteisöveroa maksavat osakeyhtiöt ja muut yhteisöt verotettavasta tulostaan. Vero jaetaan valtion, kuntien ja seurakuntien kesken. (Kauppinen ym. 2006, 142.) Vuodesta 2006 lähtien puolet yhteisöveron tuotosta on jaettu seurakuntien kesken kunnan asukasmäärän mukaisessa suhteessa, ja puolet yhteisöverojen maksajien ja työnantajien työpaikkojen alueellisen jaon mukaan (Monikasvoinen kirkko 2008, 350; Kirkon tilastollinen vuosikirja 2009, 163; Kauppinen ym. 2006, 142). Yhteisöveroa maksetaan kirkolle muun muassa hautaustoimen, väestökirjanpidon ja kansallisen kulttuuriperinnön hoidosta aiheutuviin kustannuksiin (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2009, 163).

Vuonna 2010 kirkon saamat verotulot olivat yhteensä 954 miljoonaa euroa, josta kirkollisveron osuus oli 842 miljoonaa ja valtion kirkolle osoittama osuus yhteisöverosta

112 miljoonaa euroa (Evankelis-luterilaisen kirkon talous 2011). Vuonna 2007 kirkollisverojen osuus seurakuntien tuloista oli noin 70 % ja yhteisöveron osuus noin 10 %, mutta vuonna 2009 verotulot muodostivat jo noin 80 % seurakuntien tuloista. Suurimpana syynä oli yritysten maksamien yhteisöverotulojen vähentyminen. (Monikasvoinen kirkko 2008, 347; Kirkon tilastollinen vuosikirja 2009, 163.)

4.2.2 Seurakuntien muut tulot

Verotulojen lisäksi seurakunnat saavat tuloja omaisuutensa tuottoina, kuten omistamiensa kiinteistöjen vuokrasta, osingoista ja omaisuuden myynnistä. Osa seurakunnan palveluista on maksullisia. Kirkon keskusrahastoon seurakunnat maksavat vuosittain tietyn prosenttien suuruisen summan, ja rahastosta jaetaan varoja vuosittain heikommassa taloudellisessa asemassa oleville seurakunnille. Keskusrahastosta maksetaan myös verotulojen täydennystä, harkinnanvaraisia avustuksia ja toiminnan kehittämisavustuksia. Vähäisenä tulonlähteenä ovat myös kolehdit ja seurakunnille tehdyt lahjoitukset, esimerkiksi testamentit. (Kauppinen ym. 2006, 142, 144.) Erilaisina tukina ja avustuksina maksetaan muun muassa Kelan maksamia työllistämistukia, matalapalkkatukia ja korvauksia työterveyshuollon kustannuksista (Monikasvoinen kirkko, 351).

Vuonna 2009 seurakuntien toiminnallaan tekemät toimintatuotot, joihin eivät sisälly verotuotot, olivat yhteensä 143 miljoonaa euroa. Suuria tuottoryhmiä olivat vuokratuotot ja hautaustoimeen ja seurakunnalliseen toimintaan liittyvät maksutuotot kuten leiri-, kerho- ja retkimaksut. Kirkon keskusrahasto jakoi vuonna 2009 seurakunnille toiminta-avustuksia 8 miljoonaa euroa, josta suurin osa eli 6,5 miljoonaa oli toiminnan kehittämis- ja yhdistymisavustuksia. (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2009, 164.)

4.2.3 Seurakuntien menot

Kirkkolain mukaan seurakunnan varoja ja tuloja voidaan käyttää ainoastaan seurakunnan tehtävien toteuttamiseen (Kirkkolaki 15:1). Seurakunnan taloudenpidon tarkoituksena ei siis ole omaisuuden kartuttaminen vaan toiminnan rahoituksen turvaaminen (Kauppinen ym. 2006, 146).

Vuonna 2009 toimintatuottojen osuus oli 14 % toimintakuluista, eli ilman verovaroja saaduista tuotoista riitti vain reiluun kymmenesosaan kirkon toiminnasta. Toisaalta suhde vaihteli suuresti seurakunnittain, sillä osa seurakunnista ei laskuttanut seurakun-

talaisiaan ja muita asiakkaitaan läheskään kaikista palveluistaan. (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2009, 164.) Seurakuntien kokonaismenoista toimintakulujen osuus on ollut noin 80 %, loppuosa on ollut esimerkiksi veroja. Yksittäisistä ryhmistä suurin kulu-ryhmä on ollut henkilöstökulujen osuus. Se on ollut monena vuonna jopa 62 % toimintakuluista, kun esimerkiksi ostettujen palveluiden osuus on ollut vain 19 %. (Monikasvoinen kirkko 2008, 351.)

Vuodesta 2004 alkaen seurakunnissa on kirjattu välittömät ja välilliset kustannukset tehtäväalueiden kesken aiheuttamisperiaatteen mukaan (Monikasvoinen kirkko 2008, 353). Ylivoimaisesti suurin osuus, noin kolmannes kokonaiskustannuksista, on ollut lapsi- ja nuorisotyön osuus (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2009, 164; Evankelis-luterilaisen kirkon varojen käyttö 2011). Seurakunnan kiinteistöihin kuuluu myös huomattavan paljon rahaa. Pelkästään rakentamis- ja kunnossapitopalvelut veivät suuren osan toimintatuotoista, esimerkiksi 24 miljoonaa euroa vuonna 2007 (Monikasvoinen kirkko 2008, 357).

4.3 Seurakuntien kiinteistöt

Asunto-, toimitila- ja rakennuttajaliiton RAKLI ry:n sanaston mukaan kiinteistöllä tarkoitetaan lainsäädännössä kiinteistörekisteriin kiinteistönä merkittyä maa- tai vesialuetta. Kiinteistöön kuuluvat sillä sijaitsevat kiinteistön omistajan omistamat rakennukset ja kiinteät laitteet. Useimmiten puhekielessä kiinteistöllä tarkoitetaan pelkästään rakennuksia. (RAKLI 2005.)

Seurakunnilla on huomattavan paljon rakennuksia, jotka liittyvät sen toimintaan ja tehtäviin. Perinteisiä kiinteistöjä ovat kirkot, pappilat sekä hautausmaat kappeleineen. Seurakunnilla on myös seurakuntataloja, leirikeskuksia ja liikekeskusten yhteyteen rakennettuja monikäyttötiloja. (Kauppinen ym. 2006, 148.) Monet rakennuksista ovat vanhoja tai muuten vaikeasti hoidettavia, ja usein niiden käyttökin on suhteellisen vähäistä (Kauppinen ym. 2006, 149). Seurakunnat karsivatkin kulujaan luopumalla kiinteistöistään, vaikka eniten myydään rakentamatonta maata. Vuonna 2007 seurakunnat tekivät 271 maakauppaa. (Seurakunnat myyvät pappiloita ja leirikeskuksia 2011.)

4.3.1 Kiinteistöjen kustannukset

Kiinteistöistä aiheutuu monenlaisia kustannuksia. RAKLI erittelee kustannukset oheisen kuvan 1 mukaisesti. Kaikki kiinteistöä koskevat kustannukset ovat toimitilakustannuksia, jotka jaetaan kiinteistö- ja käyttökustannuksiin. Käyttökustannuksia ovat kaikki käyttäjille tilojen käytöstä aiheutuvat kustannukset. Kiinteistökustannukset jaetaan edelleen pääoman ja pääoman erilliskustannuksiin sekä ylläpitokustannuksiin. Pääomakustannuksia ovat esimerkiksi lainan korot ja laskennalliset kiinteistön arvoa alentavat poistot. Pääoman erilliskustannuksiin kuuluvat taas kiinteistön omistamisesta aiheutuvat kustannukset kuten vakuutukset ja verot. Ylläpitokustannuksiin kuuluvat kaikki kiinteistön pidosta aiheutuvat kustannukset. (RAKLI 2005.)

Kuva 1. Kiinteistön kustannukset (RAKLI 2005)

4.3.2 Kiinteistöt kirkkolaisissa

Kirkkolain mukaan seurakunnalla tulee olla kirkko. Kirkkojärjestys (1991/1055) määrää, milloin seurakunnat voivat käyttää kirkkoa yhteisesti, ja milloin voidaan käyttää muuta kirkkoa kuin seurakunnan omaa. Kirkkojen lisäksi kirkollisia rakennuksia ovat kellotapulit, siunaus- ja hautauskappelit sekä hautausmaalla olevat niihin rinnastettavat rakennukset. Kirkon käyttämättä jättämisestä sekä kirkollisen rakennuksen purkamista tai sisä- tai ulkotiloja olennaisesti muuttavasta korjaamisesta koskeva päätös on vahvistettava kirkkohallituksessa. Seurakunnan kirkon omana oleva kirkonmaa on käytettävä ja säilytettävä seurakunnan kirkon tarpeisiin. (Kirkkolaki 14:1 - 3; Kirkkojärjestys 14.)

Muista kiinteistöistä ja seurakunnan kiinteän omaisuuden myynnistä, vaihtamisesta tai muusta luovuttamisesta päättää kirkkovaltuusto, mutta päätös tarvitsee kirkkohallituksen vahvistuksen. Tuomiokapituli vahvistaa päätöksen, joka koskee kirkonmaan tai seurakunnan kiinteän omaisuuden vuokraamista yli kymmeneksi vuodeksi. (Kirkkolaki 14:4.) Suojelunalaisia ovat ennen vuotta 1917 rakennetut kirkolliset rakennukset. Kirkkohallitus voi määrätä suojelluksi myös nuoremman rakennuksen erityisestä syystä rakennussuojelulain perusteella tai museoviraston tai seurakunnan aloitteesta. (Kirkkolaki 14:5.) Kirkkolaki ei siis puutu esimerkiksi leirikeskuksen historialliseen arvoon. Myynnistä tai vaihtamisesta päättää kirkkovaltuusto, mutta päätös tarvitsee myös kirkkohallituksen vahvistuksen.

4.3.3 Maankäyttö- ja rakennuslaki

Evankelis-luterilaisessa kirkossa käytettiin vuoden 2007 aikana valmistuneista investoinneista uudisrakentamiseen 37 miljoonaa euroa ja korjausrakentamiseen 67 miljoonaa euroa (Monikasvoinen kirkko 2008, 357). Vuoden 2000 alussa voimaan tullut maankäyttö- ja rakennuslaki (1999/132) korostaa kestävän kehityksen periaatetta. Rakennusten käytön parantamiseksi ekologisesti käy hyvin tilojen käyttöasteen nostaminen ja näin uuden rakentamisen tarpeen minimoiminen. Ekologiselle rakentamiselle ei ole vielä virallisia kriteerejä, mutta sellaisia voisivat olla esimerkiksi veden ja energian kulutus sekä jätteiden määrä. Korjausrakentamisella voidaan saada aikaan huomattavia taloudellisia säästöjä käyttökustannuksia alentamalla. Maalämpö, aurinkopaneelit, biolämpö ja poistoilman talteenotto, myrkyttömät ja luonnonmukaiset rakennusmateriaalit, vanhojen rakennusosien uudelleenkäyttö ja rakennusjätteen minimointi ovat osa ekologisempaa, energiatehokkaampaa ja vähäpäästöisempää rakennustapaa. (Matti 2001, 40.)

4.3.4 Kirkon ympäristödiplomi

Evankelis-luterilainen kirkko on myöntänyt ympäristödiplomeja seurakunnille vuodesta 2001 lähtien. Vapaaehtoinen ympäristödiplomi tarjoaa hyvän järjestelmän ympäristöajattelun huomioimiseksi seurakunnan toiminnassa, sillä se kattaa kaikki toiminnan alueet. Diplomia haetaan kirkkohallitukselta, ja se on voimassa neljä vuotta kerrallaan. (Matti 2001, 11 - 12; Ukkonen 2012.) Diplomin hakeminen edellyttää leirikeskusten ja kesäkotien ympäristöselvitystä. Selvityksessä tulevat kartoitetuksi jätteiden käsittely, pohjavesien seuranta, vesistöjen tila, alueen luontoarvot (suojelta-

vat kasvit, eläimet, arvokkaat luontotyypit), kuljetukset, rakennusten kulttuurihistoriallinen arvo, toiminnallinen kunto ja energiankulutus (Mattila 2001, 97 - 98.)

5 TALOUDEN HALLINTA

Yleisesti ottaen jokaisen yhteisön tai yrityksen pitkän aikavälin tavoite on toimia kannattavasti (Alhola & Lauslahti 2002, 10). Yleensä ajatellaan, että kannattavassa yritystoiminnassa vuoden toiminnan tuottojen määrä pitää olla suurempi kuin saman ajan- kohdan kustannukset. Sama ajatus koskee tietysti myös voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen ja yritysten sekä kuntien ja valtion toimintaa. Tuotot voivat tulla tuotteiden tai palveluiden myynnin ohella myös verovaroista. (Vilkkumaa 2005, 13 - 14.)

5.1 Kustannuslaskennan tehtävä

Alun perin laskentatoimen ja taloushallinnon rooli yrityksissä on ollut lähinnä kirjanpilotapahtumien rekisteröintiä ja jakokelpoisen voiton selvittämistä tilinpäätöksen avulla. Viime vuosikymmeninä suunta on muuttunut enemmän tietoja analysoivammaksi sekä liiketoimintaa suunnittelevammaksi ja kehittävämmäksi. Kiristyvän kilpailun ja heikon kannattavuustilanteen myötä taloushallinnon merkitys yrityksissä ja yhteisöissä korostuu. (Alhola & Lauslahti 2002, 10 - 11.)

Kustannuslaskennan tehtävänä on mitata ja raportoida niin taloudellista kuin eitaloudellista tietoa, joka liittyy yrityksen resurssien eli voimavarojen hankintaan ja kulluttamiseen. Näin ollen se tuottaa informaatiota muun muassa rahoittajien ja yrityksen johdon tarpeisiin. (Kinnunen, Laitinen, Laitinen, Leppiniemi & Puttonen 2007, 81 - 82.) Tiedon tuottamista yrityksen sisäiseen käyttöön kutsutaan johdon laskentatoimeksi (manager accounting). Rahoituksen laskentatoimeksi taas kutsutaan tiedon tuottamista yrityksen ulkopuolelle. (Pellinen 2006, 19.) Rahoituksen laskentatoimi (financial accounting) tarkastelee yrityksen ulkoista raportointia kuten esimerkiksi tuloslaskelmaa ja tasetta. Sitä ohjaavat useat erilaiset ohjeet, suositukset ja lainsäädäntö. Informaatiota tarvitsevat muun muassa sijoittajat ja verottaja. (Kinnunen ym. 2007, 81.)

Joissakin tapauksissa yrityksen kustannuslaskennan tuottama tieto on samankaltaista ajatellen rahoittajien ja johdon tarpeita; toisinaan se taas saattaa olla toiselle täysin tarpeetonta, mutta toiselle todella tärkeää. (Kinnunen ym. 2007, 81 - 82.) Jako sisäiseen ja ulkoiseen laskentatoimeen tuntuu järkevältä, kun ajattelee, mitä tietoa käytän-

nössä johtamiseen tarvitaan ja mitä yrityksen ei ole järkevää antaa yleiseen tietoon (Pellinen 2006, 19).

Yleishyödylliset yhteisöt kuntien ja valtion ohella toteavat usein, etteivät yritystoiminnan menettelytavat ja käsitteet sovi niiden toimintaan. Kuitenkin kannattavuusajattelu, investointivaihtoehtojen selvittäminen ja erilaisten vaihtoehtolaskelmien tekeminen esimerkiksi oman toiminnan ja toiminnan ulkoistamisen välillä voivat olla hyödyllisiä myös esimerkiksi seurakunnissa. Merkittävä ero on oikeastaan tuottojen käsitteessä; miten muuttaa euroiksi esimerkiksi ennaltaehkäisevän hammashoidon vaikutus? (Vilkkumaa 2005, 15 - 16.)

5.2 Aiheuttamisperiaate

Aiheuttamisperiaate tarkoittaa sitä, että laskentakohteelle pyritään laittamaan vain sellaisia tuottoja ja kustannuksia, joita se oikeasti ja aidosti aiheuttaa. Ehdoton periaatteen noudattaminen on käytännössä useimmiten vaikeaa tai jopa mahdotonta. Aiheuttamisperiaatteesta luopuminen voi kuitenkin johtaa esimerkiksi siihen, että osa tuotteista joutuu kattamaan omiensa lisäksi myös toisten aiheuttamia kustannuksia. Tämä puolestaan saattaa vääristää kuvaa tuotteen kannattavuudesta. Liikekirjanpidossa aiheuttamisperiaate näkyy niin, että laskettaessa tulosta tilikauden tuotoista vähennetään vain kaikki ne kulut, jotka on tarvittu tuottojen aikaansaamiseen. Johdon laskentatoimissa laskelmissa voi olla mukana vain osa laskentakohteelle todellisuudessa kuuluvista kustannuksista tai tuotoista, jos se on laskentatilanteen kannalta tarkoituksenmukaista. (Suomala, Manninen & Lyly-Yrjänäinen 2011, 90.)

Vuodesta 2004 lähtien ovat seurakunnat kohdentaneet välittömät ja välilliset kustannuksensa tehtäväalueittain aiheuttamisperiaatteen mukaan. Kirkkoherrojen palkat on esimerkiksi kirjattu hallintotyön osalta hallinnon menoiksi. Kirkko ja seurakunnat saivat selville, kuinka suuri osa menoista kuuluu kullekin työalalle kokonaismenoista. Kustannuksissa olivat mukana myös poistot eli tilivuodelle kuuluva osuus investointimenoista, sekä perustehtävien osuus välillisistä hallintokuluista. Näitä olivat esimerkiksi hallintokulut, kiinteistökulut, verotuskulut ja keskusrahastomaksut. (Monikasvoinen kirkko 2008, 353.)

Tuotto syntyy tuotteita myymällä. Tuote eli suorite voi olla tavaran lisäksi mikä tahansa palvelu, asia tai ilmiö, jota yritys tarjoaa markkinoille. Kustannukset syntyvät

organisaation käyttäessä toiminnassaan tuotannontekijöitä, joiden käyttö tai kulutus voidaan mitata rahassa. Tuotannontekijöitä voivat olla muun muassa työvoima, raaka-aineet, koneet, rakennukset, energia, informaatio ja pääoma. Menot syntyvät tuotannontekijöiden hankkimisesta, eivät niiden käyttämisestä. Kulu on se osa menosta, jota vastaava tulo on jo saatu. Menon osa, josta tulo on saamatta, löytyy taseesta. (Suomala ym. 2011, 91.)

5.3 Kapasiteetti

Kapasiteetti on yrityksen enimmäissuoritemäärä jonakin ajanjaksona. Tämä koskee niin koneita, rakennuksia kuin ihmisiäkin. Henkilövaltaisilla toimialoilla muun muassa asiantuntijayrityksissä, henkilöstön yli- tai alimitoitus on tärkeä selvityksen kohde. Käytännössä kapasiteettia ei koskaan saada kokonaan käyttöön, koska erilaiset seison-ta-ajat ja niin sanottu hukkaaminen eli esimerkiksi vuoron vaihdot pienentävät sitä. (Vehmanen & Koskinen 1997, 223 - 224.) Liiketoiminnalle voivat olla luonteenomaisia jaksoittaiset kausivaihtelut, jolloin ylikapasiteettia voidaan yrittää käyttää muualla. Tärkeää on huomata, että kausivaihtelun vuoksi kapasiteettia ei pidä mitoitaa liikaa kysyntähuippujen mukaan. (Pellinen 2006, 258.)

Toiminta-aste on yrityksen toimintaa kuvaava luku, esimerkiksi tuotteiden valmistusmäärä tai palvelutujen asiakkaiden määrä tietyssä ajanjaksona (Jyrkkiö & Riistama 2008, 10; Suomala ym. 2011, 95). Toimintasuhde puolestaan kertoo toiminta-asteen suhteen kapasiteettiin, ja se lasketaan jakamalla toiminta-aste kapasiteetillä ja kertomalla sadalla. Tulokseksi saadaan siis prosenttiluku. (Jyrkkiö & Riistama 2008, 10.)

5.4 Laskennan tarkoitus ja kohde

Kustannuslaskennassa pyritään tunnistamaan erilaisille laskentakohteille aiheuttamisperiaatteiden mukaan kuuluvia kustannuksia. Lähestymistapa eroaa hieman pelkän kannattavuuden lähestymistavoista, jotka pyrkivät tuottojen lisäämiseen tai ainakin optimaaliseen myyntivolyymiin, leikkaamaan kiinteitä kustannuksia tai kustannustehokkuuden parantamiseen monipuolisesti eri toiminnoissa esimerkiksi investoimalla laitteisiin tai koulutukseen. Valtionhallinnon tuottavuusohjelma karsii kiinteitä kustannuksia henkilöstöä vähentämällä. Teollisuudessa siirrytään matalamman kustannustason maihin esimerkiksi suunnittelun osalta, mutta toisaalta saadaan jalansijaa myös sen maan kasvaville markkinoille. (Suomala ym. 2011, 33 - 35.)

Johdon laskentatoimen kohteina ovat tyypillisesti tuotteet ja asiakkaat, eivät pelkästään yritys ja sen yksiköt. Pelkän kannattavuuden sijaan keskitytään kannattavimpiin tuotteisiin ja asiakkaisiin tai vaihtoehtoisesti kehittämään huonosti kannattavien tuotteiden tai asiakkaiden kannattavuutta. Näin keskitytään asioihin, jotka näkyvät myös yrityksen ulkopuolelle; mitä tarjotaan ja kenelle, joskus myös millä ehdoilla. Kannattavuuden arviointi ei keskity pelkästään kustannuksiin, vaan on tarkasteltava myös mitä asiakkaat arvostavat ja miten mahdolliset kehitystoimenpiteet vaikuttavat asiakkaan kokemaan arvoon. Jos yritys luopuu kannattamattomasta tuotteesta tai palvelusta, sen on luultavasti luovuttava myös joistakin resursseista tai löydettävä niille uusia käyttötarkoituksia. Tärkeää on myös huomata lyhyen ja pitkän aikavälin vaikutukset. Varsinkin lyhytaikaiset vaikutukset voivat olla jopa kokonaiskustannuksia nostavia tai hyvin vähän laskevia. (Suomala ym. 2011, 57 - 59.)

Kustannusten selvittäminen on tärkeää kaikissa organisaatioissa, oli sitten kyseessä yhden hengen talous tai globaali yritys. Ravintoloissa selvitetään ruoka-annosten kustannuksia ja vartiointiyrityksissä työtuntien määriä. Kustannusten laskennasta saatava tieto antaa tärkeää informaatiota yrityksen johdolle päätöksentekoa varten, koskien esimerkiksi asiakaskannattavuutta. Kustannuslaskennan tehtävänä on määrittää mahdollisimman tarkasti tuotteen tai palvelun, kustannuspaikan, prosessin, asiakkaan tai projektin aiheuttamat kustannukset halutusta näkökulmasta riippuen. (Jormakka, Koivusalo, Lappalainen & Niskanen 2009, 193.) Laskelmista seuraa parempaa kustannus- ja kannattavuustietoutta, mistä seuraa edelleen parempia päätöksiä. Kustannuksia voidaan johtaa vain, jos ne tunnetaan. (Suomala ym. 2011, 20 - 21.)

Perinteisesti kustannuslaskenta on nähty osana operatiivista eli yrityksen sisäistä laskentatoimintaa. Kustannuslaskenta on nähty keinona selvittää suoritekohtaiset kustannukset, mutta tärkeää olisi selvittää myös tuotot. Pelkästään kustannusten huomioiminen saattaa johtaa jopa liikaan karsimiseen, jos tuottoja ei oteta mukaan kokonaisuuteen. (Alhola & Lauslahti 2002, 185.)

Kustannuslaskennassa on tärkeää ymmärtää, mihin tarkoitukseen tietty laskelma on tarkoitettu. Vasta tarkoituksen selvittyä voidaan tietää, mitkä tuotot ja kustannukset ovat sen kannalta oleellisia. Laskentatilanne ja laskentakohde vaikuttavat aina laskennan toteutukseen. Laskennan kohteena voi olla mikä tahansa asia, jonka kustannukset tai kannattavuus halutaan saada selville. Olosuhteet ja tilanteen erityispiirteet vaikut-

tavat muun muassa siihen, mitkä laskentakohteet ovat kiinnostavia, mitä tuottoja ja kustannuksia huomioidaan ja mihin hintaan ne arvostetaan sekä millä tavoin ja millä tarkkuudella niitä voidaan kohdistaa kohteille. (Suomala ym. 2011, 88.)

5.5 Kustannusten jaottelu

Kustannuksia voidaan jaotella eri tavoin. Jaottelut edustavat erilaisia näkökulmia tapahtuneen tai tulevan resurssikäytön taloudellisiin vaikutuksiin. Yrityksissä ei ole erilaisia kustannuksia vaan kustannuksia tarkastellaan eri näkökulmista. (Suomala ym. 2011, 94.) Yksinkertaisimmillaan kustannukset saadaan kertomalla tuotannon tekijöiden määrä yksikköhinnalla (Jyrkkiö & Riistama 2008, 11).

5.5.1 Kiinteät ja muuttuvat kustannukset

Kustannukset voidaan jakaa kiinteisiin ja muuttuviin. Perinteisesti jako muuttuviin ja kiinteisiin kustannuksiin on tehty toiminta-asteen avulla. Toiminta-asteen muuttuessa osa kustannuksista reagoi ja osa ei. Muuttuvien kustannusten yhteismäärä on riippuvainen toimintasuhteesta, kun taasen kiinteiden kustannusten määrään ei toimintasuhteen vaihtelu vaikuta. (Jyrkkiö & Riistama 2008, 14 - 15; Suomala ym. 2011, 95.) Kokonaiskustannukset muodostuvat kiinteiden ja muuttuvien kustannusten yhteismäärästä (Jyrkkiö & Riistama 2008, 50). Muuttuvia kustannuksia ovat esimerkiksi valmistettävien tuotteiden materiaalit, taksiryttäjän polttoaineet ja ryttäjän työntekijöiden palkat. Kiinteitä ovat esimerkiksi traktorin ja taksiauton kustannukset, tilat kuten tehtaan kustannukset ja hallinnon ja johdon esimerkiksi tehtaan johtajan palkka. Kiinteät kustannukset liittyvät tuotannon tekijöihin, joilla luodaan kapasiteettia. Kapasiteetin käyttäminen sen varsinaiseen tarkoitukseen aiheuttaa muuttuvia kustannuksia. (Suomala ym. 2011, 95.)

Kaikilla kustannuksilla on ajuri, joka määrää kustannusten kehittymisen: kuukausipalkoilla aika, urakkapalkoilla suoritemäärä, tuotteiden valmistukseen kuluvilla raaka-ainekustannuksilla valmistusmäärä. Usein suoritemäärä on muuttuvien ajuri, ja jokin muu, useasti aika, on kiinteiden ajuri. Tästä johtuu, että muuttuvat yksikkökustannukset pysyvät toiminta-asteesta riippumatta, mutta kiinteät muuttuvat. Esimerkiksi koneen pääomakustannus tuotettua yksikköä kohtaan pienenee, kun tuotettava määrä kasvaa. Mitkään kustannukset eivät ole kaikilla aikaväleillä tarkasteltuina muuttumat-

tomia, mutta riittävän lyhyellä aikavälillä ja kapeasti tarkasteltuna melkein kaikki kustannukset ovat kiinteitä. (Suomala ym. 2011, 95.)

Jakoa muuttuvin ja kiinteisiin kustannuksiin tarvitaan yrityksen kannattavuutta laskettaessa katetuottolaskennan avulla. Saaduista tuotoista vähennetään muuttuvat kustannukset, ja saadulla katteella pitäisi kattaa kiinteät kustannukset ja jäljelle jäädä haluttu voitto. Katetuottolaskennalla voidaan selvittää monenlaisia yritykselle tärkeitä kysymyksiä, esimerkiksi kuinka paljon myyntiä pitäisi olla, jotta toiminta olisi kannattavaa ja kuinka paljon hinnan vaihtelun tai markkinointikampanjan pitäisi vaikuttaa myyntiin, jotta tulos ei heikkenisi. (Jormakka ym.2009, 150.)

5.5.2 Välittömät ja välilliset kustannukset

Kustannukset jaetaan myös välittömiin ja välillisiin kustannuksiin. Välittömät kustannukset voidaan suoraan osoittaa aiheutuvaksi tietylle tuotteelle tai teolle. Tällaisia kustannuksia ovat esimerkiksi raaka-aineet, valmistuksesta aiheutuvat palkat ja myytäviksi tarkoitettujen tuotteiden hankintahinnat (Jormakka ym. 2009, 149; Suomala ym. 2011, 94.) Niiden luotettava seuranta edellyttää esimerkiksi työnumerokohtaista työaikatiedon rekisteröintiä (Suomala ym. 2011, 94).

Välillisiä kustannuksia on vaikeampaa kohdistaa tietylle tavaralle tai tapahtumalle, koska yleensä niiden yhteys laskentakohteeseen kuten valmistettavaan tuotteeseen on etäisempi (Suomala ym. 2011, 94). Ne voivatkin olla joko muuttuvia tai kiinteitä kustannuksia, kun taas välittömät kustannukset ovat usein myös muuttuvia (Jormakka ym. 2009, 149; Jyrkkiö & Riistama 2008, 62). Välillisiä kustannuksia ovat esimerkiksi siviis, koneiden huolto, sähkö, puhelin ja vakuutukset (Jormakka ym. 2009, 149).

Välillisten kustannusten kohdistamiseen tarvitaan laskentamenetelmiä, esimerkiksi tietty prosenttiosuus. Jakoa välillisiin ja välittömiin kustannuksiin tarvitaan esimerkiksi laskettaessa, paljonko yhden tavaran valmistaminen tulee maksamaan (Jormakka ym. 2009, 149). Raja välittömien ja välillisten kustannusten ei ole selvä; tuotteen valmistamisen näkökulmasta palkanlaskennan kustannus on välillinen, mutta yrityksen taloushallinnon näkökulmasta välitön (Suomala ym. 2011, 94).

5.5.3 Erillis- ja yhteiskustannukset

Kustannuksia voidaan jaotella myös erillis- ja yhteiskustannuksin. Jaottelu on sukua välittömiin ja välillisiin kustannuksiin, mutta näkökulma on eri. Erilliskustannuksia ovat esimerkiksi jonkun tuotteen kustannukset, jotka jäisivät pois tuotteen poistuessa valikoimasta. Myös tavaratalon tai yrityksen osaston kustannukset ovat erilliskustannuksia, jotka poistuisivat lakkautettaessa osasto. Yhteiskustannuksiin taasen asian poisjättäminen ei vaikuta. Esimerkiksi urheiluosaston myyjän palkka on erilliskustannus koko liikkeen näkökulmasta, koko liikettä palvelevan kassamyymyjän palkka taas on yhteiskustannus. Jakoa erillis- ja yhteiskustannuksiin voidaan käyttää esimerkiksi yrityksen eri osastojen kannattavuutta mitattaessa. (Jormakka ym. 2009, 149 - 150; Suomala ym. 2011, 96.)

5.5.4 Toteutuneet ja mahdollisesti tulevat kustannukset

Laskentatilanteesta ja päätöksenteon tarpeista lähtien kustannuksia voidaan jaotella myös relevantteihin ja irrelevantteihin, ja uponneisiin ja vaikutettavissa oleviin. Jaotellut ovat hyvin lähellä toisiaan. Esimerkiksi tulevaisuutta koskevassa päätöksenteossa relevantteja kustannuksia ovat ne, joihin päätös vaikuttaa. Aiemmin toteutuneet tai kaikissa vaihtoehtoisissa tilanteissa tulevaisuudessa olevat samat kustannukset ovat irrelevantteja. Upponeita kustannuksia ovat tyypillisesti historiallisesti jo toteutunutta resurssien käyttöä kuvaavat kustannukset, ja vaikutettavissa olevat kustannukset ovat tulevaisuutta. Samoin tulevaisuus on relevanttia ja menneisyys irrelevanttia. Kun esimerkiksi jokin kone on hankittu, ei hankintaan liittyviin kustannuksiin voi enää vaikuttaa, mutta käyttötavoilla voi vaikuttaa tulevaisuuden kustannuksiin. (Suomala ym. 2011, 96 - 97.)

Laskentatoimen ongelmien tunnistaminen ja laskentatilanteen ymmärtäminen auttavat eri laskelmien käyttäjiä laskelmien tulkitsemisessa ja niiden hyödyntämisessä, sekä päätöksenteossa. Ongelmia laskentatoimessa tuottavat laajuus-, arvostus-, mittaus-, jaksotus- ja kohdistamiskysymykset. (Suomala et al. 2011, 100 - 101.)

5.6 Perinteinen kustannuslaskenta

Yksinkertaisimmillaan kaikki kustannukset jaetaan suoraan tuotteen kappalemäärällä tai palvelun kerroilla. Kustannuksia voidaan laskea erikseen kiinteistä tai muuttuvista

kustannuksista. Tällainen yksinkertainen jakolaskenta kannattaa, jos tuote on aina samanlainen ja sen valmistusprosessi jatkuvaa. (Pellinen 2006, 125 - 126.)

Perinteinen kustannuslaskenta etenee vaiheittain (Jormakka ym. 2009, 193; Vilkkumaa 2005, 170). Ensiksi määritetään kustannusten lajit, jonka jälkeen ne kohdistetaan kustannuspaikoille, esimerkiksi osastoille. Kolmanneksi määritetään tuotteen, palvelun, asiakkaan tai muun halutun kustannukset. Laskemisessa ongelmana on usein kustannusten kohdistaminen eli se, kuinka saada juuri halutulle kohteelle kuuluvat kustannukset esiin. (Jormakka ym. 2009, 193.) Kullekin suoritteelle eli tavaralle tai palvelulle tuleva osuus kustannuspaikkojen kustannuksista saadaan selville erilaisilla kohdistamisperiaatteilla, kuten esimerkiksi työtunneilla jaettuna (Jyrkkiö & Riistama 2008, 62).

Tuotekohtainen laskenta on yleensä käytössä tuotteita valmistavilla ja niitä myyvillä yrityksillä, mutta aivan yhtä hyvin se käy laskettaessa esimerkiksi yhden päivähoitopaikan tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia kunnissa. Vaikka yhteisö tai järjestö ei perisi lainkaan maksua asiakkailtaan, selvittää tuotekohtainen laskenta palvelun tai tuotteen kustannukset. Tämä puolestaan mahdollistaa palvelun kehittämisen, tai jopa siitä luopumisen. (Vilkkumaa 2005, 171.)

5.6.1 Kustannuspaikat

Kustannuspaikkalaskenta auttaa kohdistamaan välilliset kustannukset, välittömähän saadaan suoraan kohdistamalla tuotteelle tai palvelulle. Yrityksessä tapahtuva toiminta jaotellaan yleensä selkeistä kokonaisuuksista muodostuviksi kustannuspaikoiksi. Kustannuspaikkaperusteeksi voidaan ottaa toiminnallinen peruste, esimerkiksi osastot, mutta perusteeksi käyvät myös esimerkiksi sijaintipaikka, raaka-aine tai asiakas. Kustannuspaikat jaotellaan edelleen pää- ja apukustannuspaikkoihin. Pääkustannuspaikat koskevat varsinaista tuotteen valmistamista tai palveluprosessia. Apukustannuspaikat voivat olla erilaisia tukitoimia, kuten monen eri tuotteen valmistamisessa tarvittavia tehdaspalveluja, logistiikkaa tai taloushallintoa (Pellinen 2006, 107.)

Välillisten kustannusten kohdistaminen tuotteelle vaatii ensin kustannusten kohdistuksen pääkustannuspaikoille (Pellinen 2006, 107). Apukustannuspaikkojen kustannukset voidaan kohdistaa pääkustannuspaikoille suoraan. Useimmiten otetaan kuitenkin huomioon, että esimerkiksi palveluosastot voivat palvella toisia osastoja. Silloin kus-

tannuksia vyörytetään osastolta toiselle suoraan tai ristiin sen mukaan, miten paljon ne palvelevat toisiaan. Apukustannuspaikkojen kustannukset voidaan jakaa myös sisäisen laskituksen perusteella, jolloin jokaiselle palvelulle on erikseen sovittu etukäteen ve-loitettava hinta. Hinta voi perustua esimerkiksi tunteihin, kappalemäärään tai neliö-metreihin. (Mts. 107 - 109.)

5.6.2 Jako- ja lisäyslaskenta

Tuotekustannuksia voidaan laskea myös jako- ja lisäyslaskennan avulla. Tässäkin vaihtoehdossa välittömät kustannukset kohdistetaan suoraan laskentakohteelle. Li-säyslaskentaa tarvitaan, jos valmistetaan useita toisistaan poikkeavia tuotteita yksittäin tai vaihtuvissa erissä. Kaikki tuotannon kustannukset kirjataan eräkohtaiselle koodille. Lisäyslaskentaa käytetään muun muassa elektroniikkateollisuudessa. (Pellinen 2006, 116 - 117.) Jakolaskentaa käytetään tilanteessa, jossa samoilla välineillä valmistetaan yhtä tuotetta, joita jalostetaan useammassa vaiheessa, ja tuotanto on lähinnä massatuo-tantoa, esimerkiksi kemian prosessiteollisuudessa. Jakolaskennassa kaikki tuotanto-kustannukset kohdistuvat tuotantovaiheille. (Mts. 117 - 118.)

Molemmissa tilanteissa tuotantokustannukset aiheutuvat materiaalin käytöstä, työstä ja tilauksen, erän tai jalostusvaiheen muista kustannuksista. Välittömien kustannusten lisäksi tarvitaan yksittäisen tuotteen kannalta välillisiä kustannuksia, esimerkiksi ko-neiden huollosta, lämmityksestä ja varaston työntekijöiden palkoista, sekä taloushal-linnon palveluista, jätehuollosta, vartioinnista ja niin edelleen. Yksityiskohtaisen las-kentakaavan avulla määritellään, kuinka suuri osa kaikista kustannuksista kohdiste-taan tuotteelle. Tuloksena saadaan selville, paljonko yhden tuotteen valmistaminen on tullut maksamaan. (Pellinen 2006, 118.)

Palveluyrityksessä, jossa tuotetaan vain yhdenlaista palvelua, esimerkiksi siivousta, voidaan käyttää jakolaskentaa ja jakaa kaikki kustannukset työtuntien määrällä. Jos yritysellä on tarjolla monenlaisia palveluita, ja työntekijöillä erisuuruiset palkat, li-säyslaskenta aiheuttamisperiaatteen mukaan olisi toimivampi tapa. Silloin kustannuk-set kohdistettaisiin työn mukaan joko henkilökustannusten tai työtuntien mukaan. (Jormakka ym. 2009, 202.)

5.6.3 Tulosityksiköt

Usein yritys tai suurempi organisaatio on jaettu pienempiin osiin eli tulosityksiköihin. Jaolla pienempiin yksiköihin yhteisön tai yrityksen tavoitteena on tuoda toimintaan joustavuutta, reagointinopeutta, ennakointikykyä sekä motivaatiota. Usein yrityksen organisaatio on rakennettu niin, että pienin mahdollinen toimintakokonaisuus muodostaa oman tulosityksikkönsä. (Vilkkumaa 2005, 102.) Tulosityksiköillä on usein omat budjettinsa ja tulostavoitteensa. Yksiköiden tulosta ja kustannuksia seurataan erikseen ja niiden kannattavuuteen voidaan pyrkiä vaikuttamaan eri tavoin kuin toisiin tulosityksiköihin. (Neilimo & Uusi-Rauva 2007, 257.) Tulosityksikkö voi olla myös yksikkö, jonka tulosta mitataan muussa kuin rahassa, esimerkiksi koululuokan oppimistuloksia (Vilkkumaa 2005, 103).

Kustannuslaskennassa tulosityksikkölaskenta on samanlaista kuin perinteisempi kustannuspaikkalaskenta. Yksikön tuotot ja kustannukset käsitellään niin laajasti kuin tulosityksikkö on ne aiheuttanut. (Vilkkumaa 2005, 104). Yleistä on myös, että yrityksen sisäiset tulosityksiköt tuottavat tuotteita tai palveluita toisilleen. Varsinkin taloushallinnon ja markkinoinnin palvelut ovat yleensä tällaisia. Tulosityksiköiden toisiltaan laskuttamia hintoja kutsutaan siirtohinnoiksi tai sisäisiksi tuotoiksi ja kustannuksiksi. (Neilimo & Uusi-Rauva 2007, 257 - 263; Vilkkumaa 2005, 104.) Tuotteita valmistavassa yrityksessä puolivalmisteet ja valmiit tuotteet voivat siirtyä kustannuspaikalta toiselle, jolloin myös käytetään sisäistä hinnoittelua. Siirtohinnat huomioidaan useimmiten alemmilla hinnoilla kuin laskutettaessa ulkopuolisia yrityksiä samoista palveluista. (Vehmanen & Koskinen 1997, 206, 263.)

5.7 Toimintolaskenta

1980-luvun lopulla syntynyt toimintolaskenta lähtee olettamuksesta, että kustannusten aiheutuminen liittyy enemmän toimintojen kuormittamiseen kuin esimerkiksi valmistusmäärään, eli lähtökohtaisesti tuotteet aiheuttavat yrityksen kaikki kustannukset (Pellinen 2006, 188; Neilimo & Uusi-Rauva 2007, 144). Yritysten toimintaympäristöt ja kustannusrakenteet ovat muuttuneet radikaalisti viime vuosikymmeninä, ja yleiskustannusten osuus kokonaiskustannuksista on noussut (Jormakka ym. 2009, 204). Toimintolaskennassa pyritään kohdistamaan yleiskustannukset aiheuttamisperiaatetta noudattaen tuotteille, mutta kohdistus tapahtuu vaiheittain. Menetelmän käyttö edellyttää ymmärrystä siitä, kuinka yrityksen kustannukset aiheutuvat, eli tietoja syistä ja

seurauksista. (Pellinen 2006, 188.) Toimintolaskennan vaatima tietojen keräys ja uudelleen ryhmittely ovat työläitä verrattuna perinteiseen kustannuslaskentaan, jossa suurin osa tiedoista saadaan suoraan kirjanpidosta (Pellinen 2006, 192).

Perinteissä kustannuslaskennassa huomion kohde on tuote, toimintoperusteisessa kustannuslaskennassa kohde on toiminnoissa. Tuotteen valmistukseen tarvitaan eri toimintoja ja niissä aikaansaatuja suoritteita kuten tuotekehitys, ostot, valmistus ja myynti. Toiminnot tarvitsevat resursseja kuten ihmisiä, materiaaleja, toimitiloja, ja resurssit aiheuttavat kustannuksia kuten aineet ja palkat. Kustannusten kohdistus tapahtuu ensiksi resursseille ja edelleen toiminnoille resurssien käytön mukaan. Toimintojen kustannukset puolestaan kohdistetaan tuotteille tai muille laskentakohteille niiden toiminnoissa aikaansaatujen suoritteiden suhteessa. Asiakaskohtainen kannattavuus saadaan selville asiakkaan synnyttämiä tuottoja vertaamalla asiakkaan ostamien tuotteiden kustannuksiin. (Neilimo & Uusi-Rauva 2007, 145.) Laskennan kohde voi tuotteen tai palvelun lisäksi olla myös esimerkiksi tuoteryhmä, jakelutie, asiakas tai maantieteellinen alue (mts. 147).

Kun kannattavuutta voidaan mitata laskentakohteen tuottojen ja kustannusten erotuksena, saadaan selville, tehdäänkö yrityksessä oikeita asioita. Jos aiheuttamisperiaate on toteutunut perinteisen kustannuslaskennan keinoin huonosti, on yrityksellä voinut olla vääristynyt käsitys tuotteen tai asiakkaan kannattavuudesta. (Neilimo & Uusi-Rauva 2007, 147.) Tarpeetonta toimintaa, eli asiakkaan kannalta arvoa lisäämätöntä tai suorastaan arvotonta toimintaa, ja kustannuksia voidaan arvioida ja tarvittaessa karsia (mts. 161). Jos toimintojen kustannuksia laskettaessa painopiste laskentakohteen sijasta kohdistuu enemmän toimintoihin ja niiden tehostamiseen, voidaan puhua jo prosessilaskennasta (mts. 149).

6 HAMINAN SEURAKUNTA

Haminan seurakunta sijaitsee itäisessä Suomessa, Kymenlaaksossa, ja kuuluu Mikkelin hiippakuntaan. Haminan seurakunta syntyi 1.1.2011, kun Hamina-Vehkalahden, Miehikkälän ja Virolahden seurakunnat yhdistyivät. Uuden seurakunnan nimeksi tuli Haminan seurakunta, ja sillä on kaksi kappeliseurakuntaa, Virolahti ja Miehikkälä. Haminan seurakunnan väkiluku 23.8.2011 oli 22 485, josta Miehikkälän kappeliseurakunnassa oli 1 916 asukasta ja Virolahden kappeliseurakunnassa 2 959 (Haminan seurakunta 2011.) Kappeliseurakunnat ovat seurakunnan alueellisia jumalanpalve-

lusyhteisöjä, jotka useimmiten syntyvät seurakuntien yhdistyessä. Kappeliseurakunnalla on oma pappi ja oma jumalanpalveluspaikka kuten kirkko tai kappeli. (Kappeliseurakunnat 2011.)

6.1 Historia

Vehkalahden seurakunnan historia ulottuu 1300-luvulle, ja Hamina irtaantui siitä erillisen 1900-luvun alkuvuosina. Haminan kaupunki ja Vehkalahden kunta yhdistyivät vuonna 2003, ja Hamina-Vehkalahden seurakunta syntyi alkuvuodesta 2004. Virolahti taas oli vanha keskiaikainen seurakunta, joka myös mainitaan jo 1300-luvun kirjoituksissa itsenäisenä kirkkopitäjänä. Miehikkälän seurakunta oli suhteellisen nuori, vasta 1800-luvun puolivälissä Virolahdesta erotettu seurakunta. Siitä tuli vuonna 2007 Virolahden kappeliseurakunta, ja vuoden 2011 alusta Haminan kappeliseurakunta. (Haminan seurakunta 2011.) Haminan kaupungilla on ollut neuvotteluja yhdistymisestä sekä Virolahden että Miehikkälän kanssa, mutta ne ovat nyt jääneet odottamaan kuntauudistushankkeen päätöksiä.

6.2 Talous

Hamina-Vehkalahden seurakunnan tulos on ollut positiivinen sekä vuonna 2009 että vuonna 2010. Verotilitykset vähenivät seurauksena paikkakunnalla tapahtuneista irtisanomisista ja lomautuksista, myös seurakunnasta muuttaneiden ja kirkosta eronneiden määrät vaikuttivat. Henkilöstömenoja pystyttiin pienentämään muun muassa jättämällä yksi virka täyttämättä. Toimintakulut kasvoivat molempina vuosina maltillisesti, vaikka suurempiinkin kuluihin oli varauduttu muun muassa energian hinnan nousun ja kasvaneiden lumityökulujen vuoksi. Seurakunnan omavaraisuusaste oli hyvä, yli 80 %. (Hamina-Vehkalahden seurakunnan tasekirja 2010, 2011, 6 - 7, 72.) Virolahden seurakunnan tulos olisi ollut negatiivinen vuonna 2010 ilman kirkon keskusrahastosta saatua avustusta (Virolahden seurakunnan tasekirja 2010, 2011, 3).

Hamina-Vehkalahden ja Virolahden seurakuntien vuoden 2010 tasekirjojen mukaan seurakuntien väkiluku on laskenut edellisten kuuden vuoden aikana yhteensä noin 300 henkilöä vuodessa. Muutenkin väestömäärän kehitys vuosina 2006 - 2010 myötäili yleistä kehitystä seurakuntalaisten määrissä: seurakunnasta pois muuttaneita oli selvästi enemmän kuin sinne muuttaneita, ja kirkosta eronneiden määrä nousi tasaisesti. Vanhusväestön määrä nousee tasaisesti, ja se tuo omalta osaltaan haasteita tulevaisuu-

nessa. (Hamina-Vehkalahden seurakunnan tasekirja 2010, 2011, 6 - 7, 11; Virolahden seurakunnan tasekirja 2010, 2011, 7.)

6.3 Kiinteistöt

Yhdistymisen jälkeen seurakunnalla on muun muassa viisi kirkkoa, joista kaksi sijaitsee lähemmäs Haminan kaupungin keskustassa. Lisäksi on yhdeksän erillistä hautausmaata, kolme siunauskappelia ja kolme leirikeskusta. Haminan keskusta-alueella sijaitsevia seurakuntataloja on pystytty hyödyntämään muun muassa vuokraamalla niitä Haminan kaupungille päiväkotij- ja esikoulukäyttöön. Keskustan kirkossa on pidetty useampana vuotena peräkkäin kirkkomusiikkiviikko, ja kirkon uusista uruista on tehty hankintapäätös.

Haminan seurakunta selviää kiinteistöjen ylläpitokustannuksista ainakin toistaiseksi. Varat tuleviin peruskorjauksiin täytyy kuitenkin luultavasti rahoittaa lainalla. Hamina-Vehkalahden seurakunnassa oli päätetty luopua vähemmän tärkeistä kiinteistöistä ja muutenkin keskittää seurakunnan toimintaa perustehtävien hoitoon. Merkittäviä investointeja leirikeskuksiin ei ole suunniteltu. Kiinteistöjen energian kulutuksen seuranta aloitettiin vuonna 2010. Kiinteistöjen kuntokartoitus on myös käynnissä. (Hamina-Vehkalahden seurakunnan tasekirja 2010, 2011, 7, 67.) Hamina-Vehkalahden osalta kiinteistötoimen menoista kuului leirikeskuksille noin 15 % (Hamina-Vehkalahden seurakunnan tasekirja 2009 2010, 81; Hamina-Vehkalahden seurakunnan tasekirja 2010 2011, 58).

6.4 Leirikeskukset

Nykyisellä Haminan seurakunnalla on kolme leirikeskusta. Haminan ja Vehkalahden seurakunnilla oli molemmilla omat leiripaikkansa, ja Virolahden mukana tuli kolmas. Miehikkälällä ei leirikeskusta ole, vaan heidän leiriläisensä käyttivät Virolahden paikkaa. Leirikeskuksista kaksi sijaitsee noin 15 kilometrin päässä Haminan kaupungista pohjoiseen, eri järvien rannalla. Kolmas leirikeskus sijaitsee meren rannalla noin 30 kilometrin päässä Haminan kaupungista. Suomen ja Venäjän rajalle on matkaa vain muutama kilometri.

Yksi leirikeskuksista on rakennettu 1970-luvun alkupuolella ja sitä on peruskorjattu ja laajennettu vuonna 1996. Leirikeskus tarjoaa majoituspaikat noin 50 henkilölle (12

kpl 4 hh ja 2 kpl 2 hh), 2 sisäsaunaa ja rantasaunan. Pihapiirissä on oma erillinen kapeli. Toinen leirikeskus on rakennettu vuonna 1986. Sen päärakennuksessa on noin 40 vuodepaikkaa (7 kpl 4 hh, 2 kpl 3 hh ja 3 kpl 1hh) ja muutamia lisäpaikkoja kahdessa pikkumökissä. Ruokasaliin mahtuu kerralla noin 50 henkilöä. Päärakennuksessa on suihkut ja inva-wc:t ja rannassa on talvellakin lämpiävä sauna. Kolmanteen leirikeskukseen on rakennettu uusi päärakennus vuonna 1998. Se tarjoaa majoituspaikat 40 hengelle (9 kpl 4hh ja 2 kpl 2 hh) ja kokouspaikan 60 hengelle. Kesäkäytössä on vanha rantasauna takkahuoneineen. (Hamina-Vehkalahti 2011; Virolahden srk 2011.)

Leirikeskukset on nähty kilpailemassa samoista ulkopuolisista käyttäjistä. Virolahden seurakunnalle leirikeskuksesta tehdyn markkinointisuunnitelman mukaan seurakunnan silloisen leirikeskuksen pahimmiksi kilpailijoiksi nousivat leirikeskukset, jotka raportin tekemisen aikoihin kuuluivat vielä Haminan ja Vehkalahtien erillisille seurakunnille. Markkinointisuunnitelman tekijä oli yhdistyneen Virolahden seurakunnan talouspäällikkö.

7 TIEDON HANKINTA JA ANALYSOINTI

7.1 Varaustietojen hankinta ja tulkinta

Tietoa leirikeskusten varauksista saatiin keräämällä Hamina-Vehkalahtien seurakunnan tilojen varausjärjestelmästä leirikeskuksia koskevat varaukset vuosilta 2008 – 2010. Järjestelmä oli suhteellisen uusi. Tämä näkyi varsinkin vuoden 2008 varausmerkinnöissä, joissa oli suuria eroavaisuuksia varauksia tehneiden henkilöiden kesken. Moni varaus oli tehty varaamalla tarvittavat päivät yksi kerrallaan, vaikka järjestelmä mahdollisti koko tarvittavan ajan varaamisen yhdellä kertaa. Tästä aiheutui suuri määrä varausmerkintöjä. Myös päällekkäiset varaukset, joissa oli varattu koko päivä tarvittavien tuntien sijaan, aiheuttivat sekaannuksia. Sitten varaukset on suurelta osalta keskitetty muutamien henkilöiden tehtäväksi ja aiheesta on myös järjestetty koulutusta.

Virolahden seurakunnan osalta tilojen varaukset siirtyivät vasta vuoden 2011 alusta yhteiseen järjestelmään. Heidän leirikeskuksensa osalta käytettävissä olivat vain kalenterimerkinnät ”varattu” ja ”vapaa”. Samasta syystä tilakohtaisen käytön selvittäminen kyseisen leirikeskuksen kohdalta ei ollut mahdollista. Kalenterimerkinnöistä ei myöskään selvinnyt varattu aikamäärä, joten tulokset ovat pitkälti tutkimuksen tekijän

tulkinnan varassa. Lähinnä on käytetty leirien alkamis- ja päättymispäivinä puolikkaita päiviä, ja muut varaukset on merkitty kokopäiväisiksi.

Kahden muun leirikeskuksen osalta sovittiin, että kokopäiväiseksi merkittiin aikavälillä 10 – 17 tai pitempään jatkunut varauspäivä, muut merkittiin puolikkaiksi. Tämä johtui siitä, että leirillä oli oltu silloin ”lounaasta päivälliseen” eli nautittu ainakin kaksi aterialla. Lyhyempiä varauksia ei ruvettu pilkkomaan enää pienemmiksi, koska käyttöaikojen suhteen ei tullut suuria muutoksia käytettäessä varauksien pituuksien mukaan jakoa 25 %, 50 %, 75 % ja 100 %. Muutaman tunnin käyttäjät, esimerkiksi päiväkerho ja avantouimarit olisivat olleet 25 %:n käyttäjiä. 75 % taas olisi tullut, jos samalle päivälle osui sekä puoli- että neljäsosan mittainen varaus. Joinakin päivänä käyttöaste oli yli 100 % mikä selittyi kokopäiväisellä päiväkäynnillä, ja eri iltavarauksella samalle tilalle. Näitä oli kuitenkin vain muutama. Samanlainen poikkeama oli myös laskettaessa pelkästään varausten kappalemäärää, koska samalle päivälle osuneet varaukset merkittiin puolikkaiksi.

Saunan osalta varaukset tarkoittavat rantasaunoja, vaikka kahden leirikeskuksen päärakennuksissa on myös saunat. Näiden käyttö sisältyi päärakennusten käyttöön, eikä niitä varattu erikseen. Kahdessa leirikeskuksessa rantasauna oli käytössä vain kesäaikaan, yhtä lämmitettiin myös säännöllisesti talvella.

7.2 Leirikeskusten tuottojen ja kustannusten selvittäminen ja analysointi

Leirikeskusten tuottoja ja kustannuksia selvitettiin seurakuntien tasekirjojen vuosilta 2009 ja 2010 avulla. Lisäksi käytettiin ulkoisia toteutumavertailuja vuosilta 2008 – 2010. Ulkoisiin toteutumavertailuihin päädyttiin siksi, että niissä eivät näkyneet sisäiset vuokrat tai muut toimialojen sisäiset siirrot. Työhön otettiin leirikeskusten toimintatuotot ja -kulut, joista muodostuu toimintakate. Pois jätettiin poistot ja muut vain laskennalliset erät. Yksittäisten toimialojen tulokseksi seurakunnan tilinpäätöksessä tulee yleensä sisäisten siirtojen jälkeen nolla.

Leirikeskusten todellisten kustannusten ja tuottojen selvittämiseksi valittiin toimialan tilinpäätökset ja analysointiin prosenttilukumuotoinen tilinpäätös. Siinä tuloslaskelman erät suhteutetaan liikevaihtoon, ja taseen erät suhteutetaan taseen loppusummaan. Prosenttilukumuotoisen tilinpäätöksen avulla voidaan arvioida esimerkiksi eri kustan-

nuserien kehittymistä ja sitä voidaan käyttää vertailtaessa hyvinkin erilaisten ja erikoisten yritysten kustannus- ja taserakenteita. (Niskanen & Niskanen 2004, 87.)

Toinen tapa tarkastella yksittäisten tilinpäätöserien kehittymistä, on suhteuttaa niiden tuloslaskelman ja taseen eriä jonkun sovitun lähtövuoden arvoihin. Tätä kutsutaan horisontaaliseksi vertailuksi eli trendianalyysiksi. Kun se tehdään prosenttilukumuodossa, voidaan eri tilinpäätöserien suhteellisesta kehittymisestä vertailla myös keskenään. (Niskanen & Niskanen 2004, 87.) Prosenttilukumuotoinen tilinpäätös on hyvä haluttaessa selvittää miten eri erien keskinäiset suhteet ovat muuttuneet. Siitä ei selviä, onko jonkin erän euromäärä kasvanut tai pienentynyt. Jonkin erän suuri muutos voi muuttaa myös muiden erien prosentuaalisia osuuksia, vaikka erien rahalliset suuruudet eivät muuttuisikaan. (Mts. 88 - 89.)

Horisontaalinen vertailu toteutetaan tekemällä prosenttilukumuotoinen tilinpäätös erä kerrallaan, niin että varhaisimman vuoden arvoksi otetaan luku sata. Myöhempien vuosien arvoja verrataan laskemalla kuinka monta prosenttia myöhempi arvo on tästä sadasta. (Niskanen & Niskanen 2004, 96.) Horisontaalista vertailua on tässä opinnäytetyössä käytetty lähinnä leirikeskusten sisäiseen tilikausien tuloksien ja liikevaihtojen vertailuun.

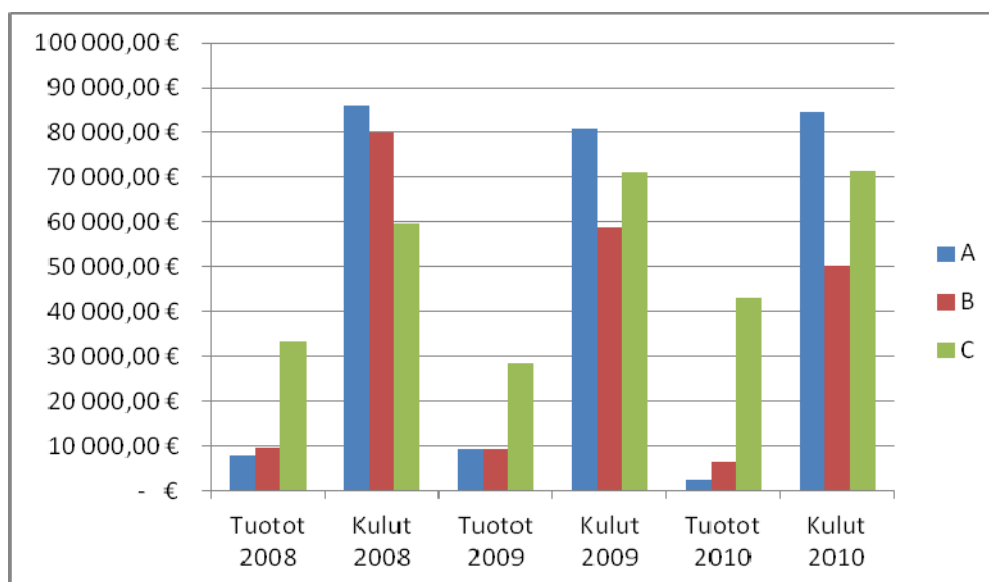
Leirikeskusten kustannukset oli eroteltu hieman eri tavoin, varsinkin C:n osalta oli menoeriä käytetty huomattavasti muita vähemmän. Muutettaessa yksittäisiä menoeriä prosentuaalisiksi huomattiin kuitenkin, että pienimmät, noin neljän sadan euron erät, jäivät alle yhden prosenttiosuuden ja pyörityksistä aiheutui suuriakin eroja kustannuserien välille. Mietimme, teemmekö jaon niin, että nämä pienetkin kuluerät saataisiin näkyviin lisäämällä desimaaleja vai yhdistelisisimmekö pieniä, ei joka vuonna toistuvia menoja suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Pystyäksemme vertailemaan kustannuksia leirikeskusten välillä, parhaimmaksi vaihtoehdoksi osoittautui kustannusten erottelu karkeasti vain pääryhmittäin.

8 LEIRIKESKUSTEN TUOTOT JA KUSTANNUKSET

Seurakunnan tehtävät kirkkolain 4. luvun 1. §:n mukaan ovat jumalanpalvelusten pitäminen, kasteen ja ehtoollisen toimittaminen sekä muista kirkollisista toimituksista, kristillisestä kasvatuksesta ja opetuksesta, sielunhoidosta, diakoniasta ja lähetystyöstä sekä muista kristilliseen sanomaan perustuvista julistus- ja palvelutehtävistä huolehti-

minen. (Kirkkolaki 4:1). Seurakunnan tarkoitus ei ole tuottaa taloudellista voittoa kuten yrityksen.

Seurakunnan eri toimialoille tehdään omat niin sanotut toimialakatteet. Oheisesta kuvasta 2 näkee selvästi, että leirikeskusten tulot eivät riitä mitenkään niiden menojen kattamiseen. Jokainen toimialakate pyritään kuitenkin saamaan niin sanottuun nollakatteeseen eli sisäisillä vyörytyksillä ja sisäisillä siirroilla toimialojen kesken tulos saadaan nollassa. Sisäisiä siirtoja syntyy esimerkiksi kun leirikesköksissä pidetään rippikoululeiriä, mutta ei varsinaisesti varata keittiötiloja. Todellisuudessa rippikoululeireillä tietenkin ruokaillaan. Keittiötoimi vastaa ruokailuista ja niiden kustannuksista, ja rippikoulu maksaa sisäisiä ateriamaksuja keittiötoimelle. Rippikoulutyön tuloina olevat ateriamaksut olivat leirin vetäjien maksamia ateriakorvauksia, sillä vuosina 2008 - 2010 ei rippikoululaisilta peritty maksuja Hamina-Vehkalahden seurakunnassa.

Kuva 2. Leirikeskusten tuotot ja kulut vuosina 2008 - 2010

Tästä leirikeskusten toimintatuottoja ja -kuluja esittävästä kuvasta 2 käy selvästi ilmi, että tuotot eivät alkuunkaan riitä kattamaan kuluja yhdessäkään leirikesköksessä. Leirikeskus B:n kuluja on saatu selvästi pienennettyä. A:n kulut olivat korkeimmat, mutta ne ovat pysyneet suhteellisen tasaisina tarkasteluvuosien aikana. C:n kulut nousivat selvästi vuodesta 2008 vuoteen 2009, sen sijaan vuonna 2010 ne pysyivät edellisvuoden tasolla. Leirikeskus C:n tuotot olivat selvästi korkeammat kuin kahden muun, vaikka vuonna 2009 tapahtuikin notkahdus. A:n tuotoissa tapahtui vuonna 2009 lievää nousua, mutta tulot suorastaan romahtivat vuonna 2010 ollen vain kolmasosa vuoden

2008 tuloista. Leirikeskus B:n tuotot ovat olleet tasaisimmat vertailuvuosien aikana, vaikka pudotusta tapahtui siltäkin vuonna 2010.

8.1 Horisontaalinen vertailu leirikeskusten tuotoista

Leirikeskusten tuottoja verrattiin horisontaalisena vertailuna. Vertailussa käytettiin lähtövuotena vuotta 2008, jolle annettiin arvoksi 100. Muille vuosille arvot saatiin suhteuttamalla niiden tuottojen summat vuoden 2008 tuottojen summaan. Vertailua voitiin tehdä paitsi vertaamalla arvoja leirikeskuksen omiin arvoihin, myös vertaamalla niitä toisten leirikeskusten arvoihin.

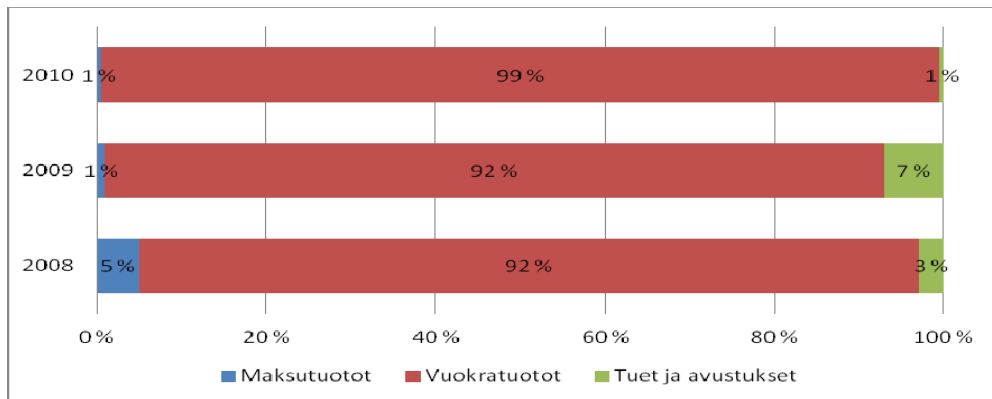
Taulukko 3. Horisontaaliset vertailuarvot leirikeskusten tuotoista vuosina 2008 - 2010

	2008	2009	2010
A	100	120	31
B	100	96	67
C	100	85	128

Taulukosta 3 näkee hyvin, että verrattaessa vuoden 2010 tuottoja vuoden 2008 tuottoihin, ainoastaan leirikeskus C paransi tulostaan. A:n kohdalla on pudottu kolmasosaan vuoden 2008 tasolta, vaikka vuonna 2009 olikin nousua 20 %. Jos verrataan vuoden 2010 tuloja vuoden 2009 arvoon, pudotus on vielä suurempi eli melkein 75 %. Leirikeskus B:n kohdalla suunta on ollut laskeva, vaikka vuonna 2009 lasku oli hyvin loiva. Vuonna 2010 tulotaso oli pudonnut kolmanneksen vuoden 2008 tasolta. Leirikeskus C:n tulojen pudotus vuonna 2009 oli jyrkempi kuin B:llä, mutta tulot nousivat huomasti vuoteen 2010. Verrattaessa vuoden 2010 arvoa vuoteen 2008 on nousua ollut melkein 30 % ja verrattaessa vuoteen 2009 noin 45 %.

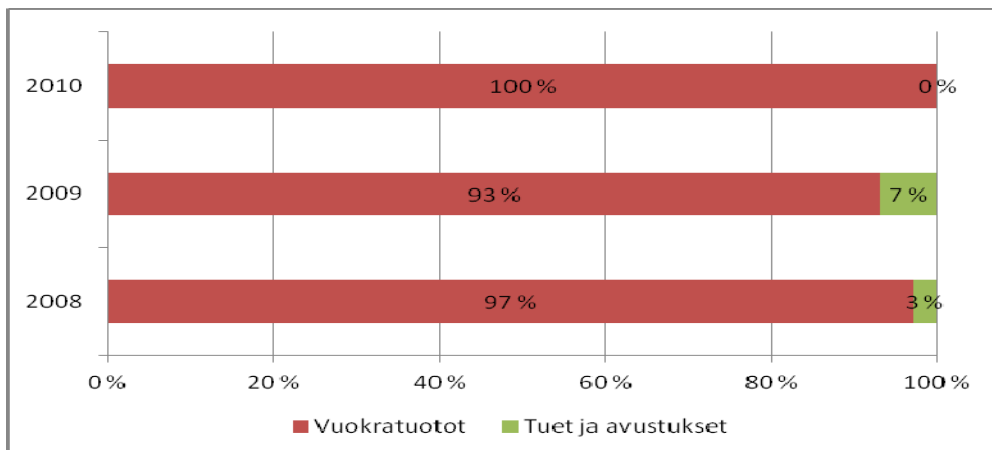
8.2 Leirikeskusten tuotot pääryhmittäin

Leirikeskusten tuotot kertyvät pääasiassa kahdenlaisista tuotoista, maksutuotoista ja vuokratuotoista. Maksutuottoja ovat muun muassa aterial- ja majoituskorvaukset. Vuokratuottoja saadaan lähinnä vuokraamalla leirikeskusta seurakunnan ulkopuolisille (Monikasvoinen kirkko 2008, 350).

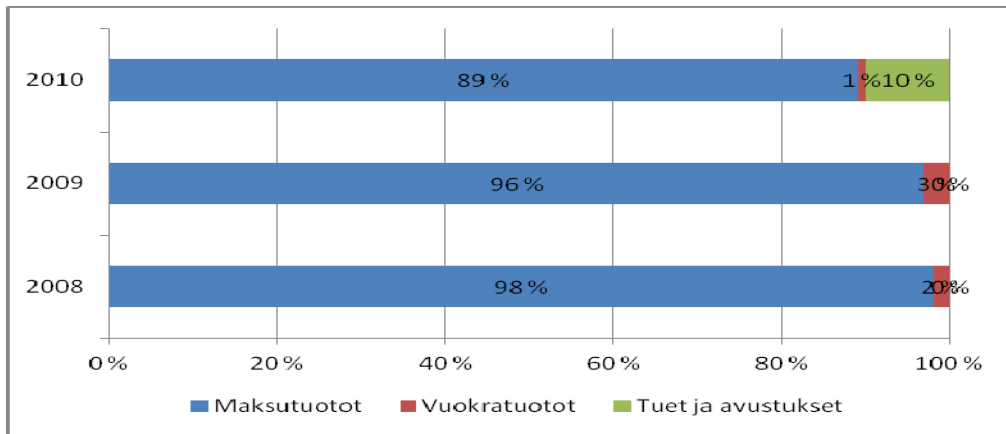
Kuva 3. Leirikeskus A:n tuotot pääryhmittäin

Leirikeskus A:n tuotot tulivat pääosin vuokratuotoista, kuten ilmenee kuvasta 3. Maksutuottoja on ollut vuonna 2008 5 %, seuraavina vuosina niiden osuus oli enää 1 %. Myös tukia ja avustuksia, lähinnä palkkatukia, oli vajaa 10 % vuosituotoista. Varsinkin palkkatuet eivät ole säännöllisiä tuloja.

Kuva 4. Leirikeskus B:n tuotot pääryhmittäin

Kuten kuvasta 4 näkyy, leirikeskus B:n tuottorakenne on hyvin samanlainen A:n kanssa. Vuokratuotot muodostavat pääosan leirikeskuksen tuloista, maksutuottoja ei ole ollut ollenkaan. Tukia ja avustuksia on ollut muutama prosentti vuosina 2008 – 2009. Vuonna 2010 määrä jäi alle prosentin, eikä näin ollen näy kuvassa.

Kuva 5. Leirikeskus C:n tuotot pääryhmittäin

Leirikeskus C:llä on varsin erilainen tulorakenne verrattuna A:han ja B:hen kuten näkyy kuvassa 5. Tuloista suurin osa tulee maksutuotoista. Vuokratuottojen osuus on ollut 1 % - 3 %. Tukia ja avustuksia on saatu vain vuonna 2010, jolloin ne muodostivat 10 % kokonaistuotoista.

Tulorakenteet ovat pysyneet jokaisella leirikeskuksella varsin tasaisina vuodesta toiseen. Päätuotosta kertyi vähintään noin 90 % tuloista, muut tulot olivat enemmän sattunaisia, eikä niitä voi ottaa huomioon esimerkiksi budjetoinnissa.

8.3 Horisontaalinen vertailu leirikeskusten kustannuksista

Horisontaalinen vertailu leirikeskusten kustannuksista antaa taulukossa 4 esitetyt arvot, kun vuosi 2008 saa arvon 100. Kustannuksiin on otettu mukaan kaikki leirikeskusten toiminnasta aiheutuvat todelliset kustannukset, pois on jätetty pelkästään laskennalliset erät kuten esimerkiksi poistot.

Taulukko 4. Horisontaalisen vertailun arvot leirikeskusten kustannuksista vuosina 2008 - 2010

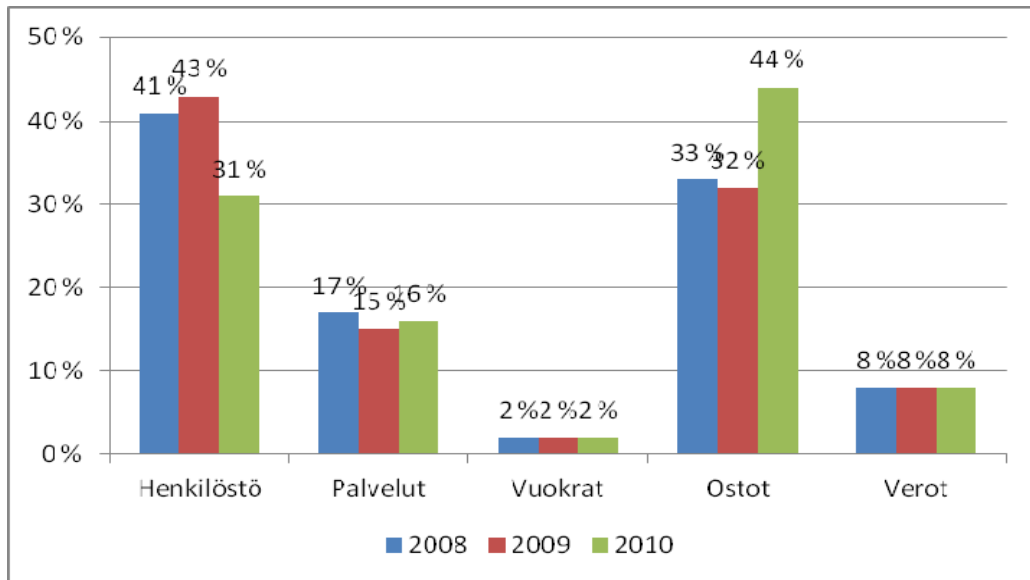
	2008	2009	2010
A	100	94	98
B	100	74	63
C	100	120	120

Leirikeskusten kustannuksissa ei ollut yhtä suuria muutoksia vuosina 2008 - 2010 kuin leirikeskusten tuloissa. Taulukosta 4 käy ilmi, että leirikeskus A:n kustannukset pysyivät lähes samalla tasolla tarkastelujakson ajan, tosin vuonna 2009 on havaittavissa pieni notkahdus. Leirikeskus C:n kustannukset nousivat vuonna 2009 viidenneksen vuoteen 2008 verrattuna, mutta sen jälkeen arvot pysyivät samoina. B:n osalta kustannukset laskivat roimasti, vuoden 2010 arvo on yli 40 % pienempi kuin lähtöarvo vuonna 2008.

8.4 Leirikeskusten menot pääryhmittäin

Leirikeskusten menot päädyttiin esittämään vain pääryhmittäin, koska kustannuserien erittely vaihteli suuresti. Pääryhminä toteutumavertailuissa esitettiin henkilöstökulut, palvelujen ostot, vuokrat, ostot eli aineet, tavarat ja tarvikkeet sekä muut toimintakulut eli verot. Henkilöstökuluihin kuului palkkojen ja palkkioiden lisäksi henkilöstösivukulut eli muun muassa sosiaali- ja eläkevakuutusmaksut. Palveluiden ostoihin kuuluivat esimerkiksi puhelin- ja atk-palvelut, jätehuolto, alueiden ja rakennusten rakennus- ja kunnostuspalvelut, matkakorvaukset, vartiointipalvelut sekä vakuutukset. Ostoihin kuuluivat muun muassa kalusteet, työvälineet, puhdistusaineet, toimistotarvikkeet, keittiötarvikkeet ja kirjallisuus. Vuokria olivat esimerkiksi koneiden ja laitteiden leasingmaksut.

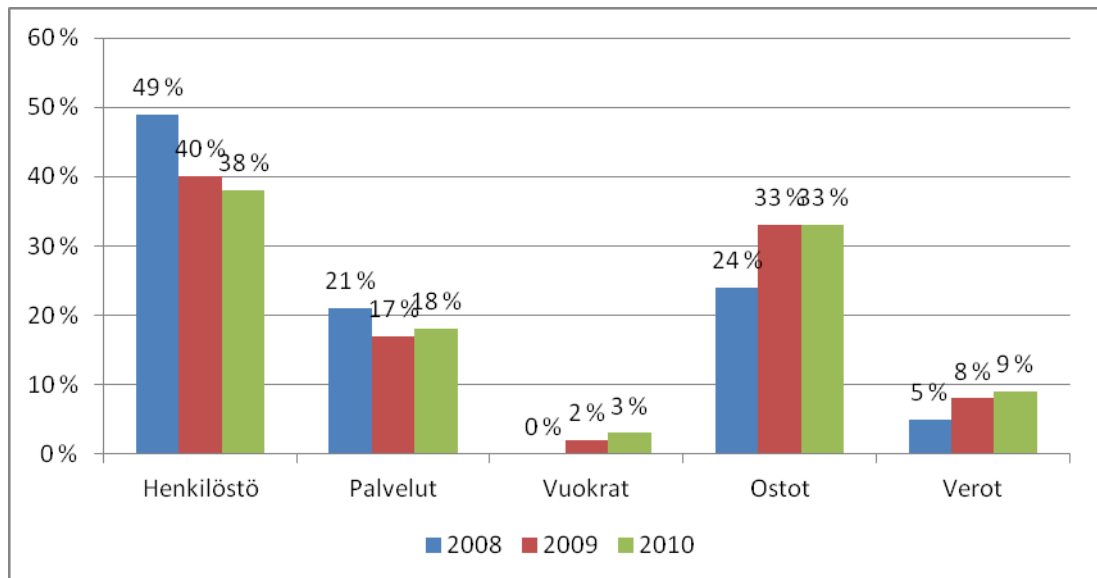
Leirikeskuksista kaksi lämpenee sähköllä ja yksi osittain myös öljyllä, mutta vertailun vuoksi erilliset lämmityskulut on lisätty sähkökustannuksiin kyseisen leirikeskuksen osalta. Sähköllä lämpenevät myös sisäsaunat ja yksi rantasaunoista. Rantasaunoista kaksi lämpenee osittain myös puilla, mutta niistä ei synny erillisiä kustannuksia, koska tarvittavat puut saadaan seurakunnan omistamista metsistä.

Kuva 6. Leirikeskus A:n kustannukset pääryhmittäin prosenttiosuuksina vuoden kokonaiskustannuksista

Kuva 6 kertoo, että leirikeskus A:n suurin kuluerä oli vuosina 2008 ja 2009 henkilöstökulut, mutta vuonna 2010 ostot menivät edelle prosentilla. Ostojen, eli aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden, osuus nousi vuonna 2010 huomattavasti. Osuus suureni reilusta 30 %:sta melkein 45 %:iin. Sähkökustannukset muodostivat suurimman kuluerän ostoista, mutta yksinään niiden osuus ei selittänyt nousua. Päinvastoin, sähkökustannukset jopa laskivat vuonna 2009 edellisvuoden 28 %:sta 24 %:iin kokonaiskustannuksista, mikä ei näy tässä pääryhmäerittelyssä ollenkaan. Vuonna 2010 sähkön osuus nousi 32 %:iin.

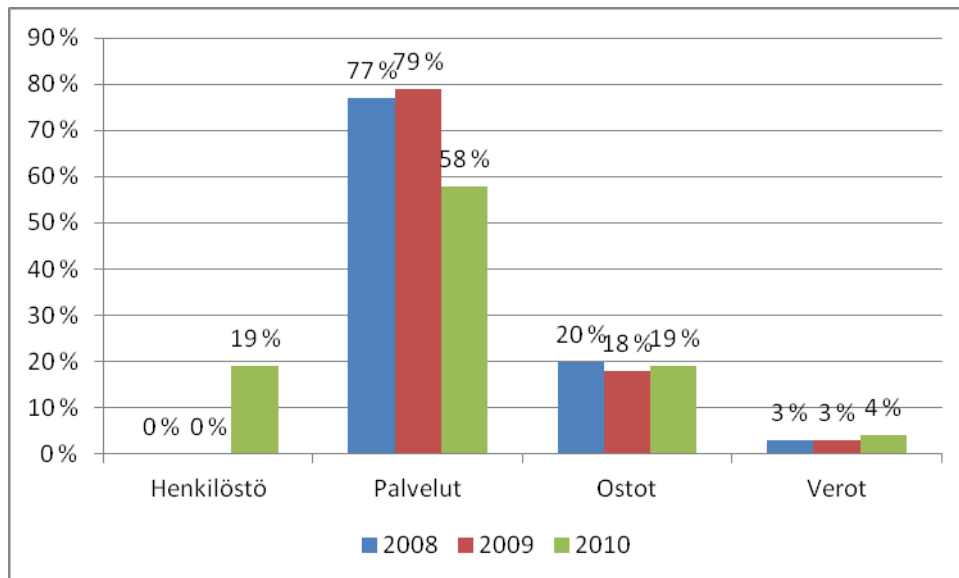
Ostettujen palveluiden osuus pysytteli noin 15 %:n tuntumassa. Suurin menoerä palveluiden ryhmässä oli jätehuolto, jonka vuotuinen kustannus oli 5 % kokonaiskustannuksista. Vuokrien ja verojen osuus pysyi koko ajan samana. Henkilöstömenoissa pystyttiin ilmeisesti säästämään vuonna 2010, koska osuus putosi yli 10 %. Huomattavaa oli, että vaikka palkkojen ja palkkioiden kustannukset laskivat, henkilöstösivukulut eivät laskeneet samassa suhteessa, vaan olivat hieman alle 10 % vuosittain.

Kuva 7. Leirikeskus B:n kustannukset pääryhmittäin

Kuvan 7 mukaan leirikeskus B:ssä henkilöstökustannukset olivat selvästi suurimmat, vuonna 2008 melkein puolet koko leirikeskuksen kustannuksista. Ostot eli tavarat, aiheet ja tarvikkeet ovat olleet seuraavaksi suurin menoerä, joka vuosina 2009 - 2010 on ollut noin kolmannes. Ostoista sähkön osuus oli leirikeskus B:ssäkin suurin yksittäinen erä. Sen osuus nousi tasaisesti ollen vuonna 2008 15 %, 2009 19 % ja 2010 24 % kokonaiskustannuksista. Se, ettei sähkön osuuden nousu näy nousuna vuosien 2009 ja 2010 välillä ostojen kokonaisuudessa, johtuu suurimmaksi osaksi siitä, että muitten ostojen määrä pieneni. Vuonna 2009 hankittiin myös kalusteita, joiden osuus oli peräti 7 % kokonaiskustannuksista. Euromääräisesti sähkökustannukset pysyivät tuhannen euron vaihteluvälillä, eli kustannus ei todellisuudessa noussut, vaikka prosenttiosuudesta niin olisi voinut päätellä.

Ostettuja palveluita on ollut noin viidennes kuluista, erän osuus on laskenut hieman vuoden 2008 yli 20 %:n osuudesta. Ryhmän sisällä suurinta erää, jätehuoltoa on pystytty laskemaan 7 %:sta 6 %:iin, mutta samaan aikaan vartiointipalvelun osuus on noussut 1 %:sta 3 %:iin. Maksettuja vuokria on ollut vähän, ja ne ovat olleet lähinnä laitevuokria. Verojen osuus on noussut tasaisesti vuosien kuluessa. Henkilökustannuksista on pystytty pienentämään myös leirikeskus B:ssä kuten A:ssakin.

Kuva 8. Leirikeskus C:n kustannukset päälajeittain

Leirikeskus C eroaa selvästi myös kustannusrakenteensa puolesta kahdesta muusta leirikeskuksesta. Kuvasta 8 näkyy, että palveluiden osuus on ollut huomattavan suuri, vuosina 2008 ja 2009 melkein 80 % kokonaismenoista, ja vuonna 2010 melkein 60 %. Asia selittyy sillä, että suurin osa leirikeskuksen työstä on ulkoistettu, eli keittiö, siivous ja ulkoalueiden hoito hoidetaan ostamalla kyseiset palvelut niitä tarjoavilta yrittäjiltä. Jos lasketaan yhteen kuvasta 8 vuoden 2010 henkilöstön osuus 19 % ja palveluiden 58 %, saadaan yhteensä 77 %, joka menee samalle tasolle kuin muiden vuosien pelkät palvelut. Toisaalta, jos jätettäisiin henkilöstökulut kokonaan huomioimatta vuodelta 2010, olisivat osuudet olleet seuraavat: palvelut 71 %, ostot 23 % ja verot 5 %.

Verrattuna jätehuollon osuutta muiden leirikeskusten vastaavaan, on C:llä selvästi pienemmät kulut, vain 2 %. Suhteellinen määrä kokonaiskuluista on pysynyt samana tarkasteluvuosien ajan. Ostoissa suurin kuluerä on ollut sähkö, kuten muissakin leirikeskuksissa. Sen osuus on noussut vuoden 2008 13 %:sta vuosien 2009 ja 2010 17 %:iin. Verrattaessa sähkön osuutta muihin ostot-päoryhmän kuluihin, leirikeskus C:n kustannusten osuus ovat huomattavasti korkeampi kuin kahdella muulla, vaikka muillakin osuus on ryhmän suurin. Sähkökustannuksista suurin osa on lämmityskustannuksia.

Leirikeskusten menojen jakaantumisessa oli selviä eroavaisuuksia. Leirikeskus C:n osalta henkilöstömenot oli ilmoitettu ainoastaan vuodelta 2010, mutta ne haluttiin pitää mukana. Niiden osuus oli noin puolet kokonaismenoista, mikä on suunnilleen sa-

man verran kuin muillakin leirikeskuksilla. Henkilöstömenojen puuttuminen kahdelta ensimmäiseltä vuodelta vääristää tulosta esitettäessä menot prosentteina kokonaismenoista. Todellisuudessa euromääräiset summat eri kustannuserissä eivät kasvaneet kovin paljoa.

8.5 Henkilöstökulut

Kuvista näkyy selvästi, että henkilöstökulut muodostavat suurimman osan leirikeskusten kuluista. Seurakunnissa papit, lehtorit, kanttorit, diakonian viranhaltijat, nuorisolaapsityönohjaajat sekä lähetysseurakunnat tekevät niin sanottua ajatonta työtä. Tällaiseksi työksi kutsutaan työtä, jolla ei ole määriteltyjä työaikoja tunteina tai viikkoina, vaan työssäolo koostuu työ- ja vapaapäivistä. Työpäivä voi olla yhtä hyvin 15 minuutin kuin 15 tunninkin mittainen. (Kauppinen & Rantama 2003, 15.)

Ajaton työaika juontuu kirkon perustehtävän ajattomasta luonteesta, koska hengellisen avun tarve on harvoin aikaan tai paikkaan sidottu (Kauppinen & Rantama 2003, 15). Ajaton työ ei tarkoita katkeamatonta työaikaa vaan jatkuvaa saatavilla oloa, ja esimerkiksi leirityössä työntekijällä on usean vuorokauden mittaisia yhtäjaksoisia työrupeamia. Myös esimerkiksi rippikouluryhmän koko määrittää, montako täysi-ikäistä henkilöä pitää olla läsnä alaikäistä kohden. (Mts. 67.) Ajattoman työn lisäksi seurakunnissa on käytössä kolme muuta työaikamallia, jotka ovat säännöllisiä kuten virastotyöaika tai jaksotyöaika (mts. 26 - 27).

Haminan seurakunnassa leirikeskuksissa on ollut työntekijöitä kolmenlaisissa työsuhteissa: varsinaisissa työsuhteissa, määräaikaisissa ja tunti- tai urakkapalkalla. Leirikeskus A:ssa tunti- ja urakkapalkkalaisten osuus oli noin 44 % kokonaispalkkakustannuksista jokaisena kolmena tarkasteluvuonna. Sen sijaan työsuhteisten osuus näytti nousevan 29 %:sta vuonna 2008 vuoden 2010 56 %:iin. Suhteellisen suuri kasvu johtui kuitenkin määräaikaisten osuuden pienenemisestä. Seurakunta oli palkannut tarvittaessa töihin tulevia tuntipalkkaisia työntekijöitä, koska heille ei riittänyt koko-aikatyötä. Vuonna 2010 heitä ei palkattu ollenkaan. Euromääriä tarkasteltaessa työsuhteisten ja tunti- ja urakkapalkkalaisten aiheuttamat kustannukset nousivat tasaisesti, eli todellisuudessa muutoksia työntekijöiden määrässä ei luultavimmin ollut.

Leirikeskus B:n osalta tunti- ja urakkapalkkalaisten suhteellinen osuus nousi 12 %:sta ensin 24 %:iin vuonna 2009 ja 36 %:iin vuonna 2010. Euromääräisesti tarkasteltuna

palkattujen työntekijöiden lukumäärä ei tainnut suuresti vaihdella, sillä nousua vuodesta 2008 vuoteen 2010 oli vain noin 1500 euroa. Varsinaisille työsuhteisille maksettujen palkkojen euromäärä sen sijaan väheni reiluun puoleen vuoden 2008 määrästä vuoteen 2010, vaikka prosenttiosuuksina laskua oli vain 71 %:sta 64 %:iin. Tämä selittyy taas määräaikaisten työntekijöiden osuudesta, joka oli vuonna 2008 25 % ja vuonna 2009 18 %. Vuonna 2010 määräaikaisia ei ollut. Luvuista voidaan päätellä, että leirikeskus B:ssä varsinaisessa työsuhteessa olevien työntekijöiden määrä laski tarkastelujakson aikana, kun taas tunti- ja urakkapalkkalaisten määrä lisääntyi.

Leirikeskus C:n osalta palkkatietoja oli vain vuoden 2010 osalta, jolloin tunti- ja urakkapalkkalaisten osuus oli siis 100 %. Leirikeskuksessa oli työllistetty työntekijä tekemässä korjaustöitä. Euromääräisesti tarkasteltuna maksettujen palkkojen kustannukset osuvat leirikeskus A:n ja B:n tunti- ja urakkapalkkalaisille vuonna 2010 maksettujen palkkojen väliin. Leirikeskuksen keittiö, siivous ja ulkoalueiden hoito olivat ulkoistettuja ulkopuolisille yrityksille.

8.6 Leirikeskusten toimintakatteiden horisontaalinen vertailu

Toimintakatteet eli leirikeskusten toiminnan tuotot vähennettyinä toiminnasta aiheutuvilla kustannuksilla voidaan myös esittää horisontaalisen vertailun avulla. Vertailuvuotena on edelleen 2008, joka saa arvon 100. Taulukkoa 5 katsoessa on muistettava, että leirikeskusten katteet olivat negatiivisia, eli tuotot eivät riittäneet kustannusten kattamiseen, mikä näkyi kuvassa 2. Näin ollen alla olevassa taulukossa esitetyistä vertailuluvuista tehdyt päätelmät ovat käänteisiä, eli mitä pienempi arvo, sitä parempi kate on ollut vuoteen 2008 nähden.

Taulukko 5. Leirikeskusten toimintakate horisontaalisena vertailuna vuosina 2008 - 2010

	2008	2009	2010
A	100	92	105
B	100	71	62
C	100	163	108

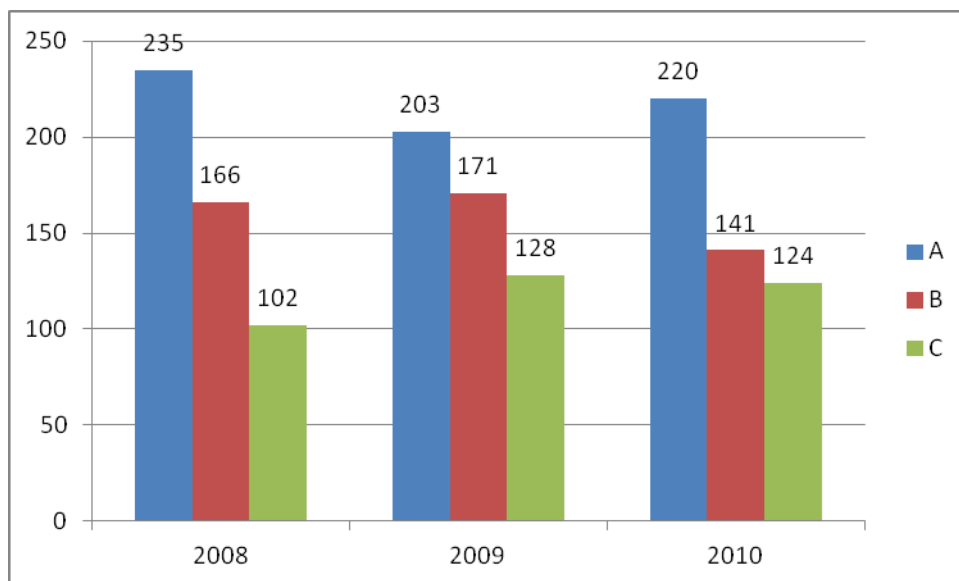
Taulukosta 5 käy ilmi, että toimintakate on parantunut vuoteen 2008 verrattaessa ainostaan leirikeskus B:llä. Sen arvo vuonna 2010 on 62 % vertailuvuoden arvosta, eli kate on parantunut 38 %. Tämä ei tarkoita, että kate olisi jo positiivinen, mutta selvästi

tuottojen ja kustannusten erotus on pienentynyt. Leirikeskus C:llä sen sijaan kate huononi yli puolella vuonna 2009, eikä saavuttanut edes vuoden 2008 tasoa vuonna 2010, vaikka lähelle jo pääsikin. Leirikeskus A:n toimintakate parani vuonna 2009 8 %, mutta jäi vastaavasti 5 % huonommaksi vuonna 2010 vertailuvuoden arvosta. Sen toimintakate oli kuitenkin tasaisin näistä kolmesta leirikeskuksesta.

9 LEIRIKESKUSTEN KÄYTTÖ

9.1 Käyttö varattujen päivien mukaan

Leirikeskusten käyttöä tarkasteltiin ensin varausten mukaan. Varatulla päivällä saattoi olla useampikin eri varausmerkintä, jolloin varaus laitettiin vain puolikkaaksi per varaus. Varauksissa ei otettu huomioon eri tilojen varauksia, vaan katsottiin kokonaisuutta. Useimmiten leirikeskukseen ei otettu samaan aikaan toista ryhmää, vaikka varattuna olisivat olleetkin erilliset tilat.

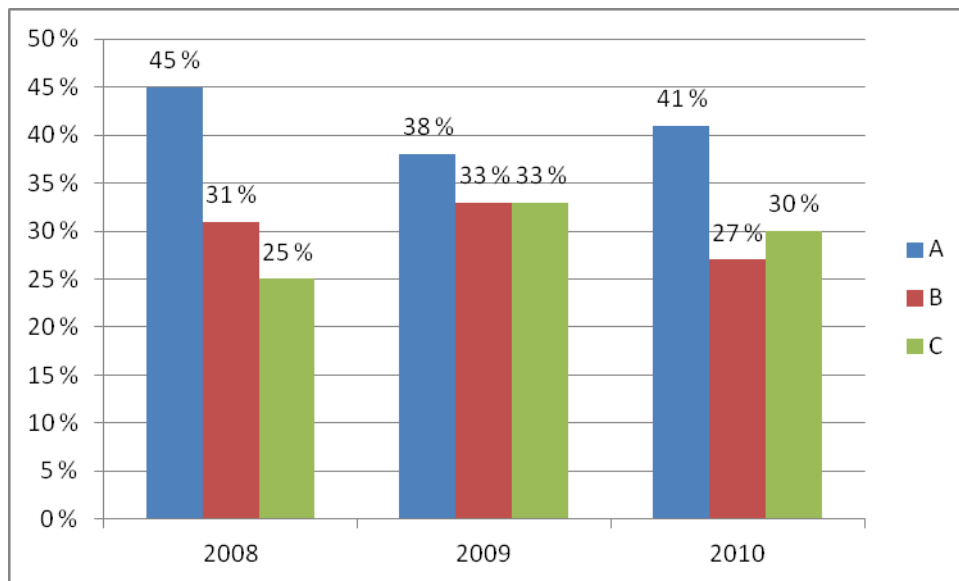
Kuva 9. Leirikeskusten käyttö varattujen päivien mukaan.

Kuvasta 9 näkee selvästi, että leirikeskuksista A on suosituin. Jokaisena tarkasteluvuonna yli 200 päivälle vuoden 365:stä on ollut varaus tai varauksia. Varausmääriä nostaa muun muassa perhekerho, joka kokoontui muutaman tunnin leirikeskuksen salissa joka viikko talvikaudella. B:n kohdalla varatut päivät olivat 166 ja 171, mutta vuonna 2010 määrä putosi 141:ään. Myös leirikeskus B:ssä oli talvikaudella viikoittainen muutaman tunnin tapahtuma, avanto- tai kylmävesiuinti, mutta se ei nostanut

käyttöpäivien määrää lähellekään A:n lukuja. C:n varatut päivät olivat aika tasaisia, varsinkin vuosien 2009 ja 2010 oli vain 4 päivän ero.

9.2 Käyttöasteet

Eriteltäessä leirikeskusten käyttöä puolikkaisiin ja kokonaisuun vuorokausiin saatiin selvemmin ilmi, kuinka paljon kiinteistöjä käytettiin. Leirikeskuksissa käyttöastetta ei pyritäkään saamaan 100 %:iin, mutta yksikään kolmesta ei yltänyt edes puoleen siitä.

Kuva 10. Leirikeskusten käyttöasteet prosentteina

Leirikeskusten prosentuaalista käyttöastetta kuvaavasta taulukosta 10 näkee, että leirikeskus A on käytetyin leirikeskus myös käyttöasteiden mukaan tarkasteltuna. Sen käyttöaste on vaihdellut vuosittain, mutta leirikeskuksen käyttö on ollut selvästi suurempi kuin kahden muun. Leirikeskus C:n käyttö on kasvanut vuoden 2008 vain 25 %:sta 30 %:iin ja ylikin. B:n käyttöaste sen sijaan on laskusuuntainen. Vuosi 2009 oli kuvan mukaan tasaisin eli erot leirikeskusten välillä käyttöasteissa oli pienin. Leirikeskukset B ja C olivat jopa tasoissa 33 %:ssa, mutta sen jälkeen B:n lasku oli jyrkempi kuin C:n.

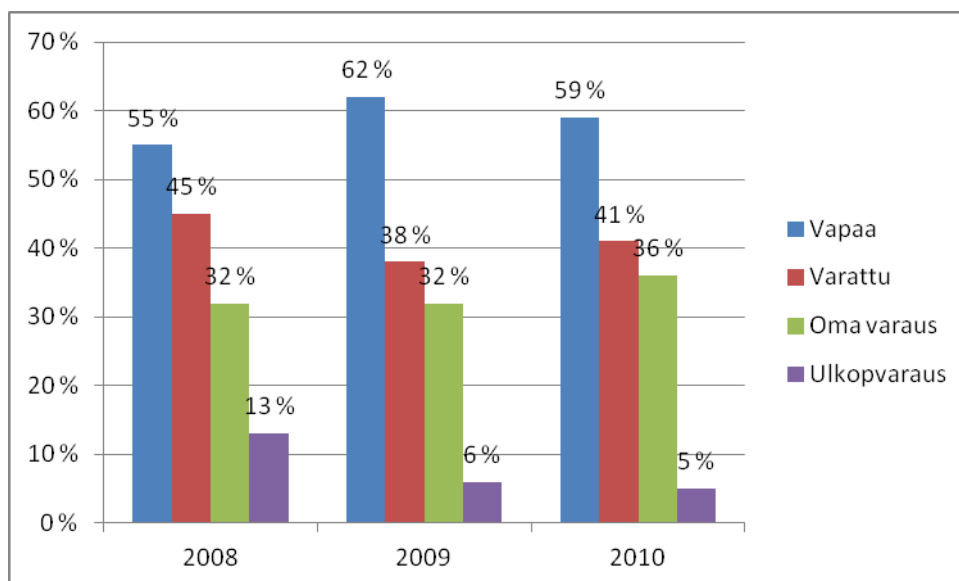
Notkahdus vuonna 2009 näkyy kummallakin tavalla laskettuna. Erot leirikeskusten välillä ovat samansuuntaisia molemmilla tavoilla laskettuna, erot näyttävät vain suuremmilta varausten mukaan tarkasteltuna.

Verrattuna käyttöön varattujen päivien mukaan, kuvaan 9, erot eri leirikeskusten välillä vaihtelevat. Se, että C:n käyttö näin esitettynä näyttäisi olevan suurempi, johtuu luultavasti siitä, että sen varauksista oli käytössä suppeammat tiedot kuin kahden muun. Niinpä lyhyemmät kuin kokopäivän kestävät käytöt on luultavimmin merkitty ainakin osittain kokopäiväisiksi, mikä aiheuttaa vääristymää.

9.3 Seurakunnan oma käyttö ja ulkopuolisten käyttö sekä varaamaton aika

Seurakunnat ovat alun perin ostaneet tai rakennuttaneet leirikeskukset omia käyttötarkoituksiaan ajatellen. Nykyäänkin suuri osa käytetystä kapasiteetista on seurakuntien omassa käytössä erilaisten leirien ja retkipäivien muodossa. Varsinkin rippikoululeireillä on vakiintunut paikkansa kesän aikana. Nykyään leirikeskuksiin pääsevät seurakunnan ulkopuolisetkin käyttäjät vuokraamalla tiloja aikoina, jotka jäävät seurakunnilta vapaaksi. (Kauppinen ym. 2006, 148 - 149.)

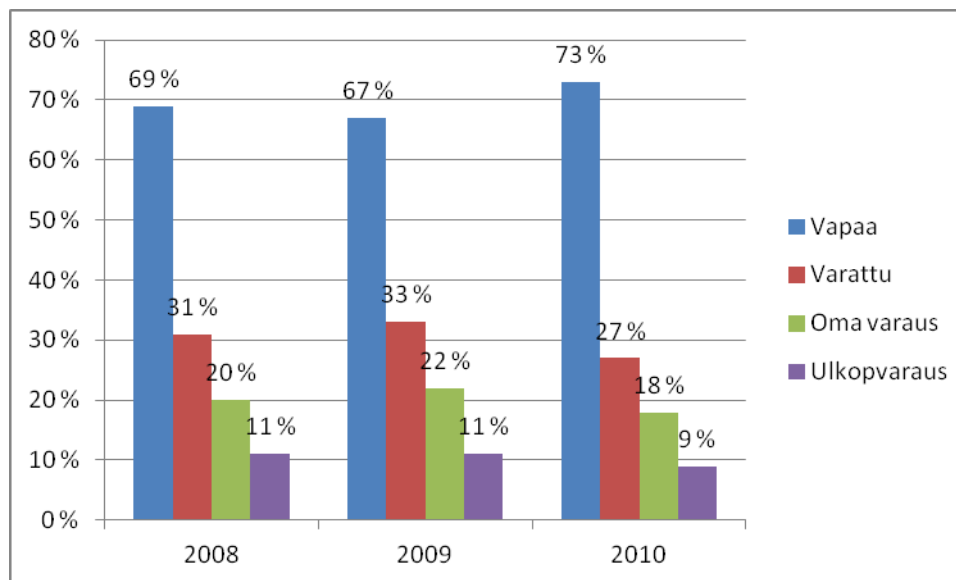
Seuraavat kuvat selvittävät Haminan seurakunnan leirikeskusten varattua ja varaamatonta aikaa, sekä seurakunnan oman ja ulkopuolisen ajan jakautumista varatusta ajasta. Laskelmissa ei ole huomioitu aikaa, jota ei ole voitu varata, vaikka leirikeskuksessa olisikin ollut tilaa. Tällaisia olivat esimerkiksi huoltotyöt, kuten nuohous tai saunan kiukaan vaihto, tai henkilökunnan koulutuspäivät. Laskelmissa ne sisältyvät varaamattomaan aikaan.

Kuva 11. Varattu ja varaamaton aika leirikeskus A:ssa sekä varatun ajan jakautuminen seurakunnan oman ja ulkopuolisten käytön mukaan

Leirikeskus A:ssa vapaata aikaa oli selvästi enemmän kuin varattua. Kuvasta 11 näkyy, että leirikeskuksen käyttäjät olivat pääosin seurakunnan omia käyttäjiä. Ulkopuolisten osuus oli vuoden 2008 kokonaiskäytöstä 13 %, mutta seuraavina vuosina osuus jäi alle puoleen siitä. Vapaata aikaa oli vuonna 2008 55 %, mutta seuraavina vuosina luku nousi lähemmäksi 60 %:a. Verrattaessa seurakunnan oman ja ulkopuolisen käytön osuutta varatusta ajasta, nousi oman käytön osuus vuoden 2008 72 %:sta vuonna 2009 84 %:iin ja 87 %:iin vuonna 2010.

Jos seurakunnan oman ja ulkopuolisen käytön osuutta tarkastellaan varattujen päivien mukaan, osuudet poikkeavat hieman käyttötuntien mukaan lasketuista. Vuonna 2008 osuudet olivat oma 74 % ja ulkopuolinen 26 %, kun käytetyn ajan mukaan luvut olivat 72 % ja 28 %. Vuonna 2009 luvut lähenivät toisiaan, ja vuonna 2010 oman ja ulkopuolisen osuudet olivat samat sekä laskettaessa ajan että varausmäärien mukaan eli 87 % ja 13 %. Tästä voi päätellä, että seurakunnan omassa käytössä oli useita lyhyempiä aikoja, kun taas ulkopuoliset varasivat useimmiten koko päivän. Toisaalta lyhytaikaisen varausten määrä väheni vuosien aikana.

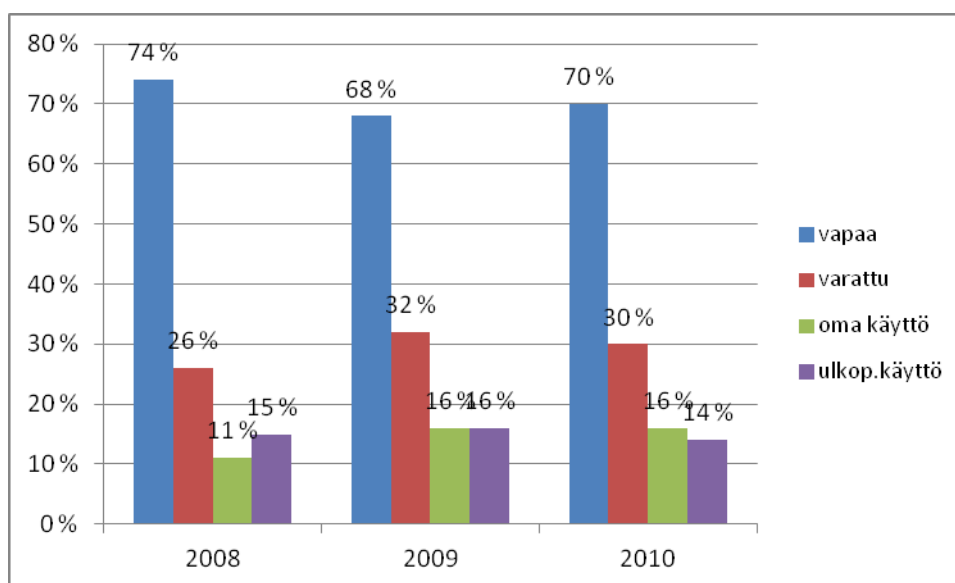

Kuva 12. Leirikeskus B:n käytön jakautuminen seurakunnan omien ja ulkopuolisten käyttäjien mukaan sekä varatun ja vapaan ajan osuus leirikeskuksessa

Kuvasta 12 näkyy, että leirikeskus B:n koko vuoden käytettävissä olevasta kapasiteetista on käytössä noin 30 %. Käytöstä noin kolmannes on ollut oman seurakunnan ulkopuolista käyttöä. Osuus on pysynyt tasaisena tarkastelujakson ajan, vaikka vuonna 2010 osuus on hieman pudonnut. Vuoden 2009 käytön lisäys johtui seurakunnan

oman käytön hienoisesta lisäyksestä. Vuonna 2010 vähenivät sekä oma että ulkopuolinen käyttö, oma selvästi enemmän.

Varattujen päivien mukaan tarkasteltuna vuonna 2008 prosenttiosuudet olivat omien varausten mukaan 69 % ja vieraiden 31 %. Vastaavat osuuden käytetyn ajan mukaan olivat 65 % ja 35 %. Seurakunnan omia varauksia oli siis lukumääräisesti enemmän kuin niihin käytettiin aikaa. Vuosina 2009 ja 2010 varausten lukumäärissä suhde pysyi samana, kun taas ajan mukaan ulkopuolisen käytön osuus laski hieman ollen 33 % vuonna 2010.

Kuva 13. Leirikeskus C:n kokonaiskäyttöaika varatun ja vapaana olevan ajan mukaan sekä varatun ajan jakautuminen seurakunnan oman ja ulkopuolisen käytön mukaan

Leirikeskus C:n varaamattomana oleva aika on suurin piirtein sama kuin B:llä eli noin 70 %. Varattu aika lisääntyi hieman vuodesta 2008. Seurakunnan oman ja ulkopuolisen käytön osuudet ovat melkein tasan, hienoista lisääntymistä oman käytön osuudessa on havaittavissa. Vuonna 2009 käyttöaste oli korkein, ja se näyttäisi johtuvan ulkopuolisen käytön osuudesta.

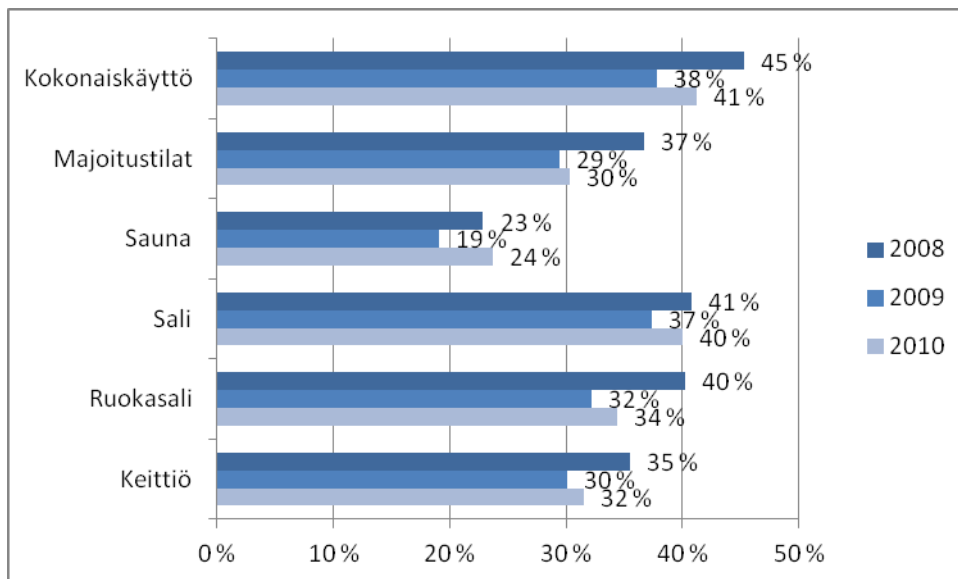
Varausmääriä tarkasteltaessa oman käytön osuus on joka vuonna ollut prosentuaalisesti pienempi kuin ajan mukaan. Vuonna 2008 luvut olivat varausmäärien mukaan 42 % oma käyttö ja 58 % ulkopuolinen käyttö, ja ajan mukaan oma 41 % ja ulkopuolinen 56 %. Vuonna 2009 ajan suhteet olivat tasan, mutta varausten lukumäärässä omia oli 52 % ja ulkopuolisia 48 %. Vuonna 2010 omien varausten määrä oli kasvanut 55

%:iin, ja käytetty aika 52 %:iin. Molempien laskutapojen mukaan oman käytön osuus siis nousi, mutta lukumäärän mukaan laskettuna nousu oli jyrkempi.

Kaikkien leirikeskusten kesäajat ovat melkein täysin täynnä, mutta talvikaudella loka-kuusta helmikuuhun on hiljaisempaa. Talvikauteen osuvat sekä syys- että hiihtolomat. Hiihtolomalla järjestetään rippileirejä, mutta syysloman ajaksi ei välttämättä ole saatu käyttäjiä ainakaan koko viikoksi. Koululaisten muutaman päivän leirejä on pidetty syksyisin. Hiihtolomien aikaan on ollut myös muiden seurakunnan rippikoululeirejä, jos loma-ajat ovat olleet eri aikaan. Oman seurakunnan käyttäjillä on tietysti ollut etuoikeus leirikeskuksen käyttöön. Talvikaudella pidetyt avantouinnit ja päiväkerhot nostavat hieman käyttöasteita. Eri työalojen kokoontumisia on pidetty myös leirikeskuksissa. Viikonloppujen käyttöä talviaikaan on saatu hieman lisättyä, mutta varsinkin viikoilla leirikeskukset ovat tyhjillään.

9.4 Leirikeskusten eri tilojen käyttö

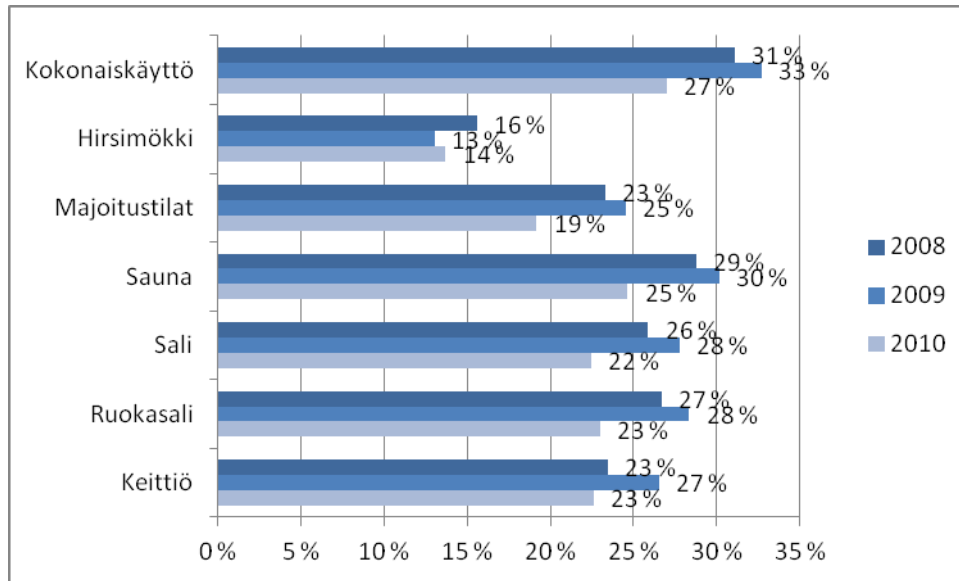
Leirikeskusten eri tilojen käyttöä tarkasteltiin myös erikseen.

Kuva 14. Leirikeskus A:n täyttöasteet eri tiloissa vuosina 2008 - 2010

Kuvasta 14 näkee selvästi, että sauna on ollut vähimmällä käytöllä. Asia selittyy suurimmalta osin sillä, että se on ollut poissa käytöstä talvikaudella marraskuusta maaliskuuhun. Suurinta käyttö on ollut salissa, ja ruokasali on yltänyt melkein samoihin lukuihin varsinkin vuonna 2008. Sen jälkeen ruokasalin käyttö on laskenut. Yhtenä syytä tähän on päiväkerho, joka kokoontuu ainoastaan salissa muutaman tunnin ajan, ei-

kä käyttää ruokasalia tai muita tiloja. Jokaisen tilan käyttöaste mukailee leirikeskuksen kokonaiskäyttöastetta, jolloin vuosi 2009 oli vähiten käytetty tarkastelujakson aikana.

Kuva 15. Leirikeskus B:n eri tilojen käyttöasteet vuosina 2008 – 2010

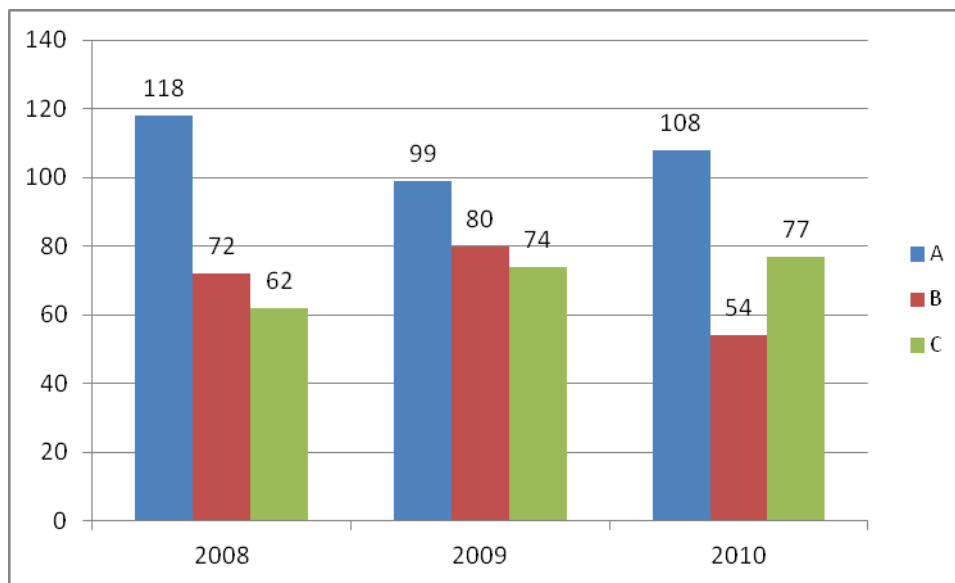
Leirikeskus B:n tiloista sauna on ollut käytetyin tila. Tämä selittyy osin jokaviikkoi-
sesta avanto- kylmävesiuinnista, jolloin ei välttämättä ollut muita tiloja varattuna. Ti-
luksiin kuuluva hirsimökki on ollut käytössä lähinnä kesäaikaan, jolloin siellä myös
yövyttiin. Tässäkin leirikeskuksessa tilojen käyttöasteet mukailevat leirikeskuksen ko-
konaiskäyttöä. Poikkeuksen tekee hirsimökki, jonka käyttö oli tarkasteluvuosina ta-
saisinta. Toisaalta sen käyttö laski hieman vuonna 2009 muiden tilojen käytön nous-
tessa ja nousi prosentoin vuonna 2010 kaikkien muiden käyttöasteiden laskiessa use-
amman prosentoin.

Leirikeskus C:n osalta vastaavaa vertailua eri tilojen käytöstä ei voitu tehdä, koska tie-
toa eri tiloista ei ollut saatavilla. Leirikeskusta varattiin kokonaisuusina, joten sen
kaikkien tilojen käyttöasteena voidaan pitää kokonaiskäyttöastetta, joka esitettiin ku-
vassa 10 jo aiemmin. Poikkeuksena on rantasauna, joka oli vain kesäkäytössä.

9.5 Yövytyt yöt

Yövyttyjen öiden lukumäärä kertoo, milloin leirikeskuksessa on yövytty, mutta ei ker-
ro yöpyjien lukumäärää. Yöpyjiä saattoi siis olla vain yksi tai kaikki petipaikat käyttä-
nyt koululaisryhmä. Yöpyjien määrä ei vaikuttanut kustannuksiin. Majoitustilat olivat
käytössä myös päiväaikaan, joten pelkkä majoitustilojen käyttö ei merkinnyt auto-

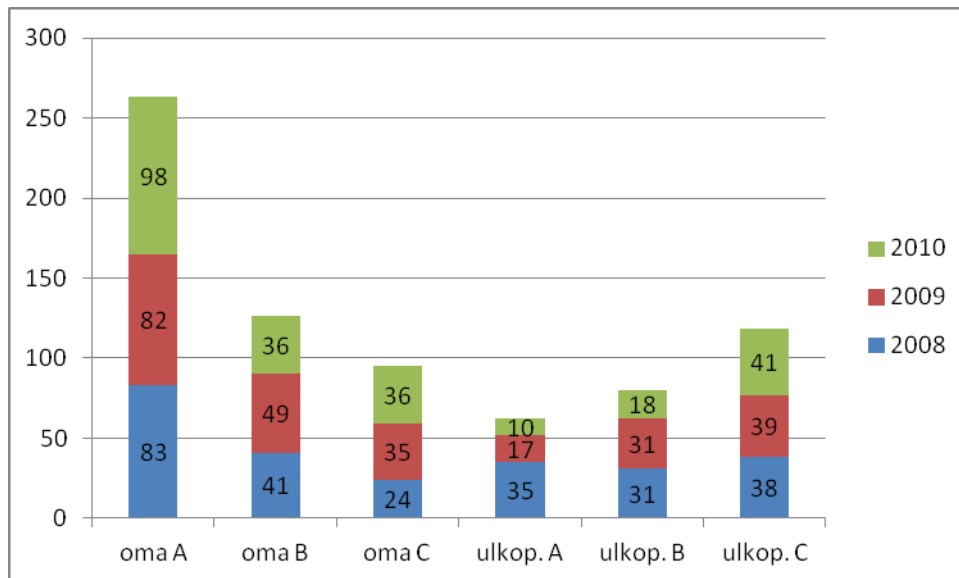
maattisesti yöpymistä. Esimerkiksi leireillä majoitustilat oli varattu myös viimeisenä leiripäivänä.

Kuva 16. Yövyttyjen öiden lukumäärä leirikeskuksissa

Tästä yövyttyjä öitä esittävästä kuvasta 16 näkyy, että leirikeskus A on tässäkin sarjassa paras. Sen yövyttyjen öiden määrässä tapahtui notkahdus vuonna 2009, mutta tilanne korjaantui seuraavana vuonna. Toisaalta laskettaessa öiden määrää, lasku 118:sta 99:een oli 19, ja nousu 99:stä 108:aan on, eli vajetta jäi 10 yötä. Tämä voisi johtua kahdesta pois jääneestä leiriviikosta. Leirikeskus B:ssä oli yöpyjienkin osalta vuosi 2009 paras, ja vuonna 2010 öiden määrä laski huomattavasti, peräti 26 yötä. Leirikeskus C sen sijaan paransi koko ajan, vaikkei nousua vuoden 2009 jälkeen ollut kuin 3 yötä. Sen sijaan vuodesta 2008 laskettuna öiden määrä lisääntyi 15 yöllä, mikä on jo yli kahden viikon jakso.

Kun lasketaan yövyttyjen öiden lukumäärä yhteen vuositasolla, saadaan öiden lukumääräksi 252 yötä (v. 2008), 253 yötä (v. 2009) ja 239 yötä (v. 2010). Vuosien 2008 ja 2009 ero oli vain yksi, mutta vuonna 2010 öiden kokonaismäärä väheni 14 yöllä.

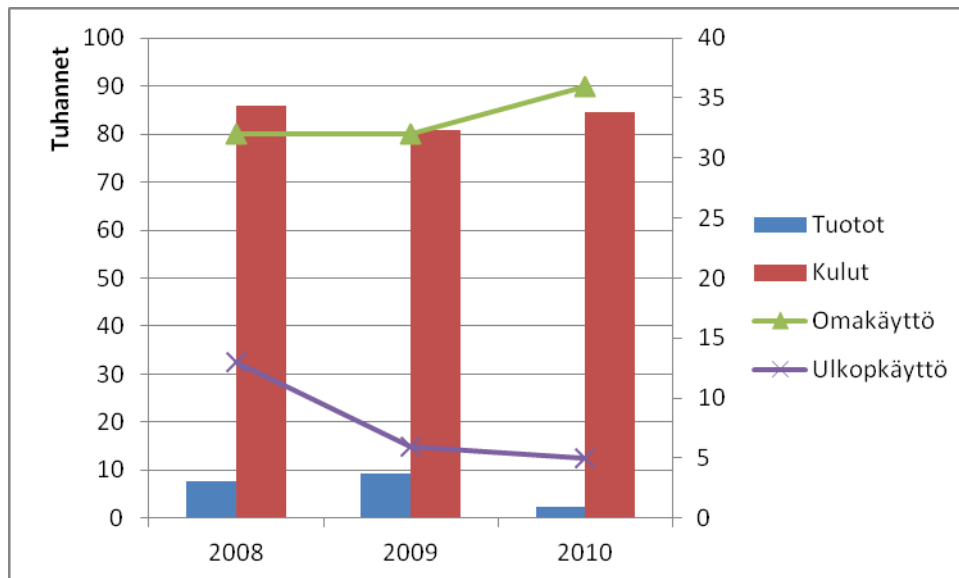

Kuva 17. Omien ja ulkopuolisten yövyttyjen öiden määrät vuosina 2008 - 2010

Kuvasta 17 selviää jakauma seurakunnan omien yöpyjien ja ulkopuolisten yöpyjien varausmääristä. Seurakunnan omien yöpymisten määrä oli selkeästi suurempi A:ssa ja B:ssä, kun taas C:ssä oman seurakunnan ulkopuoliset yöpyjät veivät suuremman osuuden. Leirikeskus A:ssa omien yöpymisten määrä on selkeästi myös suurempi kuin muissa leirikeskuksissa, ja ero ulkopuolisiin yöpyjiin jopa kasvoi vuonna 2010. Leirikeskus B:n yöpymisten määrän kasvu vuonna 2009 edellisessä kuvassa 15 selittyy nyt omien yöpymisten lisääntymisellä. Leirikeskus C kasvatti tasaisesti yövyttyjen öiden määrää sekä seurakuntalaisten että ulkopuolisten osalta.

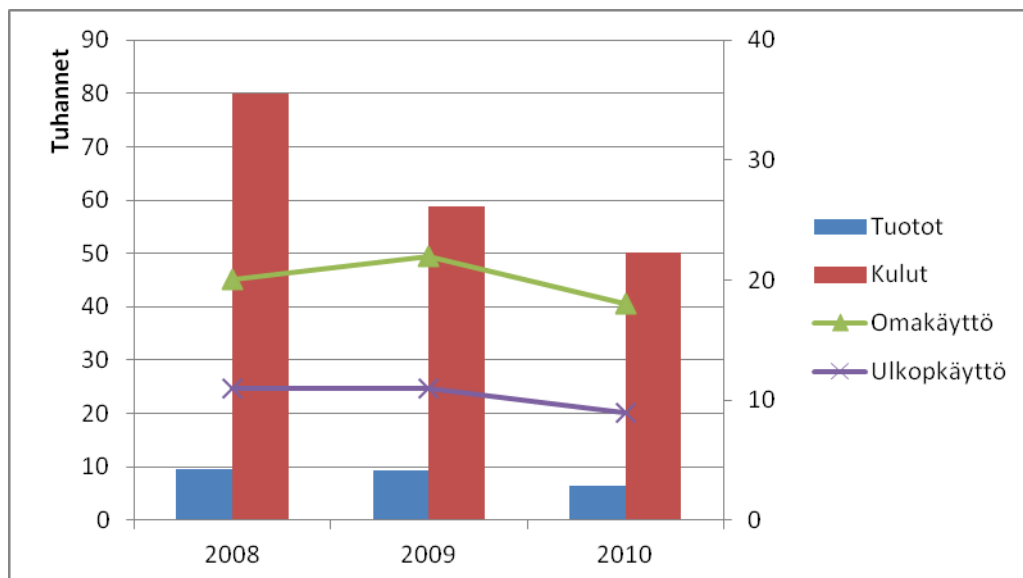
10 LEIRIKESKUSTEN KUSTANNUSTEN JA KÄYTTÖASTEIDEN VERTAILU

Suuri osa leirikeskusten kustannuksista on sellaisia, ettei leirikeskuksen käytöllä ole siihen suurta merkitystä. Muiden kuin ylläpitokustannusten mahdollinen muutos käyttöasteiden vaihdellessa haluttiin kuitenkin saada selville. Seurakunnan ulkopuolisten käyttäjien tuomat tuotot vähensivät kustannusten kokonaisvaikutusta.

Kuva 18. Leirikeskus A:n omien ja ulkopuolisten käytön vaikutus kustannuksiin ja tuloihin

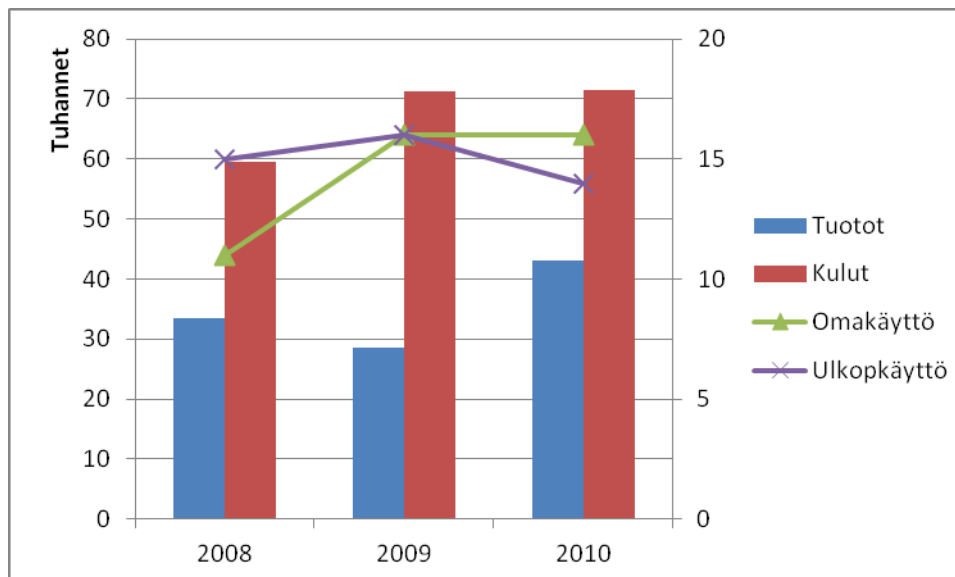
Leirikeskus A:ssa käyttöaste oli suurin. Kuvasta 18 näkee, että käyttöasteen lasku vuonna 2009 pienensi hieman kustannuksia. Näyttäisi siltä, että oman käytön osuuden kasvu vuonna 2010 ei nostanut toimintakustannuksia yhtä paljon kuin ulkopuolisen käytön lasku vuonna 2009 niitä vähensi. Tuottojen laskuun ulkopuolisten väheneminen sen sijaan vaikutti selvästi.

Kuva 19. Leirikeskus B:n omien ja ulkopuolisten käytön vaikutus kustannuksiin ja tuloihin

Leirikeskus B:n osalta kustannusten selvä lasku johtuu ainakin osittain käyttöasteen laskusta, kuten näkyy kuvassa 19. Varsinkin oman käytön väheneminen näkyy, ja kus-

tannusten väheneminen selittyy pudonneilla henkilöstökustannuksilla. Tuottojen lasku ulkopuolisten käyttäjien vähenemisen myötä on myös selvä, vaikka tuotot näyttivätkin putoavan jyrkemmin kuin käyttöaste. Tämä saattaa johtua ulkopuolisten käyttäjien lukumäärän rajusta pienenemisestä.

Kuva 20. Leirikeskus C:n omien ja ulkopuolisten käytön vaikutus kustannuksiin ja tuloihin

Leirikeskus C:n tilannetta ilmentävästä kuvasta 20 näkyy, että leirikeskuksen tuottojen nousu ei johdu pelkästään ulkopuolisten käyttäjien käyttöasteesta, vaan se näyttäisi liittyvän enemmän seurakunnan oman käyttöasteen nousuun. Kustannusten nousu sen sijaan näyttäisi seuraavan kokonaiskäyttöastetta, joka nousi vuonna 2009 selvästi.

11 LEIRIKESKUSTEN KÄYTTÄJÄT

Opinnäytetyössä ei haluttu lähteä selvittämään tarkasti leirikeskusten eri käyttäjiä, vaan selvittää ainoastaan ero omien ja ulkopuolisten kesken. Seurakunnat järjestävät monenlaista toimintaa varsinkin lapsille ja nuorille rippikoulun lisäksi. Leirikeskusten tarjoamaa kokoontumispaikkaa pyritään hyödyntämään erilaisten leirien ja retkipäivien muodossa. (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2009, 2010, 110 - 112, 164.) Seurakunnan oman toiminnan ulkopuolelle jäävää aikaa voidaan tarjota ulkopuolisille vuokratavaksi.

11.1 Seurakunnan omat käyttäjät

11.1.1 Rippikoulu

Rippikoulu on Suomessa yksi kirkon suosituimpia toimintamuotoja ja sillä on vakiintunut asema osana nuorisokulttuuria (Monikasvoinen kirkko 2008, 145). Se tavoittaa lähes 90 % 15-vuotiaiden ikäluokasta, ja on monelle nuorelle ollut jopa syy liittyä kirkkoon. Ylivoimaisesti suosituin rippikoulun muoto on leiririppikoulu, johon osallistui noin 90 % nuorista. Rippikoulun voi suorittaa myös ilta- tai päiväryhmissä tai yksityisesti. (Monikasvoinen kirkko 2008, 138.) Vuonna 2009 rippikoulun kävi yhteensä melkein 58 000 nuorta. Tulevaisuudessa ikäluokkien pieneneminen näkyy vielä voimakkaammin, ja varsinkin leirimuotoisten rippikoulujen määrä tulee vähenemään. (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2009, 2010, 84.)

Valtaosa nuorista suoritti rippikoulun omassa seurakunnassaan. Muualla rippikoulun käyneiden määrä oli vuonna 2007 noin 11 % rippikoululaisista. Erilaiset teemarippikoululeirit, esimerkiksi urheilulajiin tai muihin harrastuksiin liittyvät, ovat kasvattaneet suosiotaan. Rippikoulun voi myös suorittaa myöhemmin esimerkiksi varusmiehenä tai aikuisena, jolloin suoritustapa on yksityisopetus. Joissain seurakunnissa on järjestetty myös ryhmiä maahanmuuttajille. (Monikasvoinen kirkko 2008, 138.)

Hamina-Vehkalahden seurakunnassa järjestettiin rippikoululeirejä vuosina 2005 - 2010 noin kymmenen vuodessa. Osallistujia oli vuosittain reilu 200, eikä vähenemistä ollut ainakaan vielä havaittavissa. Päivä- ja iltarippikouluja järjestettiin pääsääntöisesti yksi vuosittain. Muutama henkilö suoritti rippikoulunsa myös muualla tai yksityisesti joka vuonna. (Hamina-Vehkalahden seurakunnan tasekirja 2010, 2011, 34 - 35.) Viro-lahdella järjestettiin vuonna 2010 rippileirejä kolme ja osanottajia oli reilu 50 (Viro-lahden seurakunnan tasekirja 2010, 2011, 12).

Leirikeskusten oman käytön osuudesta rippikoululeirit veivät noin kolmanneksen B:ssä ja C:ssä. Toimintaa on keskitetty leirikeskus A:han vuodesta 2009 lähtien, ja rippikoululeirien osuus olikin siellä noin puolet seurakunnan omasta käytöstä. Rippikouluun kuului leirin lisäksi muutama iltakokoontuminen ryhmittäin leirikeskuksessa, sekä tutustumista oman seurakunnan toimintaan. Ruotsinkielinen rippikoulu järjestettiin vuosittain samaan hippakuntaan kuuluvan seurakuntayhtymän kanssa.

11.1.2 Lapsi- ja nuorisotyö

Päiväkerhotoiminta on 4 - 6 -vuotiaalle tarkoitettua ohjattua toimintaa ilman vanhempia. Kerhot kokoontuvat viikoittain. Avoimet päiväkerhot tai perhekerhot ovat avoimena ilman ilmoittautumista. Kerhoihin voivat tulla kaikenikäiset lapset vanhempineen. Alussa voi olla ohjattua toimintaa esimerkiksi hartaus, jonka jälkeen on vapaata leikkiaikaa. Äiti-lapsikerhoissa äidit voivat vaihtaa kuulumisia lasten leikkiessä keskenään. Äiti-lapsikerhossa voi olla myös ohjattua toimintaa, esimerkiksi tuote-esittely tai vieraileva luennoitsija. (Komulainen, Peltola, Perälä, Ranta, Ripatti, Särkiö & Tiensuu 1998, 27 - 28.)

Pyhäkoulut ovat yksi seurakuntien vanhimmista toimintamuodoista, joita ennen järjestettiin samaan aikaan jumalanpalvelusten aikaan useimmiten kirkon seurakuntasalissa. Nykyään pyhäkoulua voidaan pitää esimerkiksi osana koululaisten iltapäiväkerhon toimintaa. Koululaisille on tarjolla erilaisia kerhoja, kuten kokki-, askartelu- tai sähkökerho. Monen seurakunnan yhteydessä toimii myös partiolippukunta, jonka toimintaan kouluikäiset voivat osallistua. (Komulainen ym. 1998, 27 – 28.) Vuonna 2009 lapsi- ja nuorisotyössä järjestettiin noin 5 500 leiriä, joille osallistui yli 156 000 leiriläistä (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2009, 2010, 84).

Lapsi- ja nuorisotyön osalta Hamina-Vehkalahden molemmissa leirikesköksissä oli säännöllisesti kokoontuvia päivä- ja perhekerhoryhmiä. Osallistujamäärät olivat vähentyneet vuodesta 2006, ja kerhoryhmien määrää oli jouduttu vähentämään yhdellä. (Hamina-Vehkalahden seurakunnan tasekirja 2010, 2011, 30). Sen sijaan lasten leiripäivien määrää oli lisätty, ja osallistujamäärä oli vaihdellut vuosittain, esimerkiksi vuosina 2008 - 2010 osallistujia oli noin 350 - 550 (Hamina-Vehkalahden seurakunnan tasekirja 2010, 2011, 30).

Pyhäkoulutoiminnan puolelta järjestettiin isovanhemmille ja lapsille leirit vuosina 2009 ja 2010, ja osallistujamäärä melkein kaksinkertaistui jälkimmäisenä vuonna. Muuten pyhäkoulutoiminta oli vähentynyt selkeästi, vuonna 2005 oli ryhmiä 8, mutta 2010 enää yksi. (Hamina-Vehkalahden seurakunnan tasekirja 2009, 2010, 25; Hamina-Vehkalahden seurakunnan tasekirja 2010, 2011, 32). Näyttäisi siltä, että muu kerhotoiminta on korvaamassa perinteistä pyhäkoulutoimintaa.

Varhaisnuorisotyön järjestämät leirit 1. - 3. luokkalaisille olivat niin suosittuja, ettei kaikkia halukkaita voitu ottaa mukaan. Varsinaisen nuorisotyön osalta oli myös leirikeskustoimintaa. Leirejä lisättiin, ja osallistujamäärät olivat selvästi kasvussa. Suosittuja Nuorten Avointen Ovien iltoja järjestettiin myös leirikeskustoiminnassa. (Hamina-Vehkalahden seurakunnan tasekirja 2010, 2011, 33, 36.)

Perheille leirejä järjestettiin vuosittain yleensä neljä, mutta vuonna 2010 vain kolme. Osanottajia oli reilusti yli sadan joka vuosi. Myös maahanmuuttajien perheleiri oli suunnitelmassa vuonna 2010, mutta se ei toteutunut ilmoittautuneiden vähyden vuoksi. (Hamina-Vehkalahden seurakunnan tasekirja 2010, 2011, 38.)

11.1.3 Diakonia ja aikuistyö

Diakonia on kristilliseen rakkauteen perustuvaa avun antamista erityisesti niille, joiden hätä on suurin, ja se kuuluu kirkon perustehtäviin. Diakoniatyötä tehdään koulutettujen diakonianviranhaltijoiden ja muiden kirkon työntekijöiden avulla, mutta myös vapaaehtoisilla on suuri osa. (Monikasvoinen kirkko 2008, 173.) Diakoniatyö käsittää muun muassa vanhuksille, vammaisille, työttömille ja maahanmuuttajille suunnattua toimintaa sekä päihde- ja kriminaalityön. Omaisille ja läheisille voidaan pitää tuki- ja vertaisryhmiä. Diakoniatyön retkille osallistui 83 000 ja leireille 47 000 ihmistä vuonna 2007. (Mts. 178.)

Aikuisille järjestetään kursseja ja leirejä myös erilaisin teemoin. Esimerkiksi erityiset parisuhdeleirit ovat olleet suosittuja, ja niitä järjestettiin noin sata vuonna 2007 (Monikasvoinen kirkko 2008, 162.) Hamina-Vehkalahden tasekirjoista vuosilta 2009 ja 2010 selviää, että aikuistyössä järjestettiin tutkimusvuosina 2008 - 2010 leirejä vain vuonna 2010. Silloin leirejä oli yhteensä 5. (Hamina-Vehkalahden seurakunnan tasekirja 2010, 2011, 22.) Hiljaisuuden retki leirikeskustoiminnassa oli suunnitelmassa vuodelle 2009, mutta se ei toteutunut osallistujien vähyden vuoksi (Hamina-Vehkalahden seurakunnan tasekirja 2009, 2010, 18).

11.2 Oman seurakunnan ulkopuoliset käyttäjät

Seurakuntien ja kuntien yhteistyöllä on pitkät perinteet. Vuonna 1865 kuntien ja seurakuntien hallinnot eriytettiin, jolloin muun muassa kansanopetus ja köyhäinhuolto siirtyivät kuntien hoidettaviksi. Seurakunnilla jäi vapaaehtoinen, palveluja täydentävä

rooli. Kehityssuunta nykypäivänä on päinvastainen, niukat resurssit pakottavat seurakunnat etsimään taloudellisia ratkaisuja ja toimimaan yhteistyössä monien eri tahojen kanssa. Yhteistyölle kuntien kanssa on olemassa hyvät edellytykset edelleen. (Kunta ja seurakunta 2002, 11.)

Yhteistyö niin kutsutun kolmannen sektorin kanssa sekä ulkoistaminen ovat hyviä keinoja osoittaa, ettei kaikkea tarvitse tehdä tai omistaa itse. Leiri- ja virkistyskeskukset tarjoavat mahdollisuuden ympäristönvaihdokseen ja tätä kautta kenties uusia näkökulmia ja yhteistyömahdollisuuksia. (Kunta ja seurakunta 2002, 55 - 56.)

Haminan kaupungin kanssa Hamina-Vehkalahden seurakunta oli järjestänyt koululaisten iltapäiväkerhotoimintaa sekä osallistunut leirikoulu- ja tukioppilastoimintaan. Yhteistyötä oli tehty myös aikuiskoulutuskeskuksen kanssa. Koulut olivat osallistuneet mielellään seurakunnan tarjoamiin palveluihin, muun muassa päivänavauksiin, välituntivalvontaan ja erilaisiin ”polkuihin”, joissa tutustuttiin muun muassa Raamatun tapahtumiin. Leirikouluja pidettiin vuonna 2008 kahdeksan, ja vuosina 2009 - 2010 viisi molempina. Vuonna 2010 Haminan kaupunki toi päiväkotilapsia leiripäiville, koska varsinaista kevätretkitoimintaa ei järjestetty. (Hamina-Vehkalahden seurakunnan tasekirja 2010, 2011, 31,39 - 40.)

Yhteistyötä oli tehty myös paikallisen maahanmuuttajajärjestön ja työttömien yhdistyksen kanssa. Työttömien kanssa järjestettiin virkistyspäiviä leirikeskuksissa. Maahanmuuttajien leiri ei toteutunut, mutta heitä oli mukana työttömien ruokalatoiminnassa ja Raamattu-opetuksessa. (Hamina-Vehkalahden seurakunnan tasekirja 2010, 2011, 46.) Yhteistyökuvioita oli saatu aloitettua myös paikallisen yrittäjäjärjestön kanssa, muun muassa luento yrittäjän jaksamisesta rovastikunnan muiden seurakuntien kanssa vuonna 2009 (Hamina-Vehkalahden seurakunnan tasekirja 2009, 2010, 38).

Leirikeskuksissa oli myös toisten seurakuntien järjestämiä rippileirejä. Toimintaa on vähentänyt kuntien siirtyminen eriaikaisista hiihtolomista samanaikaisiin. Myös naapuriseurakunnat, joilla ei ole ollut omaa leirikeskusta, ovat vuokranneet tilaa kaikista kolmesta leirikeskuksesta. Kuntien yhdistymiset ja seurakuntaliitokset lähikunnissa ovat vaikuttaneet vähentävästi muiden seurakuntien rippileirien järjestämiseen.

Rovastikunnallisista leireistä ainakin diakoniatyön alla oleva naisten leiri on vakiinnuttanut paikkansa jokavuotisena leirinä. Myös seurakunnan vierailijat ovat yöpyneet

leirikeskuksissa. Paikallisen musiikkiopiston kanssa on yhteistyössä orkesteritoimintaa, ja opiskelijoille järjestettiin leiri kesällä.

Yhteistyökumppanit ja monet järjestöt ovat pitäneet erilaisia tyky- ja tyhy -toimintapäiviä ja suunnittelupäiviä. Yksityishenkilöt ovat juhlineet esimerkiksi pyöreitä juhlavuosia leirikeskuksissa, mutta muita sukokouksia ei ainakaan tullut esille tutkimusaineistosta. Muutaman lapsen ristiäiset oli myös järjestetty leirikeskuksessa. Näyttäisi siltä, että Haminan seurakunnalla on paljonkin yhteyksiä eri alojen järjestöihin, jotka ovat potentiaalisia vuokraajia leirikeskuksissa.

12 TOISTEN SEURAKUNTIEN RATKAISUJA

Benchmarking on menetelmä, jonka tarkoituksena on verrata omaa tuottavuutta, laatua tai työprosessien tehokkuutta muihin, paremmin jollakin osa-alueella menestyviin yrityksiin tai organisaatioihin. Siinä käydään läpi oman toiminnan kohdat, joissa on parantamisen varaa, ja pyritään oppimaan toiselta saman tai jopa aivan eri alan toimijalta parempi tapa toimia. (Karlöf & Östblom 1993, 25 - 44).

Lehtileikkeiden ja internetistä löytyneiden artikkelien perusteella aika monella seurakunnalla on samantapainen tilanne kuin Haminan seurakunnalla. Joitakin aivan uusia leirikeskuksia on rakennettu, esimerkiksi Mäntsälässä (Ahvenlammen näkymät sykkädyttivät taloon tutustujia 2011). Suurin osa leirikeskuksista näyttäisi kuitenkin olevan rakennettu vuosina 1950 - 1990. Osa leirikeskuksista on alkuperäisessä kunnossaan, osaan on tehty mittavia peruseräparannuksia muun muassa Riihimäellä, jossa leirikeskukseen uusittiin kaikki lämmitys-, viemäri-, ilmanvaihto- ja sähkölaitteet. Myös keittiö uusittiin ja taloon rakennettiin invahissi. (Rovasti siunasi saunan Hirvijärvellä 2011.) Näytti myös siltä, että melkein kaikki leirikeskukset ovat järven tai meren rannalla. Myös kunnilla ja yhdistyksillä sekä joillakin yhtiöillä on hallussaan leirikeskuksia ja vastaavia, myös pienempiä, kesänviettopaikkoja, jotka ovat kilpailemassa mahdollisista ostajista ja vuokraajista.

Monessa seurakunnassa on päädytty realisoimaan omaisuutta, varsinkin kiinteistöjä. Näin muun muassa Kuopiossa, jossa myyntilistalle laitettiin peräti 15 kohdetta (Poi-konen 2011). Puumalassa ja Jyväskylässä laitettiin myyntiin vain leirikeskus (Seurakunnan leirikeskus menossa venäläiselle kiinteistöjobbarille 2011; Mutasen leirikeskuksen myynti jatkovalmisteluun 2011).

Seurakuntien myyntiaikeet herättävät seurakuntalaisissa kiihkeitä tunteita. Seurakuntalaiset ovat jopa uhanneet erota kirkosta, jos seurakunta myy maitaan. Varsinkin ulkomaalaisten ostoaikeet koetaan uhkana. (Saarinen 2011.) Seurakuntalaiset ovat valmiita talkootöihin, kirkkojen sulkemiseksi talvikuukausien ajaksi ja jopa kirkollisveron korotuksiin säästääkseen tärkeäksi koetut rakennukset seurakuntien omistuksessa (Lehtosaari 2011; Rantanen 2011).

12.1 Leirikeskukset vertailuseurakunnissa

Ensimmäinen vertailuseurakunta syntyi 1.1.2009 viiden kunnan muodostaessa uuden kaupungin. Kuntien seurakunnat muodostivat seurakuntayhtymän, ja mukaan liittyi pienen naapurikunnan seurakunta kappeliseurakuntana. Seurakunnilla oli ollut paljon yhteistyötä jo ennen yhdistymistä. Seurakuntayhtymällä on nyt yhteensä kolme leirikeskusta sekä kolme muuta leiripaikkaa tai kesäkotia. Leiripaikoista yksi toimii ainoastaan kesäkaudella huhtikuusta lokakuuhun, ja siellä järjestetään lähinnä seurakunnan omaa toimintaa. Kaksi muuta leirikeskusta sijaitsevat lähellä kirkkoa sekä hyviä urheilu- ja harrastusmahdollisuuksia. Niitä vuokrataan ulkopuolisille mahdollisuuksien mukaan. Uusimman leiri- ja kurssikeskuksen pääasialliset käyttäjät ovat seurakunnan kerhot ja piirit. Hieman syrjemmässä sijaitsevassa leiripaikassa järjestetään rippikoululeirit. Leirikeskuksilla on omat internetsivut suomen lisäksi englanniksi ja venäjäksi.

Seurakuntayhtymän kiinteistötoimen mukaan seurakunnalla on tällä hetkellä leirikeskuksia suorastaan runsaasti. Yksi kesäkotia on laitettu myyntiin. Kaikilla seurakuntayhtymään liittyneillä seurakunnilla ei ollut omaa leiripaikkaa, vaan esimerkiksi rippikoululeirit järjestettiin naapuriseurakuntien tiloissa, muissakin kuin nyt yhtymään liittyneiden. Niissä on järjestetty myös erikoisrippileirejä yhteistyössä muiden seurakuntien kanssa. Seurakuntayhtymässä on valmisteilla kiinteistöstrategia, joten leirikeskusten tulevaisuudesta ei vielä uskallettu kertoa. Niiden kustannuksia ja käyttöasteita seurataan omalla ohjelmalla, josta saa suoraan esimerkiksi talvi- ja kesäkaudet erikseen. Kaikilla varsinaisilla leirikeskuksilla on yhteinen hinnasto, josta yhteinen kirkkoneuvosto päättää.

Toinen vertailuseurakunnista syntyi myös 1.1.2009. Uusi seurakunta koostuu kahdesta seurakunnasta sekä yhdestä maaseurakunnasta, jotka lakkautettiin. Uudella seurakunnalla on yhteensä seitsemän leirikeskusta. Seurakunnan hallintojohtajan mukaan tehdyssä kiinteistöstrategiassa on päätetty luopua suoraan yhdestä paikasta, ja muissa on

menossa hankesuunnittelu myöhemmin tehtävien päätösten tueksi. Samalla kerätään käyttötietoja kohteista, muun muassa omia leiripäiviä, kustannuksia sekä varaus- ja käyttötietoja. Yhdistyneillä seurakunnilla oli jonkin verran yhteiskäyttöä leirikeskusten osalta jo ennen yhdistymistä. Talouspäällikön mukaan ainakin yhdellä seurakunnista oli vuosikausia varattuna leiriaikaa rippileirejä varten muualta, vaikka seurakunnalla oli omakin mittavasti remontoitu leirikeskus. Nyt markkinoidaan kaikkia leiripaikkoja yhteisesti ulkopuolisillekin tahoille, muun muassa Kirkon Paikkojen kautta.

12.2 Markkinointi internetissä

Internetistä löytyy seurakuntien omien kotisivujen lisäksi kaksi osoitetta, joissa leirikeskuksia markkinoidaan. Kirkollisten järjestöjen ja seurakuntien leirikeskusten markkinointirenkaalla on verkkosivusto Kirkon Paikat, jonka sivuilta löytyy lähialueilta Kouvolan seurakuntayhtymän yksi leirikeskus sekä Kotka-Kymin seurakuntayhtymän yksi leiripaikka. Lueteltuja paikkoja on nelisenkymmentä ja suurimmaksi osaksi listatut ovat pääkaupunkiseudulta. Leirikeskuksista löytyy kuvia ja perustietoa, mutta ei esimerkiksi hinnastoa. Haulla voi pyytää tarjouksen haluamalleen ajalle ja henkilömäärälle. Varaus tapahtuu perinteisesti puhelimitse. (Kirkon Paikat 2011.) Ainakaan toistaiseksi Haminan seurakunta tai sen muodostaneet seurakunnat, eivät ole halunneet liittyä markkinointirenkaaseen, vaan ovat ”markkinoineet” leiripaikkojaan vain kotisivuillaan.

Toinen internetistä löytyvä seurakuntien leiripaikkoja markkinoiva sivusto on Leirikeskus.fi, josta löytyy leirikeskusten kuvaukset ja myös hinnat, mutta mukana olevia seurakuntia ja niiden paikkoja on vain kuusi. Vapaita aikoja voi tarkastella netin kautta, mutta varsinkin kesäviikot ovat seurakuntien omassa käytössä. Sivuston kautta voi ilmoittautua seurakuntien järjestämille julkisille leireille, kuten esimerkiksi lasten leireille, mutta varauksen tekeminen muuten onnistuu vain puhelimitse. (Leirikeskus.fi 2011.)

13 SEURAKUNTALAISTEN ÄÄNI

Kysely tehtiin kahdellekymmenelle ihmiselle, jotka valittiin harkinnanvaraisesti. Harkinnanvaraista otantaa voidaan käyttää esimerkiksi silloin, kun halutaan saada pelkästään ideoita jostain ilmiöstä eikä haluta tehdä varsinaisia yleistyksiä. Otos ei perustu tilastoihin. (Kananen 2010, 98.) Otokseen valikoitui henkilöitä kahden seurakunnan ja

yhden seurakuntayhtymän jäsenistä, seurakunnat olivat Haminan seurakunta ja kaksi vertailuseurakuntaa. Heille esitettiin muutama kysymys rippikouluista ja leiripaikoista. Osa vastaajista oli käynyt rippikoulun kesällä 2011 tai edellisessä, osa oli vastaamassa vuonna 2012. Osa vastaajista oli myös nuorten vanhempia tai isovanhempia. Osalla ei ollut varsinaisesti mitään kytköksiä nykyseurakuntansa leiripaikkoihin. Kyselyssä selvisi, että rippikoululeirillä olleet nuoret olivat tykänneet leireilystä. Muutama vastaajista oli suorittanut jonkin harrastukseen liittyvän erityisrippikoulun, yksi jopa ulkomailla. Ensi vuonna rippikouluun menijät miettivät vaihtoehtoja, joita tuntui olevan liikaakin. Suurin syy tiettyyn leiriin tai muuhun vaihtoehtoon oli sekä nuorten että heidän vanhempiensa mielestä kaverit. Kysyttäessä leiripaikoista esiin nousi se, että eiväthän ne aivan nykyaikaisia olleet, mutta tunnelma ja yhteishenki olivat ok. Leiripaikkojen säilymistä toivottiin, ainakin siihen asti, että omat lapset ehtivät rippikoulun suorittaa. Vanhempien vastauksia ehkä kultasivat muistot omista leireistä. Muutama vanhempi ilmoitti tosin, että heille oli yhdentekevää, mitä leirikeskuksille tapahtuisi. Muutama isovanhemmista oli osallistunut diakonian järjestämiin tapahtumiin leirikeskuksissa. Heidän mielestään ne olivat mukavaa vaihtelua, mutta yöpyminen leireillä ei kaikille heidän ikäisilleen enää oikein sopinut. Päiväretkiä sen sijaan voisi olla useamminkin.

Samansuuntaisia tuloksia on saatu muissakin tutkimuksissa muun muassa Gallup Ecclesiastica 2007:ssä. Leirit ja retket kiinnostivat, samoin samassa elämäntilanteessa olevien ryhmätoiminta. (Gallup Ecclesiastica 2007, 2007). Auktoriteettien kuten kirkonkin asema yhteiskunnassa on vähenemässä. Kirkosta eroaminen on helppoa, eivätkä ihmiset tunne tarvitsevansa kirkkoa instituutiona kuten ennen. (Hauta-aho & Tor-nivaara 2009, 42 - 46.)

14 PARANNUSEHDOTUKSIA

Haminan seurakunnalla on käytössään kolme leirikeskusta, jotka ovat monelta osin erilaisia. Yksi on meren, kaksi järvien rannalla. Joissakin on rantasauna ja yhdessä erilliskappeli. Todennäköisesti luonto on hieman erilaista jokaisen ympärillä. Tätä erilaisuutta voisi vielä korostaa. Keskittämällä esimerkiksi rippileirit yhteen tai kahteen leirikeskukseen saadaan kolmanteen tilaa muulle toiminnalle tai ulkopuolisille vuokraajille.

14.1 Käyttöasteet

Leirikeskuksissa oli käytössä noin kolmasosa käytettävissä olevasta ajasta. Parhain käyttöaste oli yli 40 %, mutta vaihtelua oli suurestikin sekä leirikeskusten välillä että vuosittain. Leirikeskusten käyttöön liittyen voisi miettiä, minkälaisiin käyttöasteisiin kannattaa edes pyrkiä. Parhaimmillaankin seurakunnan eri tilojen käyttöasteet jäävät alle 50 %:n (Kauppinen ym. 2006, 149). Talvi- ja kesäkausien käyttöasteissa oli suuri ero, joten voisiko esimerkiksi niille asettaa eri tavoitteet?

14.2 Kustannusten seuranta

Kustannusrakenteiden yhdenmukaistaminen auttaisi näkemään paremmin erot eri leirikeskusten välillä. Kustannuksia on pystytty pienentämään varsinkin leirikeskus B:n osalta, mutta lasku johtui käytön vähenemisestä. Muilla kustannukset olivat pysyneet suurin piirtein samalla tasolla. Pienten menoerien karsiminen saattaisi tuottaa yllättävän paljon säästöä. Myös esimerkiksi lämmityskuluissa voisi syntyä säästöjä, jos talvikaudella pidettäisiin vain niin sanottua ylläpitolämpöä päällä. Voisi myös selvittää, voiko osan rakennuksesta jättää lämmittämättä, jos ei ole yöpyjiä.

14.3 Henkilöstökulujen pienentäminen

Henkilöstökulut muodostivat suurimman osan leirikeskusten kuluista. Leirikeskusten työntekijät ovat sopimussuhteisia. Tarvittaessa töihin kutsuttavien tuntipalkkaisten työntekijöiden osuutta on lisätty, koska työntekijöille ei ole ollut tarjolla kokoaikaista työtä. Kirkossa on meneillään palkkauudistus, jonka vaikutuksia ei vielä tiedä. Tarkoitus on ilmeisesti yhtenäistää kirkon palkkausta muiden kuten esimerkiksi kuntien palkkaustavan suuntaan.

Kirkon työntekijöistä osa tekee niin sanottua ajatonta työtä. Esimerkiksi leirityössä työntekijällä voi olla usean vuorokauden mittainen työrupeama. Voitaisiinko leireillä järjestää erikseen päivä- ja yövuorot tai voisiko olla pelkästään leireillä työskenteleviä ihmisiä. Olisiko mahdollista käyttää vapaaehtoisia kuten vanhempia esimerkiksi yövalvonnassa rippileirien ajan. Alaikäisten ryhmien koko ja lasten ikä vaikuttavat siihen, kuinka monta täysi-ikäistä pitää olla mukana. Koulujen luokkaretkillä käytetään vanhempia ja kummeja apuna, onnistuisiko sama seurakunnan leiripäivinä.

Leirikeskuksissa voitaisiin selvittää, kannattaako ulkoistaa toimintoja. Yhdessä leirikeskuksesta jo nyt keittiö, siivous, vartiointi ja ulkoalueiden kunnossapito hoidetaan ostopalveluina. Muidenkin osalta voisi selvittää, millaisia hyötyjä ulkoistamisella olisi muun muassa palkkakustannuksiin sivukuluineen verrattuna ostettuihin palveluihin. Ulkopuolisten vuokraajien jättäminen omin nokkineen leirikeskukseen saattaa aiheuttaa ylimääräistä työtä muun muassa siivouksen osalta ja toisaalta kaikkien koneiden ja laitteiden käytön opastaminen kannattaa luultavasti hoitaa omien työntekijöiden avulla, mutta tarvitaanko leirikeskuksessa koko ajan paikalla oleva vastuhenkilö. Myös esimerkiksi hälytyslaitteet olisi otettava huomioon.

14.4 Myyminen

Leirikeskusten kohdalla seurakunnalla on vaihtoehtoina käytön maksimointi tai luopuminen kiinteistöstä. Jokaisen leirikeskuksen kohdalla asia pitää miettiä erikseen, mutta seurakunnassa pitäisi myös miettiä ja nähdä kokonaisuutena kaikkien kolmen, tai mahdollisesti kahden, tilanne ja kapasiteetti.

Käytön maksimointia ajatellen järkevien ja tavoiteltavissa olevien käyttöasteiden lisäksi pohdinnassa on lisätäkö käyttöä oman seurakunnan käytössä vai vuokraamalla tiloja enemmän ulkopuolisille, ja millä keinoilla valittuun päämäärään päästäisiin. Lisäksi on muistettava, että jos päädytään luopumaan yhdestä leiripaikasta, se vaikuttaa jäljelle jääneiden käyttöön. Pystytäänkö esimerkiksi kaikki rippikoululeirit järjestämään jäljelle jääneillä viikoilla, vai joudutaanko vähentynyttä kesäaikaa korvaamaan muilla tavoin kuten vuokraamalla leirin ajaksi tilaa muualta?

Kirkon kiinteistöjen myyntiin liittyvät vahvat tunnesiteet. Varsinkin rippikoulu liittyy hyvin voimakkaasti leirikeskuksiin. Sijainniltaan ehkä meren rannalla sijaitseva leirikeskus olisi turisteja ja mainontaa ajatellen houkuttelevin. Kahden muun sijainti sisämaassa, varsinkin suhteellisen lähekkäin toisiaan, on hankalampi tilanne. Luultavasti toisesta kannattaisi luopua. Mainostaminen ja markkinointi saattavat vain viedä seurakunnan varoja ja resursseja tuottamatta varsinaisesti paljoakaan. Eikä kirkon tehtävä ole tuottaa voittoa, ainakaan kaupallista. Yksikään leirikeskus ei ole purkukunnossa, vaan niiden kunnossa pysymisestä on huolehdittu seurakuntaliitoksista huolimatta. Myyntitilanteessa nämä tavallaan omaan hyvään investoidut rahat menisivät ”hukkaan”.

Jos päädytään luopumaan jostain leirikeskuksesta, mutta ei haluta myydä sitä, olisiko rakennusten purku ja tontin myynti mahdollista. Purku sinällään aiheuttaisi kustannuksia, mutta voisiko maata myydä pienempinä osina mökkien rakentamiseen. Jonkinlainen koordinoimista esimerkiksi hiippakunnittain myyntiin tulevista kiinteistöistä voisi yrittää järjestää, ettei markkinoille tulisi ylitarjontaa.

14.5 Yhteiskäyttö

Yhteiskäyttöä seurakunnat ovat perinteisesti toteuttaneet varsinkin leirikeskusten käytössä. Jonkinlainen rovasti- tai hiippakunnallinen rekisteri voisi olla tässäkin paikallaan koordinoimassa seurakuntien oman käytön yli jääviä viikkoja. Haminassa voitaisiin kysellä lähiseurakunnilta yhteiskäyttömahdollisuuksista.

Haminan seurakunnalla on monia yhteistyökumppaneita. Haminan kaupungin henkilökunta on pitänyt tyhy- ja tykypäiviä leirikeskuksissa. Samoin on pidetty erilaisia ryhmäntymispäiviä ja kokouksia. Yhteistyö koulujen ja muiden oppilaitosten sekä erilaisten järjestöjen ja yhdistysten kanssa näyttää toimivan hyvin. Leirikeskusten käyttöä ajatellen yhteistyötä voisi edelleen kehittää ja lähettää vaikka kiertokirjeen paikallisille järjestöille ym. Nykyisiltä ja mahdollisesti tulevilta kumppaneilta voisi kysyä minkälaista yhteistyötä he haluaisivat tai tarvitsisivat, ja miten seurakunta voisi olla siinä mukana. Mielessä kannattaa myös pitää, että seurakunnalla on kolme erilaista leirikeskusta, joten jos yhteen on jo tutustuttu, on vielä kaksi käymättä. Ei kokouksia ja virkistyspäiviä kannata järjestää aina samassa tutussa ympäristössä, mutta ei toisaalta tarvitse lähteä kovinkaan kauas.

14.6 Oman käytön lisääminen

Leirikeskuksissa on pidetty muutamat ristiäiset, mutta ei yhtään häitä tarkasteluajanjaksolla. Paikallisen pitopalvelun kanssa niitä voisi markkinoida hääpaikkoina yöpymiseen. Häitä vietetään usein kesällä, kun leirit pyörivät, mutta olisiko tilaa esimerkiksi illalla leirin loputtua tai viikonloppuna edes toisena päivänä. Voisi järjestää joukkovihkimistilaisuuden. Yhden leirikeskuksen yhteydessä sijaitsevan erilliskapellia hyödyntäminen voisi onnistua hyvinkin.

Nyt leirikeskuksia on suurimmaksi osaksi varattu ja käytetty kokonaisuutena, vaikka varaaja olisi käyttänyt vain yhtä tilaa. Jatkossa voisi miettiä, miten varauksia voisi olla

useampi päällekkäin, esimerkiksi rantasauna ja sali. Lyhytaikaisten varausten määrää varsinkin talvikaudella saattaisi nostaa, jos tiloissa pystyisi kokoontumaan useampi kerho samaan aikaan, tai ainakin peräkkäin.

14.7 Ulkopuolisen käytön lisääminen

Erilaisten teemaviikkojen ja -viikonloppujen järjestäminen on ollut suosittua. Aiheena voisi olla esimerkiksi Raamatun aiheita ja kertomuksia. Musiikki kerää yleisöä, vaikka gospel-viikonloppu. Kirkollisesta musiikista löytyy toki muitakin mahdollisuuksia, ja kirkoissa järjestettävien konserttien yhteyteen voisi suunnitella tapahtumaa laajemmaksi. Haminan urkumusiikkiviikon oheistoimintaa tai ainakin yöpymisiä vierailijoille tai jopa esiintyjille voisi järjestää leirikeskuksissa, jos ajankohta tilan käytön suhteen antaa myöten.

Parisuhdeviikko tai -viikonloppu voitaisiin järjestää yhteistyökumppanin kanssa. Esimerkiksi parisuhdekursseissa kirkko järjestävä tahona karkottaa osan osanottajista, eli kirkon järjestämille kursseille ei edes lähdetä. Joku muu taho voisi siis olla järjestävänä, ja seurakunnalta saisi vuokrata tilat. Tai seurakunta järjestäisi jonkun muun kanssa, ja tarjoaisi tilan yhteistyökumppanin järjestäessä ohjelman tai koulutuksen. Vähän samaan tapaan kuin nyt esim. tyhy-päivät, mutta markkinointia ulkopuolisille, eikä kummankaan omille jäsenille.

Tila on paikkaan sidoksissa, eli kulkuyhteydet ja etäisyys esimerkiksi Helsingistä merkitsevät paljon, jos aletaan vuokrata tilaa kauempaa tuleville. Hinta eli vuokra ei aina ole se ratkaiseva tekijä. Minkälaisessa ympäristössä vuokrattava paikka on ja mitä siellä voi tehdä merkitsevät myös. Luontopolut, suunnistus, kalastus eli mitä tarjottavaa on leirikeskusten ympäristössä. Haminakin on oikeastaan ”maaseutua” ainakin Helsingistä katsottuna. Haminan asemaa kesäkaupunkina voisi käyttää hyväkseen, toisaalta kesäthän olivat jo melko täysiä leirikeskusten oman käytön osalta.

Voisiko Haminan tapahtumiin, esimerkiksi Bastioniin ja Tattooseen ja Horse Showhun, yhdistää jotain leirikeskuksissa, kuten hevosaiheisen viikonlopun. Tapahtumien osanottajat, katsojat ja esiintyjät myös yöpyvät eikä hotellitarjonta Haminassa ole kummoinen. Leirikeskuksissa voisi mukavasti yöpyä isompikin joukko, joka on esimerkiksi tullut omalla bussilla muualta Suomesta koiranäyttelyyn. Ulkomaalaisille yöpyminen leirikeskuksessa olisi varmasti elämys.

Tavanomaisten yhteistyökuvioiden ulkopuolelta voi löytyä aivan uusia asiakassegmenttejä. Ulkomaalaisten osuus maamme väestöstä kasvaa eikä pelkästään pakolaisten ansiosta. Esimerkiksi Suomen kasvavalle venäläisväestölle tai muille ulkomaalaisryhmille, välttämättä turisteille voisi myös järjestää erilaisia teemaleirejä ja -tapahtumia. Tutustumista talveen ja talviurheilulajeihin ja muuhun talvitekemiseen kuten pilkkiminen, hiihto, luistelu, lumirakentaminen ja jäänveisto.

Erilaiset vaihtoehtohoidot ja mindfulness- tyyppiset kurssit ja koulutukset ovat myös nousussa. Moni yhdistys kaipaa kokoontumispaikkaa luonnon lähellä, ja esimerkiksi vanhoja kouluja on vuokrattu (ja myös ostettu ja peruskorjattu) esimerkiksi joogapaikoiksi, joita sitten on vuokrattu erilaisiin ”hyvän olon” viikonloppukursseille. On ollut kasvivärjäystä ja ruokakursseja, samoin itsetuntemusta ja kehonhallintaa. Yhdistykset etsivät paikkoja, joissa on ”hyvä henki” ja terveet rakennukset, tarvitsevat vain perusjutut, eli vessat ja ruuanlaittomahdollisuuden. Suuntaus tuntuu olevan, että tällaisella ”itsensäetsimistöiminnalla” on enemmänkin kysyntää. Tietysti kirkko pyrkii vastaamaan omalta osaltaan tähän, mutta kaikki eivät halua mennä mukaan kirkolliseen toimintaan

14.8 ATK-ohjelma

Parannusehdotuksena voisi olla myös sellaisen tietokone-ohjelman hankinta, josta saisi suoraan käyttöasteet. Vertailuseurakunnalla sellainen on, ja siitä selviää ulkopuolinen ja oma käyttö, yöpymiset ja päiväkäyttäjät, kertoi seurakunnan leirivastaava loka-kuussa 2011. Ohjelmaa käytetään laskutukseen ja raportointiin.

15 PÄÄTELMÄT JA POHDINTA

Opinnäytteen tavoitteet saavutettiin. Leirikeskuksista selvitettiin kustannukset pääpiirteittäin. Sekä kustannuksissa että tuotoissa oli selkeitä eroja leirikeskusten välillä, ja leirikeskus C poikkesi selvästi kahdesta muusta. Henkilöstömenot olivat korkeimmat A:ssa ja B:ssä. Leirikeskus C:n osalta henkilöstökulut oli ilmoitettu vain vuonna 2010. Leirikeskuksessa tapahtuvia töitä on ulkoistettu, joten henkilöstökulut sisältyivät C:n osalta palveluiden ostoihin, joka oli C:n suurin kustannuserä. Kustannukset olivat selkeästi korkeammat kuin leirikeskusten tulot, mutta ne saatiin katettua sisäisillä siirroilla muilta toimialoilta. Suurin osa seurakunnan tuloista tulee verotuloina sekä henkilöverotuksesta että yhteisöveroista.

Käyttöasteet ja oman ja ulkopuolisen käytön erot saatiin myös esille. Pääsääntöisesti leirikeskusten käyttö oli vähentynyt vuosien 2008 - 2010 aikana. Päivien, jolloin varauksia oli ainakin yksi, määrä oli vähentynyt enemmän kuin varsinainen prosentuaalinen käyttö. Varusmäärien ja käyttöasteen mukaan leirikeskus C:n käyttö oli jopa hieman noussut, mutta huomioitava on se, ettei kyseisen paikan varauksista ollut saatavilla samantasoisia tietoja kuin kahdesta muusta. Niinpä varsinkin käyttöasteiden kohdalla on tuloksiin suhtauduttava hieman epäillen. Leirikeskus A oli selkeästi käytetyin sekä varusmäärin, että käyttöastein katsottuna. Käytöstä suurin osa oli seurakunnan omaa käyttöä, kun B:ssä ulkopuolisten osuus oli noin kolmannes ja C:ssä lähellä oman käytön osuutta.

15.1 Reliabiliteetti ja validiteetti

Tutkimuksessa käytetty materiaali on saatu toimeksiantajalta heidän käyttämästään salasanoin suojatusta järjestelmästä ja julkisista tasekirjoista. Opinnäytetyön reliabiliteetti eli luotettavuus on korkea. Tilinpäätökset löytyvät myös kirkon tilastoista internetsivuilta. Toimeksiantajan edustaja, taluspäällikkö, on ollut koko tutkimuksen ajan käytettävissä vastaamaan esiin nousseisiin kysymyksiin. Tulkinnat muun muassa koko- ja puolipäiväkäytön rajoista ovat tulleet myös toimeksiantajalta. Validiteetti eli uskottavuus ja tulosten yleistettävyyys sen sijaan ei ole kovin korkea. Tutkimus koskee vain yhden seurakunnan tilastoja, ja leirikeskusten varausten osalta ei ollut saatavilla yhdenvertaisia tuloksia. Myös tuloslaskelmat oli laadittu entisessä Virolahden seurakunnassa ja Hamina-Vehkalahden seurakunnassa hieman eri tavoin: toisessa oli käytetty vyörytyksiä ja toisessa muiden toimialojen maksuja leirikeskuksille. Myös kustannusten kirjaamisissa oli eroavaisuuksia muun muassa käytettyjen tilien määrässä ja tarkkuudessa. Samoilla tulkinnoilla tekevä toinen tutkija pääsisi mielestäni samoihin tuloksiin kanssani, mutta yleistää näitä tulkintoja ja tuloksia ei voine. Suuntaa-antavia ne voivat olla toisten seurakuntien vastaavien tulosten kanssa.

15.2 Käytetyt lähteet

Opinnäytetyössä käytetyt kirjalliset lähteet olivat alansa arvostettujen ja pitkään mukana olleiden henkilöiden kirjoittamia, ja suuri osa kirjoista oli vain muutaman vuoden vanhoja. Mukana oli niin kustannuslaskennan kuin seurakunnan toiminnan tuntevia henkilöitä.

Lähteenä on käytetty kirjallisuuden ohella internetiä, varsinkin evankelis-luterilaisen kirkon evl.fi-sivustoa sekä Tilastokeskuksen sivuja. Evankelis-luterilaisen kirkon sivustolta löytyvät tiedot ovat ajan tasalla, mutta kirjallisuudesta löytyvät viimeisimmät kirkolliset tilastot ovat vuodelta 2009. Toisten seurakuntien leirikeskuksia koskevia tietoja, tilastoja ja uutisia löytyi myös paljon ja helpohkosti internetistä, varsinkin seurakuntien omien sivustojen kautta. Käyttämiäni internetlähteitä pidän luotettavina, koska ne ovat tunnettujen, julkisoikeudellisten yhteisöjen tai muuten luotettavina pidettyjen toimijoiden sivustoja.

Varsinaisia haastatteluja en tehnyt, vaan tein erilaisia pieniä kyselyjä henkilökohtaisesti tapaamilleni henkilöille sekä seurakuntien työntekijöille puhelimitse ja sähköpostitse. Seurakuntalaisille esittämälläni kysymyksillä keräsin mielipiteitä, ja otanta oli täysin harkinnanvaraista. Toisilta seurakunnilta sain niukasti tietoa, eikä kukaan puhelimitse tavoittamani henkilö tai sähköpostiini vastannut halunnut nimeään tai seurakuntaansa julki. Osa saamistani vastauksista oli niin sanottuja kollektiivivastauksia eli varsinainen vastaaja oli kyselytiedot seurakunnan muilta työntekijöiltä joiden lukumäärä tai asema ei selvinnyt. Varmuudella pystyn sanomaan vain sen, että kaikki henkilöt joille kysymyksiä esitin, ovat seurakuntalaisina tai työntekijöinä niissä kahdessa seurakunnassa, joiden tilannetta olisin halunnut verrata Haminan seurakuntaan, tai Haminan seurakunnassa.

15.3 Käytetyt tutkimusmenetelmät

Käytetyistä metodeista varsinkin kustannusten laskennassa ja analysoinnissa käytetty prosenttimuotoinen tilinpäätös tuotti uutta ja käyttökelpoista tietoa. Prosenttiosuuksien avulla saatiin tietoa eri kustannuserien suhteellisista osuuksista tietyn vuoden aikana. Vertailuja pystyttiin tekemään osuuksien kehityksestä seuraavina vuosina sekä toisien leirikeskuksien vastaavien erien suuruuteen ja kehitykseen. Pelkkien kustannusten euronääräisten kustannusten tarkastelu olisi kertonut vain kustannusten noususta tai laskusta.

15.4 Jatkotutkimukset

Jatkotutkimuksena voisi pureutua kustannuksiin syvemmin ja tehdä erottelua esimerkiksi talvi- ja kesäkauden ajoilta. Seurakuntien palkkaus on uudistumassa, ja siitäkin saisi luultavasti opinnäytetyön tehtyä.

Voitaisiin kartoittaa kyselytutkimuksella, mitä mieltä henkilökunta on leirikeskuksista, mitä haluttaisiin parantaa ja onko jotain turhaa. Voisi myös kysellä, onko henkilökunnalla näkemyksiä esimerkiksi leireilystä yleensä vaikka viiden vuoden päästä. Tarvittaisiinko investointeja, ja mihin tulisi investoida? Ovatko työntekijät leirikeskuksissa aina samat, vai käykö useampi henkilö monessakin paikassa?

LÄHTEET

Ahvenlammen näkymät sykehdyttivät taloon tutustujia. 2011. Mäntsälä-lehden verkkosivut. Päivitetty 6.6.2011. Saatavissa: <http://www.mantsalalehti.fi/artikkeli/57218-ahvenlammen-nakymat-sykehdyttivat-taloon-tutustujia> [viitattu 26.8.2011].

Alhola, K. & Lauslahti, S. 2002. Laskentatoimi ja kannattavuuden hallinta. 1. – 2. painos. Vantaa: WSOY.

Auttamistyö on tärkein syy kuulua kirkkoon. 2012. Saatavissa: <http://jyvaskylanseurakunta.fi/?x103997=1189181> [viitattu 18.1.2012].

Evangelis-luterilaisen kirkon talous. 2011. Talous. Suomen evangelis-luterilaisen kirkon verkkosivut. Saatavissa: <http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/C5D1FBD64394F43EC22572E5003B3499?OpenDocument&lang=FI> [viitattu 30.9.2011].

Evangelis-luterilaisen kirkon varojen käyttö. 2011. Suomen evangelis-luterilaisen kirkon verkkosivut. Saatavissa: <http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/42F4A1E240018523C2257384003CF0AD?OpenDocument&lang=FI> [viitattu 30.9.2011].

Gallup Ecclesiastica 2007. 2007. Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi/fi/aineistot/luettelo/FSD2710/meF2710.html> [viitattu 20.8.2011].

Halava, I., Helin, M. & Salmi, P. 2009. Kansankirkon myytinmurtajat. Helsinki: Edita Prima Oy.

Haminan seurakunta. 2011. Haminan seurakunnan verkkosivut. Saatavissa: <http://www.haminanseurakunta.fi/hamina> [viitattu 30.8.2011].

Hamina-Vehkalahden seurakunnan tasekirja vuodelta 2009. 2010.

Hamina-Vehkalahden seurakunnan tasekirja vuodelta 2010. 2011.

Hamina-Vehkalahti. 2011. Hamina-Vehkalahden seurakunnan verkkosivut. Saatavissa: www.evl.fi/srk/hamina-vehkalahti. [viitattu 11.2.2011].

Hauta-aho, H. & Tornivaara, S-M. 2009. Kirkosta kiinni! Helsinki: Kirjapaja & Kirkkohallitus.

Huokuna, P. 2008. Seurakuntien sopimussyhteistyö. 1. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Joka neljännessä seurakunnassa pohditaan yhdistymistä. 2009. Helsingin Sanomien verkkolehti 8.11.2009. Saatavissa: http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/1135250584213?ref=lk_ts_te_2 [viitattu 24.1.2011].

Jormakka, R., Koivusalo, K., Lappalainen, J. & Niskanen, M. 2009. Laskentatoimi. Helsinki: Edita Prima Oy.

Jyrkkiö, E. & Riistama, V. 2008. Laskentatoimi päätöksenteon apuna. 18. - 20. painos. Helsinki: WSOY.

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 111. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Kappeliseurakunnat. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon verkkosivut. Saatavissa: <http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/F9DC7391101E5F44C2257329002C3773?OpenDocument&lang=FI> [viitattu 5.11.2011].

Karilainen, J. 2011. Kylmäkosken suljetusta homekirkosta ennakkotapaus. Aamulehden verkkosivut. Päivitetty 24.1.2011. Saatavissa: <http://www.aamulehti.fi/cs/Satellite/Pirkanmaa/1194663415057/artikkeli/kylmakosken+suljetusta+homekirkosta+ennakkotapaus.html> [viitattu 26.8.2011].

Karlöf, B. & Östblom, S. 1993. Benchmarking. Ekonomia-sarja. Espoo: Weilin + Göös.

Katsaus Suomen väestöön 2010. 2011. Tilastokeskus. Saatavissa:

http://www.stat.fi/til/vaerak/2010/01/vaerak_2010_01_2011-09-30_tie_001_fi.html

[viitattu 15.12.2010].

Kauppinen, J. & Rantama, M. 2003. Ajaton työ seurakunnassa. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kauppinen, J., Särkkiö, R. & Hiilamo, H. 2006. Seurakunnan luottamushenkilön käsikirja, 2006. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kinnunen, J., Laitinen, E. K., Laitinen, T., Leppiniemi, J. & Puttonen, V. 2007. Avain laskentatoimeen ja rahoitukseen. Keuruu: KY-palvelu Oy.

Kirkkojärjestys 8.11.1991/1055 v. 1993.

Kirkkolaki 26.11.1993/1054.

Kirkon Paikat. 2011. Evankelis-luterilaisten seurakuntien ja kirkon järjestöjen markkinointirenkään verkkosivut. Saatavissa: www.kirkonpaikat.net [viitattu 31.8.2011].

Kirkon tilastollinen vuosikirja 2009. 2010. Helsinki: Kirkkohallitus.

Komulainen, T., Peltola, L., Perälä, M., Ranta, I., Ripatti, J., Särkiö, R. & Tiensuu, K. 1998. Seurakuntalaisen käsikirja. 1. painos. Helsinki: Oy Edita Ab.

Kunnallishallinnon rakenne -työryhmä. 2012. Elinvoimainen kunta- ja palvelurakenne edellyttää suurta rakennemuutosta. 8.2.2012. Valtiovarainministeriön tiedote 25/2012.

Saatavissa:

http://www.vm.fi/vm/fi/03_tiedotteet_ja_puheet/01_tiedotteet/20120208Kunnal/name.jsp [viitattu 10.2.2012].

Kunta ja seurakunta. 2002. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Kuntarakenteen muutokset 2001 - 2011. Suomen Kuntaliiton tarjoama verkkopalvelu. Saatavissa:

[www.kunnat.net/fi/palvelualueet/kuntaliitokset/aiemmatkuntaliitokset/Documents/kuntarakenteen_muutokset_2001 - 2011.pptx](http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/kuntaliitokset/aiemmatkuntaliitokset/Documents/kuntarakenteen_muutokset_2001_-_2011.pptx) [viitattu 15.4.2012].

Kurronen, E. & Aspegrén, J. toim. 2002. Seurakunnan luottamushenkilön perustieto. Kirkkopalvelut. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Lehtosaari, P. 2011. Seurakunta laskee kiinteistöjen lämpöjä. Kouvolan Sanomat 6.1.2012, s. 7.

Laki kunta- ja palvelurakennemuutoksesta 169/2007.

Leirikeskus.fi. 2012. Evankelis-luterilaisten seurakuntien leirikeskusten verkkosivut. Saatavissa: www.leirikeskus.fi [viitattu 1.4.2012].

Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132.

Mattila, O. 2001. Kirkon ympäristödiplomin käsikirja. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2001:4. Helsinki: Kirkkohallitus.

Monikasvoinen kirkko. 2008. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2004 - 2007. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 103. Helsinki: Kirkkohallitus.

Mutasen leirikeskuksen myynti jatkovalmisteluun. Jyväskylän seurakunnan verkkosivut. Uutinen 16.2.2011. Saatavissa <http://www.jyvaskylanseurakunta.fi/?x103997=382325> [viitattu 26.8.2011].

Niskanen, J. & Niskanen, M. 2004. Tilinpäätösanalyysi. 2., tarkistettu painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Neilimo, K. & Uusi-Rauva, E. 2007. Johdon laskentatoimi. 6. - 8. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Paras-hanke. Suomen Kuntaliiton tarjoama verkkopalvelu. Saatavissa: www.kunnat.net/fi/palvelualueet/paras/Sivut/default.aspx [viitattu 1.12.2011].

Pellinen, J. 2006. Kustannuslaskenta ja kannattavuusajattelu. Economica-sarja nro 26. 2., uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy.

Poikonen, O. 2011. Myynnissä 15 kohdetta - Seurakunta haluaa karsia kiinteistöjään. Savon Sanomien verkkosivut. Uutiset 1.6.2011. Saatavissa:
<http://www.savonsanomat.fi/savo/myynnissa-15-kohdetta-seurakunta-haluaa-karsia-kiinteistojaan/1019074> [viitattu 26.8.2011].

RAKLI. 2005. Asunto-, toimitila- ja rakennuttajaliiton sivut. Saatavissa:
<http://www.rakli.fi/attachements/2005-08-16T13-22-0345.pdf> [viitattu 6.5.2011].

Rantanen, T. 2011. Talkootyö ei saa kannatusta Ummeljoella. Kouvolan Sanomat 24.11.2011, s. 9.

Rovastikunnat. 2011. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon verkkosivut. Saatavissa:
<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/89535DC54010B042C22570760044DAB9?OpenDocument&lang=FI> [viitattu 5.11.2011].

Rovasti siunasi saunan Hirvijärvellä. 2011. Ylen alueuutiset. 18.6.2011. Saatavissa:
http://yle.fi/alueet/hame/2011/06/rovasti_siunasi_saunan_hirvijarvella_2670367.html [viitattu 26.8.2011].

Ryynänen, A. 2008. Kuntaudistus ja itsehallinto. Tampere: Tampereen Yliopisto.

Saarinen, J. 2011. Vastarinta uhkaa vesittää venäläisten kylpylähankkeen. Helsingin Sanomat 27.11.2011, s. A9.

Seurakunnan leirikeskus menossa venäläiselle kiinteistöjobbarille. 2011. Puumalalehden verkkosivut. Uutiset 16.6.2011. Saatavissa:
<http://www.puumalalehti.fi/lehtiarkisto/160611.pdf> [viitattu 26.8.2011].

Seurakunnat myyvät pappiloita ja leirikeskuksia. 2011. Kouvolan Sanomat 3.1.2011, s. 6.

Seurakuntaliitokset. 2011. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon verkkosivut. Saatavissa:
<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/56B3F18677075BDEC225720C003B4B73?OpenDocument&lang=FI> [viitattu 1.12.2011].

Seurakuntaliitokset ja rakennemuutos. 2011. Evankelis-luterilaisen kirkon keskushal-
linnon verkkosivut. Saatavissa:

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content3FA043> [viitattu 14.11.2011].

Suomala, P., Manninen, O. & Lyly-Yrjänäinen, J. 2011. Laskentatoimi johtamisen tu-
kena. 1. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Ukkonen, P. 2012. Seurakunnan ympäristötyö palkittiin kirkon ympäristödiplomilla.
Henki & Elämä 1/2012, s. 11.

Vehmanen, P. & Koskinen, K. 1997. Tehokas kustannushallinta. Ekonomia-sarja.
Porvoo: WSOY.

Vikström, B. 2011. Kirkko ei saa olla kuntauudistuksessa ajopuu. Helsingin Sanomat
5.11.2011, s A2.

Vilkkumaa, M. 2005. Talouden apuvälineet johdolle. 1. painos. Jyväskylä: Yrityskirjat
Oy.

Virolahden seurakunnan tasekirja vuodelta 2010. 2011.

Virolahden srk. 2011. Virolahden seurakunnan verkkosivut. Päivitetty 22.6.2010. Saa-
tavissa: www.virolahdensrk.fi [viitattu 11.2.2011].

Väestörakenne 2010. 2011. Tilastokeskus. Julkaistu 30.9.2011. Saatavissa:
<http://www.stat.fi/til/vaerak/2010/01/index.html> [viitattu 15.12.2011].

Väestörakenne 2011. 2012. Tilastokeskus. Julkaistu 16.3.2012. Saatavissa:
http://www.stat.fi/til/vaerak/2011/vaerak_2011_2012-03-16_tie_001_fi.html [viitattu
17.3.2012].

Yli sadan kunnan vähennys 2000-luvulla. Saatavissa:

[www.kunnat.net/fi/palvelualueet/kuntaliitokset/aiemmatkuntaliitokset
/Sivut/default.aspx](http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/kuntaliitokset/aiemmatkuntaliitokset/Sivut/default.aspx) [viitattu 1.12.2011].